

PLUS

zavíráme!

JUSEP

HELLER

Zavíráme!

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.plus.cz
www.albatrosmedia.cz

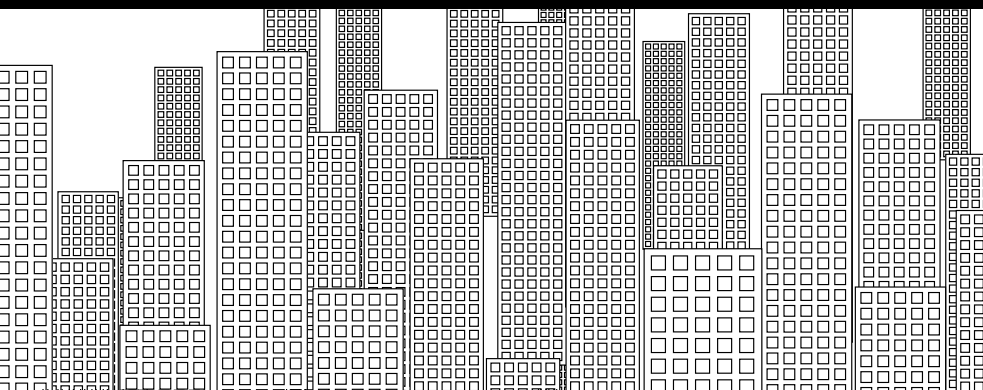

Joseph Heller
Zavíráme! – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2016

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS **MEDIA a.s.**

zavíráme!

PLUS

**PŘELOŽIL
MIROSLAV
JINDRA**

**zavíráme!
JUSEF N
HELLER**

Tato kniha je literární dílo. Jména, postavy, místa a příhody jsou výplody autorovy fantazie nebo se v tomto smyslu chápou a využívají. Jakákoli podobnost se skutečnými událostmi, lokalitami či osobami, ať živými nebo mrtvými, je naprosto náhodná.

KNIHA PRVNÍ

1 SAMMY

Když lidé našeho stáří hovoří o válce, nemají na mysli Vietnam, ale onen konflikt, který vypukl před více než půlstoletím a zasáhl téměř celý svět. Než jsme do něj vkročili my, zuřil už téměř dva roky. Jen do invaze v Normandii pryč v té válce zahynulo přes dvacet milionů Rusů. K zásadnímu zlomu v ní došlo u Stalingradu, ještě než naše noha vstoupila na evropský kontinent, a už dlouho předtím byla vítězně vybojována bitva o Británii. Ovšem než válka skončila, stála Ameriku milion obětí – přímo v bojových akcích padlo na tři sta tisíc amerických vojáků. Jenom v Pearl Harboru zahynulo onoho neblahého dne v prosinci 1941 třiadvacet tisíc mužů (kromě toho víc než pětadvacet tisíc dalších utrpělo zranění), což je víc, za ten jeden jediný den, než po odečtení padlých v nejdelsí a nejkrvavější pacifické bitvě činily naše celkové ztráty v Tichomoří, víc mrtvých Američanů než v den invaze do Francie.

Není divu, že jsme do toho potom šli.

Díky Bohu za atomovou pumu, radoval jsem se společně se zbytkem civilizovaného západního světa, když jsem si tehdy před padesáti lety přečetl palcové titulky v novinách a dozvěděl se, že to bouchlo. To už jsem byl zpátky doma. Válka pro mě skončila, přežil jsem ji bez škrábnutí a jako válečný veterán jsem na tom byl mnohem líp než před ní. Dokonce jsem měl možnost jít studovat. Což jsem učinil, a potom dokonce dva roky učil na jedné koleji v Pensylvánii. Pak jsem se vrátil do New Yorku a brzy si tam našel zaměstnání – začal jsem pracovat jako reklamní textař v inzertním oddělení časopisu.

Za takových dvacet let, možná ještě dřív, budou noviny po celé naší zemi přinášet fotografie nejstarších místních vysloužilců z té války, kteří se ještě budou objevovat na stále vzácnějších slavnostních přehlídkách pořádaných o vlasteneckých svátcích. Vlastně už teď nejsou tyhle parády příliš časté. Já jsem se jich nikdy nezúčastnil. Myslím, že můj táta taky ne. Kdysi dávno, to jsem byl ještě děčko, se Henry Kantowitz, potrhlý vrátný z činžáku naproti nám, dole v jižním Brooklynu, přibližně stejně starý jako táta, v Den příměří a v Den obětí války vždycky navlékl do starobylé uniformy z první světové, komplet i s polorozpadlými kamašemi, a potom v ní celý den štrádoval po chodníku sem a tam, od tramvajových kolejí na Railroad Avenue směrem k moři až k bufetové cukrárně na rohu Surf Avenue a zase zpátky. Starému Henrymu Kantowitzovi, stejně jako tátovi, mohlo být tehdy něco málo přes čtyřicet, ale při tom vytrvalém pochodování se naparoval jako malej kluk. Uondané ženské s nateklýma nohama, které se vracely z práce s nákupem z hokynářství či od řezníka v rukou do svých skromných byteček a naprosto ho ignorovaly, častoval štekavými vojenskými povely. Nevšímaly si ho ani jeho dvě dcerky, kterým bylo jeho počínání zřejmě velmi trapné – mladší byla stejně stará jako já a druhá asi o rok starší. Říkalo se, že za války utrpěl při jednom nepřátelském dělostřeleckém útoku šok, ale moc jsem tomu nevěřil. Tenkrát jsme taky asi neměli tušení, co výraz „šok“ vlastně znamená.

V našich cihlových činžácích o čtyřech či pěti patrech tehdy nebyly žádné výtahy a pro některé stárnoucí či už přímo staré lidi býval výstup po schodech při návratu domů značně nepříjemný. Ve sklepech se skladovalo uhlí. Obsluha nákladáků, které ho přivázely, ho dolů sypala s ohlušujícím rachotem kovovými žlaby. V suterénních prostorách trůnily kotle a boilery a v domě se vyskytoval správce, který tam buď bydlel, nebo jenom docházel, a o němž jsme vždycky uctivě mluvili jako o „panu Tomatom“, protože na dům dozíral ve jménu pana domácího, jehož jsme se téměř všichni trochu báli – koneckonců někteří z nás se bojí domácího i dnes. Necelou půlhodinku chůze odtud byl slavný Coney Island, obrovský zábavní park se stovkami a tisíci barevných žárovek, nejrůznějšími lákadly, hrami, dobrodružnými jízdami a stánky s občerstvením. Velkou, proslulou atrakcí byl tehdy Lunapark, stejně jako „Steeplechase“, areál, který

založil jakýsi pan George C. Tilyou, za mého dětství už dávno mrtvý, takže toho o něm nikdo moc nevěděl. Každá strana Steeplechase se pyšnila nezapomenutelnou reklamou podniku, nápadným, řvavým kresleným obrazem groteskní, růžové, rozšklebené, trochu idiotské mužské tváře, která planula přímo satanskou veselostí a vyznačovala se neuvěřitelnými dvojrozměrnými ústy, širokými snad přes celý blok a plnými nekonečného množství obrovských zubů. Zřízenci tohoto podniku nosili červené uniformy a zelené žokejské čapky a z mnoha táhla whisky. Tilyou kdysi bydlel na Surf Avenue ve vlastním soukromém domě, rozložitě dřevěné budově, od jejíž vstupní plošiny vedla pěšina k několika kamenným schůdkům, po nichž se teprve scházelo na chodník. Jako by se do něho propadaly. Když už jsem byl trochu větší a chodil jsem kolem do veřejné knihovny, na stanici podzemky nebo v sobotu na odpolední představení do kina, nořilo se jméno rodiny, vyryté v betonu do čelní svislé plochy nejnižšího schodu a už znatelně poškozené, z poloviny do země. To už se všude v okolí našeho domu prosazoval nezadržitelný pokrok v podobě naftového topení – všude rozkopané chodníky, do kterých se ukládaly trubkové rozvody a nádrže s palivem.

Za těch dalších dvacet let budeme na těch novinových fotografiích a v televizních šotech vypadat všichni jistě už hodně špatně – tak trochu bizarně, jako lidé z jiného světa, sešlí věkem, proplešlí, celí scvrklí, s bezzubými připitomělými úsměvy v propadlých, vrásčitých tvářích. Už teď postupně umírají lidé, které znám, a jiní, které jsem dobře znal, jsou po smrti už vlastně dávno. Nosíme brýle a začínáme povážlivě nedoslýchat, někdy jsme příliš upovídaní, opakujeme se, těžko se vyrovnáváme s potížemi a i ty nejpovrchnější rány se nám hojí stále déle a zůstávají po nich výmluvné jizvy.

A potom už nebude trvat dlouho a všichni navždycky odejdeme.

Zůstanou po nás jen záznamy a upomínky pro pozůstalé a představy, které se jim v nich občas podaří vyvolat. Jednoho dne třeba některé moje dítě – adoptoval jsem je samozřejmě zcela oficiálně a s jejich souhlasem – nebo dospělé vnouče náhodou objeví moje letecké výložky či medaili za statečnost, nárameník se seržantskými proužky nebo možná tu mou chlapeckou fotografii – malý Sammy Singer, který měl kdysi na Coney Islandu ze všech žáků svého věku nejlepší pravopis a vždycky ve třídě vynikal i v aritmetice, elemen-

tární algebře a v deskriptivní geometrii – v zimní letecké kombinéze s beránkem a v padákovém postroji, kterou kdosi pořídil někdy před půlstoletím daleko za mořem na ostrově Pianosa, blízko západních břehů Itálie. Sedíme tam nedaleko letadla na naskládaných půlmetrákových pumách s vymontovanou roznětkou a usmíváme se do fotoaparátu, je časně ráno, čekáme na další příkaz ke vzletnutí a z pozadí nás sleduje náš bombometník pro tu akci, vzpomínám si, že měl hodnost kapitána. Byl to rozkřičený, impulzivní Arménec, ze kterého šel občas trochu strach, protože se ve zrychleném kurzu, do něhož ho neočekávaně zařadili při operačním výcviku na letecké základně v Columbii v Jižní Karolíně, nestačil naučit pořádně navigovat. Z naší skupinky tam tehdy utvořili dočasnou posádku, která spolu prodělávala bojový výcvik a nakonec se letecky přepravila za moře do válečného prostoru. Pilotoval nám Texasan jménem Appleby, kterého nedokázalo nic rozházet a který byl velmi systematický a opravdu dobrý, zaplatpámbu, ale ti dva se velmi brzy začali srdečně nesnášet. Já jsem dával přednost Yossarianovi, který měl smysl pro humor a byl bystrý, trochu divoch, ale stejně jako já chlapec z velkoměsta, který by radši umřel, než by se nechal zabít, jak prohlásil jenom napůl žertem jednou už ke konci války, rozhodnutý žít věčně, nebo se o to aspoň pokusit. S tím jsem se dokázal snadno ztotožnit. Od něj jsem se naučil říkat ne. Když mně nabídli další proužek, znamenající povýšení, a ještě jednu leteckou medaili, pokud se zavážu k dalším deseti bojovým letům, odmítl jsem, a oni mě tedy poslali domů. Celou dobu jsem se držel stranou od Yossarianových neshod s Applebym, protože jsem byl malý a bojácný, jenom poddůstojník, a ještě ke všemu žid. V té době jsem měl v povaze důkladně se nejdřív přesvědčit, jak na tom s nějakým novým známým jsem, než jsem dal najevo, co si myslím, i když jsem se alespoň v zásadě, byť ne vždycky s tou dávkou sebedůvěry, jakou bych si byl přál, pokládal za stejně dobrého jako ostatní, včetně důstojníků. Dokonce jsem pevně věřil, že nejsem o nic horší než ten hromotlucky, prostořeký arménský bombometník, který do omrzení pošahaně vtipkoval, že je vlastně Asyřan, příslušník národa, který už dávno vyhynul. Bylo mi naprosto jasné, že jsem sečtější než oni všichni dohromady, nemohli mi konkurovat, ani pokud šlo o správný pravopis, ale v žádném případě jsem nebyl tak hloupý, abych se těmito svými přednostmi nějak kasal.

Nikoho nepřekvapovalo, že Yossarian při každém našem cvičném nočním letu nad Jižní Karolínou nebo Georgií zabloudil. Stal se z toho dobrý vtip. Od kamarádů poddůstojníků, se kterými jsem se setkával na ubikacích nebo v jídelně, jsem se dozvídal, že i jejich bombometníci, ze kterých narychlo udělali navigátory, ztráceli při nočních cvičných letech orientaci, a z toho se stal další oblíbený fór. Třetím důstojníkem v naší posádce byl nesmělý druhý pilot jménem Kraft, ze kterého pak za mořem udělali prvního pilota a kterého nakonec nad Ferrarou v severní Itálii sestřelila protiletadlová obrana, když podruhé nalétával na tamější most, takže tam zařval. Yossarian jako vedoucí bombometník totiž nestihl shodit pumy při prvním náletu, a protože se tam ještě jednou vrátil, když viděl, že ani ostatní most nezasáhli a zůstal nepoškozený, dostal za to nakonec medaili. Tehdy při těch cvičných navigačních letech nad Jižní Karolínou našel Appleby vždycky bezpečně cestu zpátky s pomocí svého radiokompasu. Když jsme se ovšem jedné noci opět nadobro ztratili, radiokompas přes hodinu nefungoval. Nedaleko řádila bouře, jejíž výboje rušily spojení, a já dodnes jasně slyším Yossarianův hlas v palubním telefonu:

„Dole vidím břeh nějaké řeky. Otoč to doleva, přelet ji, a já na druhý straně najdu nějaký orientační bod.“

Posléze se ukázalo, že to nebyl břeh řeky, ale pobřeží Atlantiku, a my že si to šineme rovnou do Afriky. Appleby nakonec ještě jednou ztratil trpělivost a po půlhodině to začal zkoušet znova, a když konečně zachytil radiové signály a s jejich pomocí nás dostal zpátky na domovské letiště, zbývalo nám tak málo paliva, že jsme ani nestačili dojet od přistávací dráhy k naší stojance. Motory nám chciplý, než jsme je stačili vypnout.

Málem jsme v tom tehdy všichni zůstali.

Trvalo hezkých pár let, než jsem ze sebe ten zážitek setřásl, a i když jsem pak o něm občas vyprávěl, zdaleka to nebylo jen pro zasmání.

Na té fotce je tam se mnou ještě jeden kámoš, Bill Knight, toho dne strážník v horní věži, který byl asi o dva roky starší než já, už ženatý a otec dítěte, s nímž se mohl těšit pouhý jeden týden, a potom taky hubený mladík mého věku, jmenoval se Howard Snowden, radiista a střední strážník odněkud z Alabamy, který to pak asi o měsíc později koupil nad Avignonem a dlouho v letadle umíral, sténal bolestí a kňoural, že mu je zima. Na té fotografii je nám sotva dvacet, a taky

na ní jako děti, kterým je sotva dvacet, vypadáme. Howie Snowden byl první mrtvý člověk, kterého jsem viděl, a jediný nebožtík, kterého jsem spatřil mimo márnici. Moje žena umřela v noci, a když jsem dorazil do nemocnice, abych vyřídil příslušné administrativní záležitosti a začal zajišťovat pohřeb, už na pokoji nebyla. Rozloučila se se světem přesně tak, jak onkolog, který ji opatroval, předpověděl – strefil se téměř na den. Byla dlouho nemocná, ale bolesti měla jen někdy, a my se všichni pokoušíme věřit, že vůbec netrpěla, protože to byla vždycky moc hodná ženská, alespoň na mě určitě, i na děti, dobrá duše, která byla stále v přívětivé náladě. Pokud se někdy naštvála, tak na svého prvního muže, a to jen občas, především proto, že často neplatil alimony, ale pro svoje přítelkyně si peníze vyšetřil vždycky, dokonce se stačil několikrát znovu oženit. Já jsem měl na mrtvoly štěstí, řekl mi těsně po válce Lew, přítel z dětství, který v Evropě jako pěšák skončil v zajetí a viděl stovky mrtvých, než ho přes moře dopravili zpátky domů – Američanů i Němců, a v Drážďanech spousty zabitých civilistů, protože ho po tom britském náletu, při kterém zahynuli snad všichni obyvatelé toho města a o němž jsem od něj slyšel poprvé, poslali spolu s ostatními válečnými zajatci pod strážním dozorem odklízet trosky. O tom náletu jsem vážně neměl ani tušení a ze začátku jsem si myslel, že jenom tak kecá.

„Přes sto tisíc lidí? Ty ses asi pomát, Lew. To by bylo víc než v Hirošimě, když tam bouchla atomovka.“

Ověřil jsem si to a musel jsem připustit, že má pravdu.

Ale od té doby uběhla už spousta času. Není divu, že naši potomci se o druhou světovou válku moc nezajímají. Většina jich tehdy ještě ani nebyla na světě. To už by jim teď muselo být nejmíň kolem padesátky.

Ovšem jednoho dne, někdy v budoucnosti, kterou si netroufám přesněji určit, otevře možná některé naše dítě nebo vnouče náhodně objevenou krabici či zásuvku, najde v ní distinkce palubního střelce, válečnou leteckou medaili, seržantské proužky a mou fotografii z války, a vyvolá to v něm ostře konturovanou vzpomínku na něco, co se mezi námi kdysi odehrálo – nebo třeba taky neodehrálo, ale odehrát mělo. Jako se to přihodilo mně s otcovou plynovou maskou z první světové války.

Rád bych věděl, co se s ní asi stalo. Když jsem byl malý, byla to moje nejoblíbenější hračka, a když byl táta dole ve městě v práci (dělal jako

stříhač v továrně na dětskou konfekci), potají jsem si s ní náruživě hrál. Mám taky schovanou jeho fotografii v uniformě. Když jsem si ještě na základní škole přečetl životopis německého leteckého esa z první světové války barona Manfreda von Richthofena, určitou dobu jsem si přál, abych už byl co nejdřív velký, stal se ze mě stíhací pilot, utkával se s tím Němcem každý den ve vzduchu nad francouzskými zákopy a pokaždé ho úspěšně sestřelil. Byl to můj hrdina a já jsem horoucně snil o tom, jak ho sundám. Brzy po válce, rozumí se po mé válce, můj otec zemřel. Tvrdili, že na rakovinu. Táta strašně rád kouřil doutníky. Kupoval si je v malém krámku v sousedství, hned za rohem na Surf Avenue. U pracovního stolu tam sedával vždy spokojený pan Levinson, usmíval se, před sebou měl naskládané nože a tabákové listy, rozřezával je, rovnal a svoje doutníky vlastnoručně balil. Paní Levinsonová, rozvázná žena téměř trpasličí postavy, s tmavými vlasy a pihovatým obličejem, prodávala v tom krámku koupací čepice, špunty do uší, nafukovací kola na plavání, kyblíčky a lopatičky a další drobné hračky a potřeby na písčnou pláž, vzdálenou odtamtud jen pár set kroků. Byli to bezdětní manželé.

Všichni lidé tehdy pracovali. Jako kluk jsem určitou dobu roznášel po ulicích a nábřežních denních barech noviny. Naše sestry prodávaly ve stáncích na dřevěné promenádě mražené krémy a limonády. Davey Goldsmith zase prodával hotdogy. Přímou na pláži pobíhali po horkém písku jako fretky prodavači eskym a kelímků se zmrzlinou, z humpoláckých papundeklových krabic, které poponášeli v opálených pažích, stoupala mlžná pára ze suchého ledu, a ti hoši se snažili udat ze své pěticentové nabídky co nejvíc, než je chytí policajt, některý z těch, co jim šli po krku, protože na tohle kšeftování samozřejmě neměli licenci. Obecenstvo v plavkách jim upřímně drželo palce, aby se jim podařilo trestající ruce spravedlnosti uniknout. Nemálo těch lehkonožých starších chlapců, kteří si takhle nebezpečně přivydělávali, jsem osobně znal.

Rytmické nápoly mořských vln na břeh bylo slyšet až k nám do bytu, stejně jako zvon výstražné bóje (co se jí nikdo „nebójí“, dělali jsme si legraci). Občas, ve vzácné tiché chvíli raného či pozdního odpoledne, k nám dokonce tlumeně dolehla nezřetelná, přízračná hudba od nejbližšího kolotoče, exotické taneční melodie doprovázející rotaci obrovského zařízení instalovaného hned u promenády, asi

čtvrthodinku chůze od našeho domu. Kolotoč byl osazený dřevěnými oři barvy zlatohnědých karamelů, v leskle černých postrojích, vyšperkovaných další cukrátkovou výzdobou, modrou a růžovou, která připomínala cucavé bonbony, lékořici, sladké želé – odkud se tady vlastně ti nádherní koníci vzali? Existoval snad kdesi nějaký výrobní podnik, továrna, která vyráběla výhradně koně pro kolotoče? Že by na tom někdo vydělával těžké peníze? Kolem nás nikdo bohatý nebyl.

2 TEN NAFOUKANEJ HŇUP

Nový prezident se ujímal úřadu naprosto legálně, protože jeho předchůdce rezignoval, zcela rozložený duševní únavou, kterou v něm vyvolávala trvalá nutnost znovu a znovu vysvětlovat, proč si proboha pro svou volební kampaň jako svého kandidáta na viceprezidentství vybral zrovna toho nemožného chlapa.

„Proč sis musel vybrat právě jeho?“ vyptával se ho znovu a znovu jeho nejbližší přítel, ministr zahraničí. „Mně to tajemství můžeš klidně svěřit. Budu mlčet jako hrob.“

„Žádné tajemství neexistuje!“ dušovala se hlava národa plačtivě. „Nebyla v tom žádná levota, nic, o čem by se nemělo vědět. Prostě jsem se řídil svým nejlepší úsudkem. Dávám ti čestné slovo – nebyl v tom žádný kriminální záměr.“

„Což mě ovšem na tom děsí ze všeho nejvíc.“

3 PAN YOSSARIAN

V průběhu druhého týdne pobytu v nemocnici se Yossarianovi zdálo o mamince, takže mu bylo opět jednou jasné, že určitě brzo umře. Když tu novinu oznámil lékařům, očividně znejistěli.

„My ale na vás nemůžeme nic závažného najít.“

„Tak se pořádně snažte,“ nabádal je.

„Jste zdravý jako řípa.“

„Jen počkejte, to se ještě uvidí,“ varoval je.

Yossarian byl v nemocnici na pozorování. Vrátil se tam pod neurotizujícím nápojem silně matoucích chorobných příznaků, které ho stále dotěrněji sužovaly od chvíle, kdy se teprve podruhé v životě ocitl sám jako kůl v plotě, i když pak jako naschvál mizely jako pára nad hrncem, jakmile je začal popisovat doktorům nebo když je ti pánové začali jeden po druhém zkoumat. Tak třeba jen před několika málo měsíci si sám vyléčil zcela nevléčitelný těžký ischias pouze tím, že svému lékaři zatelefonoval, že trpí zcela nevléčitelným těžkým ischiasem. Neuměl se naučit žít sám. Nedokázal si ani ustlat. A spíš by umřel hladu, než by si uvařil něco k jídlu.

Tentokrát se tak říkajíc přihnal zpátky do špitálu s morbidní vizi jiné morbidní vize krátce poté, co se dozvěděl, že prezident, kterého neměl vůbec rád, hodlá rezignovat, čímž ten úřad bude muset logicky převzít viceprezident, který byl Yossarianovi ještě mnohem protivnější. A taky krátce poté, co nepředloženě zjistil, že Milo Minderbinder, s nímž byl jeho život už nějakých pětadvacet let nerozlučně a nezrušitelně spjatý, překračuje ve svém podnikání hranice kšeftování s přebytečným neprodejným zbožím, jako je stará čokoláda nebo

pravá egyptská bavlna, a začíná se prosazovat ve zbrojním průmyslu; hodlal například zkonstruovat vlastní vojenské letadlo, které zamýšlel prodat vládě – rozumí se samozřejmě každé vládě, které by si ho mohla dovolit koupit.

V Evropě skutečně byly země, které by si ho jistě mohly koupit, a v Asii a na Blízkém východě taky.

Ona vize té morbidní vize, která ho přepadla, spočívala v tom, že ho postihl srdeční záchvat nebo ho ranila mrtvice. Znovu to v něm vyvolalo neodbytnou představu starého Gustava Aschenbacha, jak bloumá po své mytické pláži na pobřeží Středozemního moře a čeká na smrt v Benátkách, padesátiletý životní ztroskotanec, ztracený ve městě zasaženém epidemií, o které nikdo nechce mluvit. Kdysi dávno v Neapoli, v hadovitém zástupu demobilizovaných vojáků, soukajícím se do útroh transportní lodi, jež ho měla po sedmdesáti bojových letech, které přežil snad jenom zázrakem, odvézt domů, stál chvíli za jedním starým vojákem s podivným jménem Schweik a chlápkem, který se narodil jako Krautheimer, ale říkal si raději jenom Joseph Ká, aby svým německým jménem nedráždil svoje americké spolubojovníky. Obě ta jména mu tehdy moc neříkala.

Když pak Yossarian dostal na vybranou, přece jen volil život. Poslušně nejedl vajíčka, a i když ho nikdy nebolela hlava, polykal každý druhý den jeden aspirin.

Byl přesvědčen, že jeho život v žádném případě nepředstavuje procházku růžovým sadem – na nedostatek starostí si vskutku nemohl stěžovat. Oba rodiče už mu zemřeli, všichni strýcové a tety taky.

Nafoukaněj hňup v Bílém domě? Nebylo by to poprvé. Nedávno se zase rozlomil další tanker. Všude spousta radiace. Problémy s odpadem. Pesticidy, toxické látky, svobodné podnikání. Aktivizovali se nepřátelé potratů, kteří by nejradši odsoudili k smrti každého, kdo s nimi nebojoval za právo plodu na život. Ve vládě byli průměrní lidé, kteří často hájili jenom svoje sobecké zájmy. V Izraeli vládlo napětí. To všechno nebyly jenom představy. Nic si nevymýšlel. Nebude dlouho trvat a všude se budou klonovat lidská embrya – na prodej, jen tak pro zábavu, na náhradní díly. Lidé vydělávali miliony, ale jediné, co se měnilo, byly vlastnické vztahy a výše kont. Studená válka sice už skončila, ale na zemi ještě zdaleka nevládl mír. Nic nedávalo smysl, nikdo ničemu nerozuměl. Lidé prováděli šílené

věci, aniž měli tušení, proč to vlastně dělají, a teprve dodatečně se na to pokoušeli přijít.

Když se Yossarian v nemocnici na pokoji nudil, pohrával si s takovýmihle vysokomyslnými představami, jako si roztoužený puberták hraje se svými genitáliemi.

Ve všedních dnech za ním ta skupinka přicházela každé dopoledne nejméně jednou. Obstoupili mu lůžko – jeho lékař a přítel, pan doktor Leon Shumacher, s celou kohortou energií sršících mladších kolegů, doprovázeni temperamentní, atraktivní hlavní sestrou, která vládla tomuto patru. Měla hezkou tvářičku a fantastický zadek, Yossarian ji očividně přitahoval, přes svoje pokročilá leta, a on sám se ji rafinovaně pokoušel obloudit a přimět, aby po něm vyjela, přestože působila tak mladistvým dojmem. Byla to urostlá žena s imponujícími boky, a i když asi nepamatovala Pearl Harbor, leccos jiného pamatovala určitě. Může jí být tak něco mezi pětatřiceti a šedesáti, říkal si Yossarian – pro ženu nejlepší věk, ovšem za předpokladu, že s ní ještě nelomcuje nějaké vážnější zdravotní problémy. Yossarian měl jen velmi matnou představu o tom, jaká je asi doopravdy, ale zcela neskrupulózně využíval každé příležitosti, aby si s ní během těch několika poklidných týdnů, které se rozhodl strávit v nemocnici, příjemně krátil dlouhou chvíli. Měl v úmyslu dát se tam osobně trochu do pořádku, zatímco se velké národy světa opět jednou budou snažit přebudovat svět a nastolit další nový řád, který by měl trvat navěky.

Vzal si s sebou rádio a téměř neustále si na velmi krátkých vlnách pouštěl nějakého Bacha či jinou kvalitní komorní, klavírní, chorální hudbu. Na soustředěný poslech opery, především Wagnera, tam nebylo dost klidu. V duchu si ovšem pochvaloval, že tentokrát vyfasoval velmi příjemný pokoj; nikdo z pacientů v sousedních pokojích nebyl protivný ani obtížně nemocný, a když hodil návnadu té atraktivní staniční sestře, byla to ona sama, kdo v záchvatu domýšlivého furiantství drze prohlásila, že ten její pěkný zadek by jí mohla každá ženská závidět.

Yossarian neměl důvod nesouhlasit.

V polovině prvního týdne svého pobytu ve špitále už s ní flirtoval naprosto nepokrytě. Doktor Leon Shumacher neměl pro tuto lascivní frivolnost příliš velké pochopení.

„Stačí, že tě tady vůbec trpím. Asi bychom se měli oba stydět, že tady zabíráš místo, když ti nic není –“

„Kdo říká, že mi nic není?“

„– a přitom je venku na ulicích tolik nemocných lidí.“

„Když budu souhlasit, že odtud vypadnu, pustíš sem místo mě někoho z nich?“

„Budeš za ten jeho pobyt tady platit?“

Do toho se ovšem Yossarianovi vůbec nechtělo.

Jakási velká kapacita přes angiogramy mu zcela věcně sdělila, že u něho je toto vyšetření zbytečné, neurolog mu stejně chmurně oznámil, že jeho mozek je naprosto v pořádku. Leon Shumacher ho pyšně předváděl svým studentům jako vzácný případ, na jaký ve své pozdější praxi jen tak nenarazí – málem sedmdesátníka, u něhož se neprojevují vůbec žádné chorobné příznaky, dokonce ani hypochondrie.

Vždycky na sklonku odpoledne, někdy až brzy zvečera, se u něho Leon stavoval na kus řeči a obšťastňoval ho plačtivými litaniami o tom, co má práce, za jak nemožných podmínek je nucen ve špitále šaškovat, jak nespravedlivě málo vydělává – bylo to egocentricky netaktní, mluvit takhle s člověkem, o němž oba věděli, že už brzy umře.

Leon neměl tušení, co je to taktní ohleduplnost.

Ta sestra se jmenovala Melissa MacIntoshová a Yossarianovi připadala tak báječná, že tomu ani nemohl uvěřit. U kultivovaných intelektuálů, kteří mají sklon k romantismu, bývá při setkání s milou ženou takové okouzlení běžné.

Na začátku druhého týdne, když postávala nebo sedávala vedle jeho lůžka nebo křesla a bavila se s ním, a tím, že ho v jeho flirtování stále méně brzdila, ho ještě víc rozněcovala, už mu dokonce dovolovala laskat špičkami prstů krajkový dolní lem svého kombiné. Zrůžovělá rozpaky a zároveň přitahovaná jeho nezbedností mu výslovně nezakazovala, aby si pohrával s jejím průsvitným prádlem, ale také ho k tomu nijak nevybízela. Patříčně ji to ovšem zneklidňovalo. Bála se, že by je při těchto nepřípustných intimnostech mohl někdo přistihnout. Modlil se, aby se to někomu povedlo. Úzkostlivě před sestrou MacIntoshovou skrýval všechny náznaky klíčící erekce. Nepřál si, aby si začala myslet, že on tím svým škádlivým flirtováním dává najevo, že to s ní myslí vážně. Měla vlastně štěstí, že ho tam u sebe má,

a když jí to řekl, ochotně to potvrdila. Nebyly s ním zdaleka takové problémy jako s jinými muži a ženami na ostatních soukromých a polosoukromých pokojích na jejím patře. A jemu bylo jasné, že je pro ni zajímavější – a proto i lákavější, což si možná ani ona sama neuvědomovala – než těch pár mužů, se kterými se občas setkávala mimo nemocnici, pravděpodobně i než ti dva či tři, se kterými se téměř výlučně stýkala už řadu let. Nikdy nebyla vdaná, dokonce ani jednou. S Yossarianem bylo tak málo práce, že s ním nebyla téměř vůbec žádná práce. Stačilo, aby ona sama nebo nějaká jiná sestra z oddělení nahlédla o každé směně k němu do pokoje, aby se přesvědčila, že ještě není po něm či že zatím není zapotřebí podniknout žádná opatření, která by ho ještě chvíli udržela při životě.

„Je všechno v pořádku?“ ptávaly se ho.

„Všechno – až na můj zdravotní stav,“ odpovídal jim s povzdechem.

„Jste zdravý jako řípa.“

V tom je právě ta potíž, snažil se jim pracně vysvětlit. Znamenalo to, že teď už to s ním může jít pouze z kopce.

„To není vtip,“ žertoval, když se tomu smály.

Jednou Melissu úpěnlivě poprosil, aby si dospod vzala zase jednou něco jiného, a ona mu vyhověla a druhý den měla na sobě černé kombiné. Když se mu po ní zastesklo, často to řešil tím, že v tu chvíli něco strašně naléhavě potřeboval. Ovšem když stiskl zvonek, mohla se objevit i nějaká jiná sestřička.

„Pošlete sem mou Melissu,“ naléhal v takovém případě.

Ostatní ošetřovatelky vzorně spolupracovaly. Se sestrami neměl problémy. Doktoři ovšem každý den opakovaně prohlašovali, že je naprosto zdravý, a tentokrát si s chmurným zklamáním, s pocitem, že byl šeredně podveden, musel připustit, že možná budou mít pravdu.

Měl chuť k jídlu a bezporuchové zažívání. Zevrubná kontrola prokázala, že má zcela v pořádku sluchový aparát. Nebyly u něho zjištěny žádné poruchy páteře. Čelní dutiny měl naprosto čisté, neprokázaly se u něj sebemenší příznaky artritidy, bursitidy, stenokardie nebo zánetu nervů. Dokonce mu ani neteklo z nosu. Krevní tlak mu záviděl každý lékař, který mu ho měřil. Znovu a znovu mu odebírali moč. Avšak cholesterol měl nízký, hemoglobin vysoký, sedimentaci přímo příkladnou, obsah dusíku v krvi ideální. Pasovali ho na dokonalou lidskou bytost. Pomyslel si, že jeho dvě bývalé manželky, první, se

kteřou se rozvedl už dávno, i druhá, s níž už teď nežil celý rok, by asi proti tomuto konstatování vznesly určité námitky.

Když ho prohlédl jeden slavný kardiolog, okouzleně prohlásil, že pan Yossarian má srdce jako zvon. Jistý patolog ho pateticky ujistil, že může být absolutně klidný. Jakýsi podnikavý gastroenterolog se dokonce do jeho pokoje ještě jednou vrátil, ale pouze proto, aby se s Yossarianem znovu poradil o riskantní strategické investici v oblasti obchodu s realitami, ke které se právě chystal. Yossarianovým posledním útočištěm se stal klinický psycholog, který dostal za úkol prozkoumat jeho psýchu.

„A co ta občasná ztráta paměti a období únavy a nezájmu a deprese?“ zaútočil na něj Yossarian vzrušeným šepotem. „Často zjišťuji, že mě vůbec nezajímá poslouchat řeči o věcech, které jiní lidé berou smrtelně vážně. Mám už plné zuby informací, které mi k ničemu nejsou. Ocenil bych, kdyby deníky zeštíhly a vycházely maximálně jednou týdně. Už mě ani trochu nezajímá, co se ve světě děje. Komikům se nedaří mě rozesmávat a poslouchat nějaké nekonečné historky mě dohání k šílenství. Je to něco ve mně, či snad za to může stáří? Nebo že by na tom, co se s touhle planetou děje, už doopravdy přestávalo záležet? Zprávy v televizi naprosto zdegenerovaly. Ať si člověk pustí kterýkoli kanál, všude jenom samý prázdný kec. Veškeré moje nadšení už dávno vyšumělo. Cítím se doopravdy takhle zdráv, nebo si to jenom namlouvám? Dokonce mám na hlavě ještě všechny vlasy. Doktore, musím znát pravdu. Má ta moje deprese duševní příčiny?“

„Není to žádná deprese a nic z vás nevyšumělo.“

Psycholog posléze kontaktoval šéfa psychiatrie a ten se potom radil se všemi ostatními odborníky. Došli k jednomyslnému závěru, že se za Yossarianovým výtečným zdravím neskrývá nic psychosomatického a že i ty vlasy, které má na hlavě, jsou pravé.

„I když je mi potěšením vám sdělit,“ oznámil mu šéf psychiatrie a odkašlal si, „že v pozdním věku budou u vás deprese velmi pravděpodobné.“

„V pozdním věku?“ uvažoval nad tím časovým horizontem Yossarian. „A kdy by to tak asi mělo být?“

„Třeba už to je. Existuje něco, co děláte doopravdy rád?“

„Moc toho nebude, obávám se. Běhám za ženskejma, ale nijak to nepřeháním. Peněz vydělávám víc, než potřebuju.“

„A vydělávat je – to vás baví?“

„Ne. Nemám už v sobě žádnou tížádnost. A toho, co bych chtěl ještě vykonat, je žalostně málo.“

„Co takhle golf, bridge, tenis – hrajete? Nebo umění? Sbírání starožitností?“

„Nic z toho nepřipadá v úvahu.“

„Prognóza tedy není moc dobrá.“

„To mi bylo odjakživa jasné.“

„Když jsme to všechno uvážili kolem a kolem, pane Yossariane,“ oznámil mu primář nemocnice závěr, ke kterému se tato instituce kolektivně dopracovala (zpoza ramene mu vykukovala hlava Leona Shumachera, ze tří čtvrtin holá), „nijak by nás nepřekvapilo, kdybyste vůbec nikdy neumřel a zůstal na světě věčně.“

Podle všeho si nemusí kvůli ničemu dělat starosti, kromě inflace a deflace, vyšších úrokových sazeb a nižších úrokových sazeb, rozpočtového deficitu, hrozby války a nebezpečných důsledků míru, nepříznivé obchodní bilance a příznivé obchodní bilance, nového prezidenta a starého kaplana, silnějšího dolaru a slabého dolaru, a taky mezinárodního napětí, entropie, radiace a přitažlivosti zemské.

Ovšem kromě toho mu dělala starosti i jeho nová kamarádka sestra Melissa MacIntoshová, protože neměla našetřené žádné peníze. Její rodiče neměli taky nic, a kdyby chudák setrvala na světě ještě určitou dobu, byla by nakonec odkázána pouze na státní důchod a žebráckou starobní penzičku z nemocnice, pokud by tam samozřejmě vydržela pracovat ještě dalších dvacet či tři sta let, což zřejmě nepřipadalo v úvahu – kdyby se ovšem mezitím náhodou neprovdala za nějakého solidního mohovitého pána, který by se jí líbil stejně, jako se jí teď líbí Yossarian, což zřejmě taky nemohlo připadat v úvahu. Často na ni myslel s obavami v srdci – byla příliš nevinná, aby se mohla vystavit nemilosrdné dynamice finančních mechanismů, příliš sladká, důvěřivá, nesobecká.

„Víte, co musíte přímo bezpodmínečně udělat?“ naléhal na ni jednoho dne, když po něm chtěla, aby jí poradil, jestli si ona a její spolubydlící mají zařídit individuální penzijní připojištění – Yossarian se k tomu vyjádřil v tom smyslu, že takové individuální penzijní připojištění může nakonec přinést jediný praktický užitek pouze bankám, které ho spravují. „Provdat se za někoho, jako jsem já, za člověka,

který má našetřené nějaké peníze, vyzná se trochu v pojišťovnictví a dědických záležitostech a byl předtím ženatý nanejvýš jednou.“

„Vy byste byl pro mě moc starý?“ zeptala se bázkivě.

„Vy byste byla pro mě moc mladá. Neodkládejte to, udělejte to co nejdřív. Stačil by i nějaký doktor. Než se nadějete, budete stejně stará, jako jsem teď já, a můžete to zabalit.“

Dělal si taky starosti, aby nepodlehł nerozvážné sentimentalitě, nevěnoval svůj zájem osobě, která ho zcela jistě potřebovala, a nedostal se tak do velkých nesází.

Uvázat si znovu někoho na krk, to bylo to poslední, co mohl potřebovat. A možná ne pouze jednu osobu, ale hned dvě, protože Melissa vyprávěla s pýchou o pohledné, velmi společensky založené ženě, se kterou sdílela těsný bytěček. Jmenovala se Angela Moorová, byla to Australanka, přirozená blondýnka s ještě nápadnějším blond přelivem, větší a kurážnější než Melissa, s úctyhodnějším poprsím, nosila vysoké podpatky, používala světlounkou rtěnku a bílé oční stíny a pracovala jako obchodní referentka u firmy vyrábějící módní zboží. Jejím vedení předkládala originální nápady na provokativní nové výrobky, nad nimiž pak nevěřičně tuhly rysy dvěma postarším hlavám úctyhodných židovských rodin, které podnik společně vlastnily, a jež jim nejednou vhněly stydlivý ruměnc do tváří. S potěšením si vychutnávala zájem, který budila v drahých barech ve středu města, kam často zašla po skončení pracovní doby; navazovala tam známosti se žoviálními manažery a byznysmeny, dávala se od nich zvát na večeri, pak si s nimi šla zatančit, a když večer skončil, nechala je nelítostně stát přede dveřmi činžáku. Málodky se takhle seznámila s někým, s kým by se jí chtělo pobýt déle, protože si vždycky dávala dobrý pozor, aby toho nevyčila víc než zdrávo. Telefonní číslo, které jim dávala, aby se jich zbavila, patřilo městské márnici, sdělovala Melissa MacIntoshová Yossarianovi, záříc hrdoostí nad sebevědomě nevázaným počínáním své přítelkyně, a jemu bylo rázem jasné, že pokud by na té ženě nikdy okem nespočinul, určitě by se do ní na první pohled zamiloval a hluboce jí byl okouzlen, a to až do chvíle, kdy by ji spatřil podruhé. Ovšem tahle vysoká blondýna, které se už blížila čtyřicítka a nosila bílý make-up a černé punčochy, po kterých se šplhal vzhůru hadí vzor, taky neměla bohaté rodiče, ani našetřené peníze, a tak se Yossarian ptal sám sebe:

Co se to s touhle svinskou planetou vlastně děje?

Připadalo by mu docela rozumné, aby každý člověk, proti němuž neměl žádné výhrady, byl na tom finančně tak, že by se mohl dívat do budoucnosti beze strachu, a tak v ušlechtilém zamyšlení plném soucitu skláněl hlavu a toužil vzít tu báječnou, obdivuhodně prsatou bezprizornou spolubydlící do náručí, osušit jí slzy, zapudit všechny její obavy, hladit ji při tom něžně po zádech a při té příležitosti jí rozdrncnout vzadu na šatech zip.

To by bylo něco pro soukromé detektivy, které se mu teď věší na paty a čmouchají po něčem zajímavém, co by mohli ohlásit na příslušných místech! První soukromé očko – byl by se vsadil, že to očko bylo skutečně soukromé – ho sledovalo až do špitálu, vniklo tam o návštěvních hodinách a pohotově se nakazilo vážnou stafylokokovou infekcí, která je, byť v jiném křídle nemocnice, upoutala na lůžko společně se třemi dřívějšími návštěvníky jiných pacientů, kteří tam rovněž museli ulehnout s vážnou stafylokokovou infekcí; Yossarian by se vůbec nedivil, kdyby to také byla soukromá očka. Kdyby o to byli stáli, mohl všechny čtyři předem varovat, že nemocnice je nebezpečné místo. Lidi tam přece umírají. Nedávno tam přijali jakéhosi Belgičana, a do rána měl podržnuté hrdlo. Soukromého detektiva, kterého poslali vystřídat toho prvního, skolila hned první den salmonella, číhající v sendviči s vaječným salátem, který si koupil v nemocničním bufetu. Musel tedy rovněž ulehnout a jen pomalu se z toho teď zotavoval. Yossariana napadlo, jestli by jim neměl poslat květiny. Místo toho nakonec oběma adresoval písemné pozdravy s přáním všeho nejlepšího, které podepsal jako Albert T. Tappman. Albert T. Tappman byl kdysi kaplan u jeho bombardovací skupiny, což Yossarian pod podpis rovněž uvedl. Představoval si, jak budou adresáti těch pozdravů reagovat, až je obdrží, a kde je asi tomu kaplanovi konec, jestli ho třeba teď někde nevypátrají a nezačnou vyslýchat, zastrašovat, trápit hladem nebo rovnou mučit. Následujícího dne poslal oběma soukromým detektivům další přání brzkého uzdravení, které podepsal jménem Washington Irving. A den poté napsal znovu dva dopisy, na které se podepsal jako Irving Washington.

Druhého soukromého detektiva vystřídali pak další dva, kteří se podle všeho navzájem neznali. Jeden z nich se až s nevysvětlitelnou urputností snažil zjistit co nejvíc o těch ostatních očkách, jako by ho zajímali ještě víc než sám Yossarian.

Tomu bylo záhadou, co se o něm proboha chtějí dozvědět jiného, než by jim rád sám ochotně pověděl. Kdyby měli zájem o cizoložství, ochotně by jim ho poskytl. Starost o dobré srdce Melissy MacIntoshové a její nejistou finanční budoucnost na něj doléhala stále tíživěji, až začal být nervózní, i pokud šlo o jeho vlastní budoucí osud. A tak se rozhodl objednat si opětovnou návštěvu onkologa, aby si od něho mohl vyžádat stoprocentní záruku, že mu ona masově vražedná choroba v žádném smyslu nehrozí, popřípadě aby si mohl poslechnout jeho učený komentář na téma klíčové úlohy biologie v činnosti člověka a tyranie genů, která rozhoduje o vývoji společnosti a o tom, kam směřuje historie lidstva.

„Ty ses pomát,“ řekl mu na to Leon.

„Tak za mnou pošli rovnou taky psychiatra.“

„Vždyť žádnou rakovinu nemáš. Proč tedy chceš onkologa?“

„Abych mu prokázal dobrý skutek, vole. Ty nevěříš na dobré skutky? Takového ubožáka, jako je ten doktor, jsem snad v životě neviděl. Parchant nešťastnej. Co myslíš, kolika asi pacientům týdně má příležitost sdělit dobrou zprávu? Duševní útrapy toho chlápka – to je možná jediné soužení z těch, co všude kolem sebe vidím, které bych dokázal zmírnit.“

„Není to moje soužení,“ řekl mu zachmuřený onkolog, na jehož drobnou tvář se neblahé předtuchy podle všech známek snášely stejně přirozeně jako temnota na noc a šedá obloha nad zimní krajinu. „Ale stejně – divil byste se, kolik lidí si myslí, že za něj opravdu můžu já. Ani kolegové mě nemají rádi. Nikdo si se mnou nechce povídat. Proto jsem možná tak tichej. V mluvení mi chybí větší praxe.“

„Líbí se mi, že to berete tak statečně,“ pochválil ho Yossarian, který neměl důvod o doktorových slovech pochybovat. „Nezvedne vám trochu náladu, když vám povím, že dříve nebo později sehraje pravděpodobně v mém životě důležitou roli.“

„Jenom trošku.“ Jmenoval se Dennis Teemer. „Čím přesně bych měl začít?“

„Čím vám libo, jen když to nebude bolet. A nebude to moc nepříjemné,“ odpověděl mu Yossarian přívětivě.

„Nenacházím u vás žádné příznaky ničeho, co by si vyžadovalo důkladnější prověření.“

„A proč musíte čekat, až se projeví nějaké příznaky?“ ptal se Yossarian specialisty, který byl mnohem menšího vzrůstu než on. „Není snad klidně možné, že od chvíle, kdy jsme uzavřeli poslední vyšetření, zrodilo se ve mně něco, co se má čile k světu i právě teď, kdy tady jen tak poklidně sedíme a odkládáme na zítřek, co bychom měli udělat už dnes?“

Dennis Teemer na to zabral a poněkud ožil. „Mám pocit, že s vámi si užiju víc zábavy než s většinou ostatních pacientů, co říkáte?“

„To už jsem říkal i Leonovi.“

„Ale je to možná jenom proto, že vlastně žádný můj pacient nejste,“ pokračoval doktor Teemer. „To, čeho se domýšlíte, je ovšem docela dobře možné, pane Yossariane. Ale pravděpodobnost, že se něco takového přihodí právě vám, není o nic větší, než že to potrefí někoho jiného – kohokoli.“

„A v čem mi tohle vaše konstatování pomůže?“ opáčil Yossarian. „Vědět, že jsme tomu riziku vystaveni všichni, to není pro mě žádná velká útěcha. Leon si myslí, že bych na tom byl duševně mnohem líp, kdybych věděl, že na tom nejsem o nic hůř než on. Tak pojďte, dáme se do toho.“

„Co tedy kdybychom vás zase jednou poslali na rentgen plic?“

„To ne, proboha!“ vyjekl Yossarian v přestíraném úleku. „Ten by to klidně mohl všechno rozjet. Víte přece, co si myslím o rentgenu a o azbestu.“

„A taky o tabáku. Asi bych vás měl seznámit s jednou statistikou, která vás určitě velmi potěší. Víte, že každý rok umírá na následky kouření více Američanů, než kolik jich padlo v celé druhé světové válce?“

„To vím.“

„Takže snad bychom se do toho vážně měli pustit. Že bych vás párkrát klepnul do kolena, abychom siověřili vaše reflexy?“

„Proč?“

„Jen tak.“

„Nemohli bychom udělat aspoň nějakou biopsii?“

„Čeho?“

„To je jedno. Něčeho, k čemu se dobře může a co není moc komplikované.“

„Když vás to uklidní...“

„Bude se mi líp spát.“

„Mohli bychom vám třeba seškrábnout nějakou bradavičku nebo jaterní skvrnu. A co takhle znova vyšetřit prostatu? Prostata je dost běžná.“

„Moje je naprosto jedinečná,“ oponoval Yossarian. „Mám jenom tu jednu. Zkusíme tu bradavici. Shumacher má stejně starou prostatu jako já. Dejte mi vědět, kdyby bylo něco v nepořádku s tou jeho.“

„Můžu vám říct už teď, že mi bude velkým potěšením,“ prohlásil Yossarianův oblíbený onkolog, „až vám budu moct sdělit, že výsledky jsou zcela negativní.“

„A já vám můžu taky říct už teď, že mi bude velkým potěšením to vyslechnout,“ řekl na to Yossarian.

Yossarian by byl dal nevímco za to, aby se mohl s tímto depesemí postiženým mužem zabrat mnohem hlouběji do depresivní povahy patologických aspektů depresivního světa jeho práce, jakož i do depresivní povahy vesmíru, ve kterém se doposud oběma dařilo jakžtakž přežívat, ale který se stával každým dnem nespolehlivějším – stačí si vzpomenout na ozonové díry nebo na nedostatek prostoru pro likvidaci odpadků (když je budete spalovat, zamoříte nebezpečně vzduch, kterého je stejně stále méně) – jenže se bál, že by taková debata mohla na pana doktora zapůsobit silně depresivně.

Tohle všechno stálo samozřejmě peníze.

„Samozřejmě,“ souhlasil Yossarian.

„A odkud je pořád beres?“ ptal se s přímo hmatatelným náznakem závidosti Leon Shumacher.

„Jsem už ve věku, kdy mám nárok na starobní nemocenskou péči.“

„Ta pokrývá jen zlomek nákladů pobytu tady.“

„A za zbytek vděčím jednomu báječnému plánu, který jsem vymyslel.“

„Takovým plánem bych taky nepohrd,“ poznamenal zachmuřeně Leon.

Yossarian mu vysvětlil, že ho inspirovala firma, pro kterou pracoval a dosud pracuje – je tam prý stále ještě evidován v polozaměstnaneckém vztahu jako polopenzionovaný polokonzultant, a pokud se nebude pokoušet něco doopravdy dělat, může tam takhle působit třeba až do smrti.

„Takovou práci bych chtěl taky. Co si pod tím mám vlastně představit?“ Leon se začal našťvaně posmívat: „Yoassarian, John. Povolání:

polopenzionovaný polokonzultant. Jak se v tom pak mají naši epidemiologové vyznat?“

„To je jen jedna z mých dalších kariér. Pracuju na část úvazku za plný plat a nikdo nevnímá víc než polovinu toho, co povídám. Jak jinak bys to chtěl nazvat než polopenzionovaný polokonzultant? Společnost všechno platí. Jsme stejně velký podnik jako Harold Strangelove a spol. a téměř stejně tak oblíbení. Jmenujeme se Podniky M & M a spol. Já patřím k tomu ‚a spol.‘ Ostatní podnikají. Já se spolčuju, oni podnikají.“

„A co dělají konkrétně?“

„Všchno, co vynáší peníze a není vyloženě protizákonné, řekl bych,“ odpověděl Yossarian.

„Je aspoň jedno slovo z toho pravda?“

„To já nemůžu vědět. Lžou mi naprosto stejně jako všem ostatním. Udržujeme před sebou navzájem věci v tajnosti. Nevymýšlím si. Můžeš se přesvědčit. Přivaž mě znova k tomu přístroji na kontrolu srdeční činnosti a uvidíš, jestli se mi zrychlí tep, když řeknu lež.“

„To by měl?“ zeptal se Leon překvapeně.

„Nevím, proč by neměl.“

„A co ty tam děláš?“

„Mám námitky.“

„Nebuď taková netýkavka, nic špatného tím dotazem nemyslím.“

„Já tím taky na něj jenom odpovídám,“ vysvětlil mu Yossarian přívětivě. „Mám námitky proti činnosti, která neodpovídá mým etickým zásadám. Někdy je to pěkná fuška, nevím, proti čemu mám namítat dřív. A oni to pak buď stejně udělají, nebo třeba taky ne. Jsem svědomím firmy, její morální oporou, a to je další věc, kterou tam dělám už od doby, kdy jsem tam uvízl, to už je víc než dvacet let, protože mi jistým švindlem pomohli zachránit moje syny před Vietnamem. Jak jsi z toho dostal svoje kluky ty?“

„Poslal jsem je studovat medicínu. Samozřejmě že když nebezpečí pominulo, přešli oba na obchodní management. Mimochodem, moje tamtamy mi hlásí, že se pořád velice soustavně zajímáš o jednu naši oblíbenou patrovou sestru. Bavíš se dobře?“

„Určitě líp než s tebou a s tvými kumpány.“

„Je to moc hodná holka a velmi kvalitní sestra.“

„Zaznamenal jsem.“

„A pěkná ženská.“

„I toho jsem si všim.“

„Máme tu celou řadu velmi dobrých specialistů, kteří se přede mnou vůbec netají tím, že by se jí velmi rádi podívali do kalhotek.“

„To je vulgární, Leone, skutečně velice vulgární,“ vyplínil ho pohoršeně Yossarian. „Takhle chlípně formulovat, že byste ji všichni moc rádi přefíkli.“

Leon se zastyděl a Yossarian využil této jeho dočasné ztráty sebe-kontroly a umluvil ho, aby mu dovolil pověsit si na dveře tabulku *Návštěvy zakázány*.

Ale stejně nezabránila tomu, aby ho za chvíli zase někdo nepřišel vyrušovat.

To zaklepání bylo velice nesmělé a Yossarian na okamžik zadoufal, že je to kaplan, který se konečně vrací na svobodu z onoho neznámého zařízení, kde ho jistě protiprávně, i když zcela podle zákona, zadržovali. Yossarian si už dlouho lámal hlavu, jak by se mu dalo pomoci, ale nemohl na nic kloudného přijít.

Ale byl to pouze Michael, jeho nejmladší syn, nejméně úspěšný ze všech čtyř dětí v jeho bývalé rodině. Kromě něj měl dceru Gillian, úspěšnou soudkyni u jednoho soudu velmi nízké instance, nejstaršího syna Juliana, který to taky dotáhl nad rodinný průměr, a Adriana; ten byl naprosto průměrný a docela spokojený a ostatní ho více méně přehlíželi, právě proto, že byl jenom průměrný. Michael, stále svobodný, neusazený, nezaměstnaný, neprůbojný, za Yossarianem zaskočil, aby zjistil, co zase pohledává ve špitále, a aby se mu přiznal, že má chuť nechat studia práv, protože mezitím došel k závěru, že nejsou o nic přitažlivější než medicína, vysoká obchodní, akademie výtvarných umění, architektura a celá řada dalších vysokých škol, ze kterých po krátkých zkušebních pobytech postupně odcházel už tak dlouho, že si nikdo nedokázal vzpomenout, kdy s tím vlastně začal.

„Jdi do háje, člověče,“ rozlítostnil se Yossarian. „Vždycky se můžu ztrhat, abych tě na nějakou tu školu dostal, a ty se pak na to vždycky za chvíli vykašleš.“

„Já si nemůžu pomoci,“ bránil se Michael nedůrazně. „Čím víc se dozvídám, jak právo funguje v praxi, tím víc mě zaráží, že se tím neporušuje zákon.“

„To byl jeden z důvodů, proč jsem toho nechal i já. Kolik že ti to vlastně už je?“

„Už mi bude skoro čtyřicet.“

„To máš ještě dost času.“

„Teď nevím, jestli si děláš srandu, nebo to myslíš vážně.“

„Já taky ne,“ přiznal se mu Yossarian. „Ale jestli se ti povede odkládat rozhodnutí o tom, jak bys vlastně měl se svým životem naložit, až do důchodového věku, nebudeš ho muset učinit nikdy.“

„Pořád nevím, jestli si neděláš srandu.“

„To já sám taky občas nevím,“ řekl na to Yossarian. „Někdy myslím to, co říkám, vážně, ale zároveň to myslím spíš jako srandu. Pověz mi, zřítelnice oka mého: ty si snad myslíš, že jsem v průběhu své pestré životní dráhy někdy doopravdy to, co jsem byl nucen dělat, dělat chtěl?“

„Ani když jsi psal ty filmové scénáře?“

„Ani tehdy vlastně ne, a když, tak jen chvílku. Jenom jsem si něco namlouval a dlouho mi to nevydrželo, a z těch produktů, které z toho nakonec vzešly, jsem taky zrovna nebyl moc na větví. Ty si snad myslíš, že jsem vážně toužil pracovat v reklamě? Nebo na Wall Street? Že jsem byl na vrcholu blaha, když jsem se staral o pronájem pozemků nebo nákup a prodej akcií? Našel by se vůbec člověk, který sní o tom, že se prosadí v propagaci a ve styku s veřejností?“

„Ty jsi vážně kdysi pracoval pro Noodlese Cooka?“

„Noodles Cook pracoval pro mě. Hned po škole. Ty si myslíš, že jsme skutečně chtěli psát politické projevy, Noodles Cook a já? Chtěli jsme psát divadelní hry a publikovat svoje povídky v *New Yorkeru*. Člověk si nemůže moc vybírat. Sáhne po tom nejlepším, co se nám naskytne, Michaeli, ne po tom, co nás uchvacuje. Ani princ Waleský si nemůže moc vybírat.“

„Ale táto, to pak náš život za moc nestojí, co říkáš?“

„Nic lepšího není k dispozici.“

Michael chvíli mlčel. „Vyděsilo mě, když jsem na dveřích viděl tu cedulku – *Návštěvy zakázány*,“ poznamenal potom trochu dotčeně. „Kdo to tam proboha dal? Začal jsem se bát, jestli ti nakonec vážně něco není.“

„To je můj způsob humoru,“ zamumlal Yossarian, který na tu tabulku ještě připsal varování, že kdo ten zákaz poruší, bude zastřelen.

„Aspoň mi do pokoje nikdo zbytečně neleze. Pořád sem někdo nakukuje, a ani předem nezatelefonuje. Jako by si ti lidé neuvědomovali, že polehávat celý den v nemocnici může být někdy pěkná zabíračka.“

„Ty ovšem telefony stejně nebereš. Vsadím se, že jsi tady jediný pacient, který má telefon se záznamníkem. Jak dlouho tu ještě hodláš zůstat?“

„Co starosta – ještě starostuje? Kardinál je pořád kardinál? A ten nafoukanej hňup je ještě v úřadě?“

„Jakej hňup?“

„To je jedno – ať už je v úřadě, jakej chce. Přeju si, aby všichni hňupové odešli z funkcí.“

„Tak dlouho tu ovšem zůstat nemůžeš!“ vykřikl Michael. „Co tady vůbec pohledáváš? Vždyť to není tak dlouho, co ti tady udělali každoroční generálku. Lidi si pak myslí, že jsi cvok.“

„Tak to pozor. Kdo si to myslí?“

„Třeba já.“

„Jsi cvok.“

„Všichni si to myslíme.“

„Tak to znovu pozor. To jste tedy sami všichni cvoci.“

„Julian říká, že kdybys měl v sobě trochu víc ctižádosti a fištrónu, mohls už dávno převzít vedení celé společnosti.“

„On je taky cvok. Michaeli, tentokrát mě to vážně vyděsilo. Měl jsem vidění.“

„Jaké vidění?“

„Že přebírám firmu M & M samozřejmě ne! Měl jsem jakousi auru, nebo mi to aspoň tak připadalo, a bál jsem se, že to je nějaký záchvat nebo že se mi začíná ozývat nádor na mozku či co, a nevěděl jsem, jestli si jenom něco představuju, nebo jestli je to skutečnost. Když se začnu nudit, brzy propadnu nervozitě. Dostanu zánět spojivek nebo dermatomykózu. Špatně spím. Nebudeš tomu věřit, Michaeli, ale když nejsem zamilovanej, tak se nudím, a já teď nejsem zamilovanej.“

„To je mi jasný,“ řekl Michael.

„Nedržíš dietu.“

„Podle toho to poznáš?“

„To je jeden z příznaků.“

„Rozumíš – napadlo mě, jestli třeba nejde o padoucnici. Nebo o ataku ischemie – což nevíš, co je. Možná je to mrtvice, vyděsil jsem

se. Mrtvice by se měl každý bát pořád. Moc kecám, vid? Taky jsem měl pocit, že všechno vidím dvakrát.“

„Chceš říct dvojitě.“

„Ne, to ještě ne. Pocit, že jsem vším už prošel kdysi předtím. V denním tisku jsem nemohl objevit vůbec nic nového. Každý den probíhala nebo začínala stejná politická kampaň, stejné volby, a když ne to, pořád stejný tenisový turnaj, tytéž debilní olympijské hry. Tak jsem si řekl, že by možná vůbec nebylo od věci se nastěhovat sem a dát se pořádně prohlídnout. V každém případě – mozek mám v pořádku a mysl jasnou. A svědomí čistý.“

„To rád slyším.“

„Jen si zase nebuď tak jistej. Největší zločiny páchají právě lidé s čistým svědomím. A nezapomeň – můj táta taky umřel na mrtvici.“

„Ve dvaadevadesáti.“

„No a? Myslíš, že by nad tím skákal radostí, kdyby moh? Michaeli, co s tebou bude? To, že pořád ještě nemám sebemenší představu, kde a jak zakotvíš, mně bere veškerý duševní klid.“

„Teď vážně kecáš.“

„Ty jsi jediný člověk z rodiny, se kterým si můžu upřímně promluvit, a nechceš mě poslouchat. Všichni ostatní to vědí, i tvoje matka, která ovšem pořád mele jenom o tom, že bych měl platit vyšší alimenty. Peníze jsou opravdu strašně důležité, možná důležitější než skoro všechno ostatní. Chceš dobrou radu? Sežeň si zaměstnání u nějaké firmy, která svým lidem nabízí dobrý penzijní plán a kvalitní nemocenské pojištění – to je jedno, v jakém oboru působí, a nezáleží na tom, co konkrétně tam budeš dělat, i kdyby ti to bylo nevimjak protivné, a zůstaň tam až do stáří – prostě dokud to půjde. To je jediný způsob, jak se dá žít – že se budeš soustavně připravovat na smrt.“

„Jdi do háje, táto – to myslíš vážně?“

„Ne, nemyslím, i když kdoví, třeba to tak je. Ovšem ze státní sociální podpory se žít nedá, a ty nebudeš mít ani tu. Dokonce i chudák Melissa na tom bude líp.“

„Kdo je chudák Melissa?“

„Ta zdejší báječná sestřička. Pěkná ženská, poměrně mladá.“

„Tak pěkná zase není, a je určitě starší než já.“

„Myslíš?“

„Ty to nepoznáš?“

Na konci Yossarianova druhého týdne v nemocnici na něj nachystali komplot, kterým se jim ho podařilo ze špitálu vypudit.

Vyštvali ho za přispění jednoho pána z Belgie, kterého uložili do sousedního pokoje. Byl to jakýsi finanční expert z Evropského hospodářského společenství, a to velmi nemocný finanční expert z Belgie, a téměř neuměl mluvit anglicky, což ovšem tak dalece nevadilo, protože mu právě vyoperovali velkou část hrtanu a nemohl mluvit vůbec, ovšem on také anglicky téměř *nerozuměl*, což naopak velmi vadilo sestřičkám a houfu lékařů, kteří neměli možnost ho oslovit tak, aby věděl, oč jim jde. Celý den a větší část noci mu u lůžka seděla jeho majoliková, drobounká belgická manželka. Měla na sobě pomačkané módní šaty, kouřila jednu cigaretu za druhou, taky vůbec nerozuměla anglicky, neustále sestřičkám cosi hysterického štěbetala, a kdykoli její manžel zasténal nebo zachrčel nebo usnul nebo se probudil, propukala v poplašený výskot. Přijel do této země proto, aby ho tady dali dohromady, a doktoři mu vyndali hrtan, protože kdyby mu ho ponechali, určitě by umřel. Takhle aspoň nebylo tak jisté, že zůstane naživu. Kristepane, pomyslel si Yossarian, jak to ten člověk může vydržet?

Kristepane, pomyslel si Yossarian, jak to můžu vydržet já?

Ten pán z Belgie měl jedinou možnost, jak reagovat na ustavičné dotazy, kterými ho zahrnovala jeho žena, totiž tak, že mírně přikývl nebo zavrtěl hlavou. Jeho paní ovšem zase nedisponovala žádnými prostředky, jak jeho sdělení tlumočit dál. Byl vystaven tolika nebezpečstvím a útrapám, že to Yossarian nestačil spočítat ani na prstech obou rukou. Došly mu velmi brzy, když se to snažil spočítat poprvé, a pak už to raději nezkoušel. Žádné nové prsty mu nedorostly.

V Yossarianově bezprostředním okolí byl teď ustavičně takový šrumec, že téměř neměl čas přemýšlet o sobě samém. S tím chlapem z Belgie si dělal větší starosti, než mu bylo milé. Dostával se do stresu, a dobře věděl, že stres škodí zdraví. U stresovaných lidí snáze vzniká rakovina. Jeho stres ho proto velmi zneklidňoval, čímž zákonitě ještě narůstal, takže Yossarian začal litovat i sám sebe.

Bolesti toho člověka byly pro Yossariana nepředstavitelné, což ho přivádělo do velmi povážlivého stavu, v němž ovšem u něj nikdo neaplikoval žádné zklidňující prostředky, takže brzy pocítil, že už to nedokáže snášet o mnoho déle. Zato toho chlápka z Belgie ustavičně

tlumili nějakými speciálními metodami. Pořád z něj něco odsávali. Podávali mu jeden lék za druhým. Sterilizovali ho. Zaměstnával všechny kolem sebe tak sobecky, že si sestra MacIntoshová jen zřídkka dokázala vyšetřit chvilku pro Yossariana, aby mu mohla dovolit laskat krajkový lem svého kombiné. Práce nepočká, a s tím pacientem z Belgie bylo práce až hrůza. Melissa byla celá uhoněná a pomačkaná, roztěkaná, sotva dechu popadala. Yossarian cítil, že nemá právo činit si nárok na její péči, když v sousedním pokoji vládne tak kritická situace, a protože už si na Melissu přímo rozmazleně zvykl, připadal si teď zanedbávaný a šizený. Nikdo mu ji nedokázal nahradit.

Ten muž z Belgie, který se sám nemohl pořádně ani pohnout, udržoval všechny v neustálém kalupu. Bohatě ho vyžívovali skrz hadičku, kterou měl zastrčenou do krku, aby neumřel hladu. Napouštěli ho intravenózně vodou, aby nedehydroval, a odsávali mu tekutiny z plic, aby se jim neutopil.

Ten člověk – to byla facha na plný úvazek. Měl rourku v prsou a další v bříše a vyžadoval tak nepřetržitou obsluhu, že Yossarian téměř neměl čas na to, aby přemýšlel o kaplanovi Tappmanovi a jeho problému, ani o Milovi a Wintergreenovi a jejich eskadrách neviditelných bombardérů, ani o té urostlé bílé nalíčené australské spolubydlicí s jehlovými podpatky a s nadmíru vyvinutým poprsím, ba ani o nikom jiném. Několikrát denně se Yossarian odvažoval na chodbu, aby nahlédl do sousedního pokoje a zjistil, co se tam děje. A pokaždé se odtamtud rychle odpotácel zpátky k sobě, téměř v mdlobách padl na postel a předloktím si obluzeně zakrýval oči.

Když se mu pak vyjasnil zrak a rozhlédl se kolem sebe, zjistil, že se na něj svrchu dívá jeden z těch dvou tajných detektivů, ten záhadnější. Byl to pečlivě upravený pán v elegantně střiženém obleku, s tlumeně kašmírovou vázankou, s exotickým zabarvením pleti a temnými očima v ostře řezané tváři, která působila trochu orientálně a Yossarianovi připomínala čerstvě vyloupanou mandli.

„Co jste zač, chlape zatracená?“ měl Yossarian nejednou chuť na něj zařvat.

„Poslyšte, kdo vy vlastně jste?“ zeptal se jednou přátelsky, s nuceným úsměvem na rtech.

„To se ptáte mě?“ opáčil mu povýšenecky tichý, dokonale artikulovaný hlas.

„Můžu vám snad nějak pomoci?“

„To vůbec ne. Jenom bych se rád něco dozvěděl o tom robustním proplešlém blondákovi, který se tady po chodbě potloukal ještě před několika málo dny.“

„Myslíte to druhé soukromé očko?“

„Nemám nejmenší ponětí, o čem to mluvíte!“ prohlásil ten člověk a vzápětí se vypařil.

„Co jste zač, chlape zatracená?“ zakřičel za ním Yossarian právě v okamžiku, kdy se na chodbě znovu ozvalo známé volání a pleskot gumových podrážek.

„Mluví tady někdo francouzsky? Je tu někdo, kdo mluví francouzsky?“ Tenhle zoufalý, kvilivý dotaz zazněl aspoň desetkrát denně z úst sestry MacIntoshové, sestry Cramerové nebo nějaké jiné sestry, popřípadě některého z myriady ošetřujících lékařů, zdravotních techniků či afroamerických, hispánských nebo asijských ošetřovatelů nebo nemocničních zřízenců, kteří se o Belgičana v té bizarní, naprosto umělé špitální civilizaci, která ovšem byla vlastně docela normální, profesionálně starali. Když teď byly na každém poschodí vedle automatů na cukrovinky a limonády i bankomaty, pacient, který měl kreditní kartu a slušné nemocenské pojištění, nemusel z nemocnice vytáhnout paty.

Ani ten tajný agent s dokonalou artikulací a bezvadným anglickým oblekem se ani jednou nepřiznal, že umí francouzsky, i když Yossarian by se byl vsadil, že umí, stejně jako bylo nabíledni, že dovede dešifrovat kódované zprávy.

Yossarian sám velmi špatně trochu francouzsky mluvil, ale rozhodl se, že se do ničeho nebude plést. Obával se, že by se mohl dopustit zanedbání povinné péče. Kdo si troufne říct, co všechno se může stát? Není vůbec vyloučené, že by mu nakonec kvůli nějaké tlumočnické chybě hodili na krk žalobu, že neoprávněně provozuje lékařskou praxi. O jedné věci byl ovšem Yossarian téměř přesvědčen: znal se natolik dobře, že kdyby měl ve svém věku snášet čtyři dny nebo dokonce dva týdny obdobného zacházení, jen aby mohl o něco déle žít, ať už s hlasivkami nebo bez nich, přičemž by jen sám Pán Bůh věděl, o jakou lhůtu by si tím vlastně život prodloužil, asi by se na to vykašlal a zabalil to. Nakonec jde vždycky o naprosto základní věci. Ta Belgičanova bolest se prostě nedala vydržet.

Co se dá dělat, bude se muset s Melissou rozloučit.

Yossarian si byl dobře vědom toho, že je silně náchylný ihned chytit jakoukoli chorobu. Trvalo taky sotva den a už začal sípat.

„Co je s váma?“ štěkla po něm sestra MacIntoshová znepokojeně dalšího rána, hned jak dorazila do práce, nalíčila se a narovnal si švy na svých bežešvých punčochách. Zaskočila k němu do pokoje celá načančaná, aby se přesvědčila, že je v pořádku. „Jste dneska nějaký divný. Proč nejíte?“

„Já vím. Ochraptl jsem. Nemám vůbec hlad. Nemám ponětí, proč tak sípám.“

Neměl teplotu, ani žádné fyzické potíže, a když k němu povolali odborníka na uši, nos a krk, prohlásil, že u něho ani v uších, ani v nose, ani v krku neshledává žádné příznaky zánětlivých procesů.

Příštího dne ho bolelo v krku. Připadlo mu, jako by tam něco překáželo, a špatně se mu polykalo, a i když se u něj stále ještě neprojevovaly žádné známky infekce ani zduření, byl by dal krk na to, že jestli se v tom špitálu bude ještě chvíli potloukat, místo aby odtamtud co nejrychleji vypadl, vyvine se mu v krku zhoubný nádor a přijde o hrtan taky.

Sestře Melisse MacIntoshové to málem zlomilo srdce. Ujistil ji, že v tom není vůbec nic osobního. Galantně jí slíbil, že ji co nejdříve pozve na večeři do nějaké lepší restaurace, možná i na výlet do Paříže a do Florencie, třeba i do Mnichova, a jestli spolu budou dobře vycházet, pomůže jí tam vybírat ve výkladních skříních nějaké pěkné krajkové prádélko. Nesmí jí ovšem vadit, že budou mít na každém kroku v patách soukromé detektivy. Myslela si, že s těmi detektivy jen tak žertuje, a prohlásila, že jí Yossarian bude moc chybět. Pohotově ji ujistil, že jí k něčemu takovému vůbec neposkytne příležitost, i když se při tom, jak se jí upřímně vpíjel do vážných modrých očí a vroucně jí na rozloučenou tiskl ruku, v duchu sám sebe ptal, jestli si potom byt jenom vzpomene, že se s ní chtěl ještě někdy vidět.

KNIHA DRUHÁ

4 LEW

Jsem od přírody silný chlap a nebojsa. Do dnešního dne si myslím, že nevím, co je to bát se nějakého jiného člověka. Za svoje svaly a pevné kosti a mohutný hrudník nevděčím tomu, že jsem v tátově sběrně surovin musel lisovat staré noviny a zvedat těžké předměty. Kdybych na to fyzicky neměl, otec by mě do toho nenutil. Byl by po mně chtěl, abych mu vedl účetní knihy a obstarával nejrůznější pochůzky – stejně jako tím zaměstnával moje sestry a staršího bratra Iru. Bylo nás šest dětí, čtyři synové a dvě děvčata, a ze synů jsem byl předposlední v pořadí. Maminka říkávala známým, že jsem nejsilnější kluk, jakého kdy viděla, a taky prý nejhladovější. Prý mě od prsu musela odtrhovat oběma rukama.

„Jako Herkules v tý svý kolíbee,“ poznamenal jednou Sammy Singer.

„Kdo?“

„Herkules. Když byl ještě děčko.“

„A co jako?“

„Brzy potom, co se narodil, mu do kolébky pustili dva velké hady, aby ho zabili. A on vzal do každé ruky jednoho a zardousil je.“

„To teda pěkně kecáš, ty hlavo učená.“

Malý Sammy Singer znal takovéhle věci, už když jsme chodili do třetí nebo čtvrté třídy. Možná to bylo až v šesté či sedmé. My ostatní jsme psali kompozice o *Tomu Sawyerovi* a *Robinsonu Crusoeovi*, on o Homérově *Iliadě*. Sammy byl chytrý, já mazaný. On věci objevoval, já jsem věděl, jak z nich něco vytřískat. On byl dobrý šachista, já jsem hrál dobře karty. Já jsem šachy radši přestal hrát, on se ode mě nechal

dál obírat v kartách o peníze. Kdo z nás byl vlastně chytřejší? Když jsme šli do války, on chtěl být mermomocí pilotem a šel k vojenskému letectvu. Já jsem si vybral pozemní síly, protože jsem chtěl bojovat proti Němcům osobně. Doufal jsem, že se dostanu k tankistům a stovky jich prostě převálcuju. Z něho se stal u letectva střelec, já jsem nakonec zakotvil u pěchoty. Jeho jednou sestřelili do moře a domů se vrátil s medailí za statečnost. Já jsem padl do zajetí a až do konce války trčel za mořem. Takže nakonec byl možná přece jen chytřejší on. Po válce šel s vládní podporou na vysokou, já jsem si za městem koupil dřevařský závod. Taky jsem získal stavební parcelu a s několika svými zákazníky na ní postavil barák. Oni se vyznali víc než já ve stavebních pracích, já jsem byl zase lepší obchodník. Z toho, co jsem vydělal na tom prvním domě, jsem další postavil už sám. Objevil jsem, co to je úvěr. Na Coney Islandu jsme neměli tušení, že banky *chtějí* půjčovat lidem peníze. On chodil do opery, já jsem s místními instalatéry a yankeeskými bankéři jezdil střílet kachny a kanadské husy. Když mě v Německu jako válečného zajatce lifrovali z jednoho lágru do druhého, vždycky jsem trnul, co by se asi stalo, kdyby si noví strážní pořádně zjistili, co jsem zač, a přišli na to, že jsem žid. Jistě – dělalo mi to starost, ale nevzpomínám si, že bych kdy měl strach. Pokaždé, když mě převázeli pořád dál do nitra Německa, směrem k Drážďanům, jsem si umiňoval, že jim to vždycky radši řeknu dřív sám, než by na to stačili přijít oni. Nehodlal jsem připustit, aby si začali myslet, že mají před sebou někoho, kdo před nimi něco skrývá. Teprve když se mě na to Sammy po válce zeptal, došlo mi, že by mi pak taky mohli naplít do ksichtu nebo mi rozrazit lebku pažbou či mě jednoduše odvést někam do křoví, kousek dál od ostatních, a tam mě ubodat bajonetama nebo rozstřílet na cucky. Byli jsme tehdy většinou ještě skoro děti, a tak jsem si myslel, že by na mě chvíli jenom dělali ramena nebo by se mi posmívali a že by stačilo rozbít několika hubu a zjednat si tak respekt. Vůbec mě nenapadlo, že by se mnou taky mohli pěkně zamést. Byl jsem přece L. R., Lewis Rabinowicz z Mermaid Avenue, Coney Island, Brooklyn, New York, a ani na vteřinu jsem nezapochyboval o tom, že *mě* jen tak někdo nedokáže přechurát, a že když se rozhodnu něco udělat, tak to taky udělám.

Tohle jsem si vždycky myslel už jako kluk. Byl jsem už odmala hromotluk a měl jsem silný hlas a připadal jsem si ještě větší a udě-

lanější, než jsem doopravdy byl. Ve škole jsem musel na vlastní oči vidět, že jsou tam větší brouskové než já, a asi taky silnější, ale nějak mi to nedocházelo. A nikdy jsem se nebál ani kluků z těch několika italských rodin, které bydlely v okolí, všech těch Bartoliniů a Palumbů, o kterých se ostatní odvážili mluvit jen v bezpečném závětrí domova. Ti makaróni nosí u sebe kudly, říkalo se. Nikdy jsem u nich žádnou neviděl. Nevšímal jsem si jich a oni nechávali na pokoji mě. A vlastně každého, pokud jsem mohl sledovat. Jenom jedinkrát mě jeden začal provokovat. To už jsme byli v osmé třídě. Bylo po obědě a já jsem seděl na obrubníku před školním nádvořím a za mnou se táhla fronta žáků, kteří čekali, až školu otevrou k odpolednímu vyučování. Ten kluk, takový vytáhlý hubeňour, si to štrádoval kolem, a když mě míjel, úmyslně mi šlápl na nohu. Na nohou měl tenisky. Měli jsme zakázáno chodit v nich do školy, leda na tělocvik, ale tihle Bartoliniové a Palumbové je nosili, kdy se jim zachtělo. „Tak to bacha,“ řekl jsem si v duchu, když se to stalo. Viděl jsem ho přicházet a všiml jsem si, jak s proradně nevinným pohledem v očích zahrnul směrem ke mně. Ani jsem si neuvědomil, jak mi vystřeluje ruka, chňapne ho za nohu v kotníku a sevře ho, jen tak silně, aby se nemohl vytrhnout. Chystal se jít dál, aniž bych mu stál za pohled, jako by měl na takové počínání plné právo – jako bych tam vůbec nebyl. Takže ho pořádně překvapilo, když mu došlo, že ho nemíním pustit. Snažil se dělat na mě ramena. Ještě nám nebylo třináct.

„Hele, co blbneš?“ zeptal se vztekle.

Já se taky nedíval moc mírumilovně. „Něco ti upadlo,“ řekl jsem s chladným úsměvem.

„Jo? A co?“

„Pár špatnejch kroků.“

„Hrozně vtípný. Pusť mi tu nohu.“

„A jeden mi spad na nohu.“ Druhou rukou jsem si poklepal na nohu v místě, na které šlápl.

„Vážně?“

„No jo.“

Trhl nohou silněji. Já jsem mu ji o to víc stiskl.

„Jestli jo, tak jsem to neudělal schválně.“

„Mně se zdálo, žes udělal,“ řekl jsem mu na to. „Jestli mi to zopa-

kuješ ještě jednou a odpřísáhneš při Pánu Bohu, žeš nechtěl, možná ti to nakonec budu věřit.“

„Ty si myslíš, že jseš ostřej hoch, vid’?“

„Myslím.“

Ostatní to sledovali, byly tam i holky. Měl jsem z toho prima pocit.

„Tak jo – neudělal jsem to schválně,“ řekl a přestal cukat tou nohou.

„No dobře, tak já už ti to věřím.“

Potom jsme spolu jistou dobu kamarádili.

Jednoho dne se Sammy rozhodl, že mě naučí, jak se správně prát, a při tom mi předvede, jaký je vynikající boxer.

„Abys věděl, Lew – svaly nejsou všechno, rozumíš.“

Měl s sebou jakousi boxerskou příručku a vypůjčené boxerské rukavice. Musel jsem se usmívat, když jsme si je navzájem zašněrovali. Ukázal mi správný boxerský postoj, zastínoval útočný výpad, poučil mě o základních úderech.

„Dobrá, bijče – taks mi to všechno předved. Co přijde teď?“

„Dáme si tři minuty boxu, pak minutovou pauzu, ve které ti řeknu, cos dělal špatně, a pak další kolo. A pamatuj si, pořád musíš bejt v pohybu. V klinči se netluče, taky se z toho nesmí stát zápas. To by bylo proti pravidlům. Zvedni levou paži – vejš, napni ji a víc ji vytrč. Jinak bych se dostal blízko k tobě a praštil tě. To je ono. Tak začnem.“

Zaujal základní boxerské postavení a začal přede mnou poskakovat. Pokročil jsem přímo k němu, levou rukou jsem mu hravě stáhl obě paže dolů a pravou mu sevřel otevřenou rukavicí obličej a škádlivě mu s ním kroutil ze strany na stranu.

„To je klinč,“ vriskal. „To není dovolený, přikrejvat soupeři ksicht. Musíš se pokoušet boxovat, nebo nedělat nic. Takže radši začnem znova. A myslí na to, že se musíš snažit mě zasáhnout.“

Tentokrát přede mnou tančil ještě rychleji, jedním ze svých nápřahů mi škrtl ze strany o hlavu a zase odskočil. Znovu jsem pokročil přímo k němu, jednou tlapou jsem mu opět snadno srazil obě ruce dolů a druhou jsem mu začal lehce otloukat obličej. Při pohledu na něj jsem se musel smát. Já se šklebil, on lapal po dechu.

„Radši budem dělat něco jinýho,“ řekl celý nešťastný. „Tohle nám nějak nejde, vid’?“

Sammy mi občas dělal starosti, protože fyzicky na tom nebyl nijak dobře, ale přesto rád popichoval. Ovšem byl opravdu chytrý a nakonec

se ukázalo, že poštívá pouze ty lidi, o kterých předem věděl, že se na něj nebudou zlobit. Jako třeba mě.

„Hele, Lew – jak se vede tvý slečně, tý s těma velkejma kozama?“ ptával se mě za války, když jsem začal chodit s Claire a on ji se mnou párkrát viděl.

„Tobě taky nic neujde,“ odpovídal jsem mu na to s nuceným úsměvem a skřípajícími zuby. Někde na krku pod uchem mám takový nějaký zvláštní nerv, ve kterém mi to tenkrát vždycky cukalo, když se mě začal zmocňovat vztek. Stávalo se mi to taky při kartách – při binoklu, když jsem přepísknul hlášku a pak mi nevycházely štychy.

„Hele, Lew – vyříd' moje žhoucí pozdravy svý ženě. Ty její kozy ti závidím,“ říkával později, když jsme se s Claire vzali. Winkler mě s tímhle začal provokovat taky, ale když jsem nerozbil hubu Sammymu, nemoh jsem dát přes držku ani Winklerovi, a Sammymu bych rozbít hubu nedokázal. Chtěl jsem si ho vzít za svědka, ale moje rodina si přála, aby to byl některý z mých bratrů, a v naší rodině dělali všichni to, co chtěli ostatní.

Dali mi jméno Lewis a pak mi říkali Louie, jako bych se jmenoval Louis, ale dokud mě na to Sammy neupozornil, vůbec mě nenapadlo, že by v tom byl nějaký rozdíl. A vlastně ani teď v tom žádný velký rozdíl nevidím.

Sammy četl pravidelně noviny. Měl rád barevné a prohlašoval, že by se jim mělo dovolit volit i na Jihu a žít tam, kde se jim zlíbí. Mně bylo jedno, kde se usadí, jenom to nesmělo být někde v mém blízkém okolí. Nikdy jsem neměl rád lidi, které jsem osobně neznal. Když se stal Roosevelt prezidentem, chvíli nám byl sympatický, ale hlavně asi proto, že to nebyl Herbert Hoover nebo nějaký jiný republikán či nějaký křupanský antisemita z Jihu nebo Středozápadu nebo třeba ten nemožnej otec Coughlin z Detroitu. Ale nedůvěřovali jsme mu a nevěřili jsme mu. Neměli jsme důvěru v banky a v jejich účetní evidenci, a pokud to šlo, veškeré obchodní transakce jsme prováděli hotově, pěkně z ručky do ručky. Němce jsme neměli rádi, už než přišel Hitler. Ani němečtí židé neměli u nás doma šanci. A to i potom, co přišel Hitler. Když jsem vyrůstal, slyšel jsem o nich pořád.

„Já jsem nikdy nikomu nepřála nic zlého,“ říkávala maminka. Slyšchával jsem to od ní znovu a znovu, ale nebyla to pravda. Proklínala

kdekoho jako na běžícím pásu, i všechny nás doma. „Ale jestli kdy někdo zasluhoval dostat za vyučenou, jsou to oni. Když jsme cestovali z Polska přes Německo do Hamburku, štítivě se od nás odvraceli. Byli jsme pro ně špinavá chátra. Štítivě se našich otlučených kufrů a ucouraných šatů. A neuměli jsme německy. Všichni se za nás styděli a taky nám to dávali znát. Když se jim naskytla příležitost, někteří nás dokonce okradli o peníze. A když někde ve vlaku nebo na ulici na lavičce bylo volný místo, položili si tam vždycky klobouk, jako že tam někdo už sedí a jen si někam odskočil, jenom abychom si nemohli sednout vedle nich. Nechali nás stát třeba dlouhý hodiny, i s dětma. Zazobanci mezi nimi se takhle chovali všichni. A všichni taky předstírali, že neumějí jidiš.“

Když k nám Sammy nedávno přišel na návštěvu, zmínil se v docela jiné souvislosti, že pokud ví, němečtí židé valnou většinou neumějí jidiš. Kdyby ho slyšela naše máma, asi by předstírala nahluchlost.

Když v Evropě vypukla válka, byli jsme ještě moc mladí na to, aby nás odvedli ihned. Já jsem ovšem na střední škole začal chodit místo na španělštinu na němčinu – cílevědomě jsem se připravoval na svoje pozdější válečné tažení – a kamarády, jako byl Sammy, jsem věčným provoláváním *Achtung, wie geht's, hallo, nein a jawohl* uváděl v zuřivost. Když mě okřikovali, abych toho nechal, odpovídal jsem přehnaně zdvořilým *danke schön*. Ve studiu němčiny jsem pokračoval až do odchodu na vojnu. V době, kdy mě odvedli, jsem už uměl německy tak dobře, že váleční zajatci, se kterými jsem se setkal ve Fort Dix a Fort Sill a Fort Riley a Fort Bennis, mysleli, že jsem původem Němec. A sám jako válečný zajatec v táboře u Drážďan jsem se pak jakžtakž mohl bavit s ostrahou a občas jsem ostatním Američanům dělal tlumočníka. Protože jsem uměl německy, poslali mě jako velitele pracovního oddílu do Drážďan, i když jsem měl hodnost seržanta a jít jsem nemusel.

Ještě před válkou, to jsem byl ještě dávno v civilu, naše sběrna surovin přímo vzkvétala. Sammyho matka schraňovala staré noviny a nosila nám hliníkové hrnce a pánve a táta to prodával dál. Zjistil, že ze sběru odpadků se dá docela dobře žít a na kovovém šrotu že se dá vydělat jmění. Usilovně jsme pátrali po budovách určených k demolici. Sledovali jsme hasičské vozy. Velké požáry, které byly na Coney Islandu na denním pořádku, představovaly

přímo zlatý důl – pro nás spíš měděný nebo olovený, protože jsme si ze spálenišť odváželi vodovodní trubky. Když pak brzy po válce vyhořel Lunapark, bylo to pro naši firmu přímo požehnaní. Platili nám za odvoz materiálu ze spálenišť, a když jsme ho pak prodávali firmám, které ho disponovaly dál, dostali jsme zaplacenou ještě jednou. Všechno hořlavé se balilo do azbestu, a ten jsme samozřejmě sbírali a prodávali taky. Po tom požáru jsme na tom byli finančně velice dobře, takže mi táta mohl půjčit deset tisíc dolarů na koupi toho dřevařského závodu – ovšem na mastný úrok, protože on už byl takový, a kromě toho se mu ten můj nápad s pilou moc nezamlouval. Nechtěl, abych opustil branži sběrných surovin a šel dělat něco jiného, a taky nestál o to, abychom se museli stěhovat jinam, skoro tři hodiny cesty od místa, kterému byl uvyklý. Vůbec nejlepší byly požáry škol a nemocnic. Koupili jsme si ještě jeden nákladák a najali si místní siláky, kteří jednak prováděli sběr, jednak měli za úkol odstrašovat konkurenty. Dokonce byl u nás zaměstnán i jeden *schwartz*, udělaný, tichý mladý černoch jménem Sonny, který se u nás jednoho dne objevil a sháněl práci. Kovovými drapáky a palicemi jsme strhávali omítku ze zdí i azbestovou izolaci, abychom se pak mohli s použitím vytrhávacích háků, sochorů a rámových pil dostat k měděným a oloveným trubkám.

Pak jednou táta propustil Smokeyho Rubina, který u nás dělal.

Rozhlásil jsem to všude po okolí a vzápětí se mi doneslo, že se po mně Smokey shání a že bych na tom asi byl líp, kdyby mě nenašel. Večer toho dne jsem zašel do Happyho bufetu na Mermaid Avenue, posadil se tam a čekal na Smokeyho. Když se v lokále objevili Sammy a Winkler a uviděli mě, celí zezelenali. Vypadalo to, že snad oba omdlí.

„Co tu děláš, člověče?“ děsil se Winkler. „Zdrhej vocaď, prosím tě!“

„Ty nevíš, že tě hledá Smokey?“ ptal se Sammy. „A má s sebou dva své ostrý hochy.“

„Chci mu to hledání ulehčit. Jestli máte zájem, koupím vám limonádu a nějakou sendvič, a můžete čekat se mnou. Nebo se posadte jinam – jak chcete.“

„Tak aspoň zavolej své bráchy, když už se chceš chovat jako šílenec,“ navrhoval Sammy. „Mám zaběhnout k vám domů?“

„Objednej si místo toho mléčnej koktail.“

Nečekali jsme dlouho. Smokey mě uviděl, hned jak vešel – seděl jsem přímo proti vchodu; ihned se vydal k našemu boxíku. Doprovázel ho chlápek, kterému se říkalo Zrzek Benny, a další cvok, známý jako Beran Willie.

„Hledám tě. Chtěl bych si s tebou promluvit.“

„Poslouchám.“ Zaklesli jsme se do sebe očima. „Přišel jsem jenom kvůli tomu.“

„Tak pojd' ven. Chci s tebou mluvit mezi čtyřma očima.“

Rozvažoval jsem. Jim bylo nejmíň třicet, nám necelých osmnáct. Smokey kdysi boxoval. Taky už seděl a nejmíň jednou ho někdo ve rvačce ošklivě pořežal.

„Dobrá, Smokey, jak je libo,“ rozhodl jsem se. „Ale ať si tví hoši na chvíli sednou tady, když si chceš se mnou promluvit sám venku – jestli ovšem o to doopravdy stojíš.“

„Ty o mně v poslední době nemluvíš právě hezky, vid' Nesnaž se zatloukat. A tvůj táta mě taky pomlouvá.“

„Co špatnýho jsem říkal?“

„Že jste mě vyhodili, protože jsem krad. Tvůj táta mě nevyhodil, aby bylo jasno. Praštil jsem s tím u vás sám. Pro nikoho z vás už nikdy nehnu prstem.“

„Smokey,“ cítil jsem, že mi v tom nervu pod uchem už zase začíná cukat, „starej pán si přál, abych ti určitě řek, že jestli se mu ještě někdy objevíš v podniku, přerazí ti hřbet.“

Tohle Smokeyho zarazilo. Starého pána dobře znal. Jestli skutečně něco takového řekl, myslel to smrtelně vážně. Táta byl malé postavy, ale měl nejmohutnější, nejširší ramena, jaká jsem kdy viděl, a ve zbrázděné tváři plné pih a jaterních skvrn, která lidem připomínala torpédo nebo dělostřelecký náboj, zapadlá studená modrá očka. Vypadal jako železný ingot, kovadlina úctyhodných rozměrů. Původně taky byl kovář. U nás v rodině mají všichni chlapi velké hlavy s mohutnou hranatou čelistí. Vypadáme jako Poláci, ale víme, že jsme židi. Kdysi ještě v Polsku zabil táta ranou pěstí do čela kozáka, který se rozkřičel na mou matku, a v Hamburku si to málem zopakoval s jedním příslušníkem pasové kontroly, který se dopustil stejné chyby a byl na maminku sprostý, ovšem ten včas uhnul. Když někdo někoho z naší rodiny urazil, musel počítat s odplatou – snad s výjimkou Sammyho Singera, když si mě dobíral kvůli velkejmu kozám můj ženy.

„Jak se vede tátovi, Marvine?“ zeptal se Zrzek Benny Winklera. Všichni v Happyho bufetu jen zírali, a Smokey pak měl jenom další důvod, aby si dával majzla.

Winkler bubnoval prsty jedné ruky na stůl a mlčel.

Jeho táta byl bookmaker a vydělával víc než kdo jiný v naší čtvrti. Určitou dobu měli doma dokonce i piano. Zrzek Benny byl cesták, výběrčí daní, lichvář a zloděj, a byl dlužný každému, na koho se podíval. Jednou v létě vybral se svou partou všechny pokoje v jakémsi lázeňském hotelu – kromě jediného: toho, který měli pronajatý Winklerovi. Lidi v New Yorku si pak lámali hlavu, čím se vlastně starý Winkler živí, když zrovna právě jeho šanovali.

To už ale Smokey začínal pomalu vychládat. „Ty a tvůj táta – rozhlašujete, že jsem vám vyfouk jednu budovu, že jo? Ale já jsem ten barák neukrad. Zjistil jsem si, kdo je tam správce, a vyjednal jsem si to všechno sám.“

„Jenže tu barabiznu jsi objevil, když jsi pracoval u nás,“ upozornil jsem ho. „Můžeš dělat u nás, nebo můžeš podnikat na vlastní pěst. Oboje najednou nejde.“

„Teď si ale ode mě už nikdo nic nekoupí. Tvůj táta to nikomu nedovolí.“

„Lidi ať dělají, co chtějí. Ale táta tvrdí, že jestli teď budou nakupovat u tebe, nemůžou kupovat od něj. To je všechno, co řek.“

„To se mi vůbec nelíbí. Chci s ním mluvit. Okamžitě. Chci si to vyřídit i s ním.“

„Smokey,“ řekl jsem pomalu, a najednou jsem si byl sám sebou velmi, velmi jistý, „jestli na mého tátu jenom zvedneš hlas, jestli po něm plivneš jedinou nadávkou, zakroutím ti krk. A kdyby ses nějak drsnějc otřel o mě, zakroutí ti krk on.“

Očividně to na něj udělalo dojem.

„Dobrá,“ vzdal to sklesle. „Tak já se teda k němu do práce vrátím. Ale vyříd' mu, že odtěďka chci šedesát dolarů tejdně.“

„Ty to nechápeš. Možná tě nevezme zpátky ani za padesát. Budu muset za tebe u něj ztratit slovo.“

„A ten barák, co jsem objevil, může mít, když mi zaplatí pět stovek.“

„Řek bych, že ti nedá víc než obvyklý dvě stovky.“

„Kdy můžu nastoupit?“

„Dej mi čas přes zejtrék, já se ho pokusím zlomit.“ Ale ono to vážně pak dalo dost práce. Musel jsem starouškovi připomenout, že Smokey dovede opravdu makat, když chce, a že s tím naším černochem jsou už obstojně sehraní a ostatní majitelé sběren že před nimi radši vyklízejí bojiště.

„Půjč mi padesátku, Louie, buď tak hodnej,“ žádal Smokey tónem, jako by mi dělal laskavost. „Venku někdo prodává docela dobrý kouření z Harlemu, o který bych měl zájem.“

„Můžu ti půjčit nanejvýš dvacku.“ Samozřejmě jsem u sebe měl víc. „To je sranda,“ poznamenal jsem, když vypadli. Prolamoval jsem si prsty. „Mám něco s rukou. Když jsem mu dával tu dvacku, skoro jsem ji nemoh ohnout.“

„To jaks v ní tak pevně držel tu cukřenku,“ řekl Winkler. Strachy mu málem cvakaly zuby.

„Jakou cukřenku?“

„Ty o tom nevíš?“ vyštěkl na mě Sammy málem vztekle. „Držels ji v ruce a vypadalo to, že ho s ní v nejbližší chvíli vezmeš po hlavě. Připadalo mi, že ji snad v tý ruce rozmačkáš.“

Se smíchem jsem se pohodlně opřel a pro všechny tři jsem objednal koláče a zmrzlinu. Abyste věděli – já si při tom rozhovoru vážně neuvědomoval, že tu kulatou sypací cukřenku z lisovaného skla držím v ruce. Když jsem se mu při tom díval přímo do očí, měl jsem hlavu naprosto chladnou a usebranou a tu paži jsem měl připravenou v pohotovosti, aniž jsem o tom věděl. Sammy zhluboka vydechl, a když zvedl ruku z klína a položil zpátky na stůl nůž, který držel v ruce, byl v obličejí bílý jako křída.

„Kámo, kdes to schovával?“ zeptal jsem se se smíchem. „Myslíš, že bys mi s tím pomoh?“

„Nechtěl jsem, aby viděli, jak se mi třesou ruce,“ zašeptal Sammy.

„Ty bys s tím uměl zacházet?“

Sammy záporně zavrtěl hlavou. „A ani se to nechci učit. Lew, něco ti teď musím říct. Na rovinu. Jestli ještě někdy budem pohromadě a ty dostaneš chuť se poprat, ber na vědomí, že tě v tom jistojistě nechám a nebudu tě podporovat.“

„Já taky ne,“ připojil se Winkler. „Zrzek Benny by si na nic netrouf, když jsem já byl u toho, ale u těch zbylých dvou bych si nebyl tak jistej.“

„Přátelé, tentokrát jsem s vaší podporou vůbec nepočítal,“ ujistil jsem je.

„Ty bys ho vážně praštil přes kebuli tou cukřenkou?“

„Sammy, kdyby to bylo nutné, hodil bych mu na hlavu třeba celej tenhle bufet. Hodil bych mu na hlavu i vás dva.“

Jsou to dva roky, to už mi bylo přes pětadesát, co jsem zadržel toho mladého kapsáře. Vysoký, mrštný chlapec, mezi dvaceti a třiceti. Vzpomínám si přesně na datum, protože jsem měl zrovna narozeniny. Jako dárek k nim jsem musel zajet s Claire do města na jeden muzikál, který chtěla mermomocí vidět (zato já ne). Dorazili jsme tam moc brzy a museli jsme s hloučkem ostatních návštěvníků čekat venku pod markýzou nad vchodem, až otevrou. Divadlo nebylo daleko od Ústředního autobusového nádraží, což je místo, které mně vždycky připomene, jak tam nějaký šikovný kapsář obral Sammyho, když se jednou vracel z návštěvy u nás, a musím se smát. Sammyho tehdy totiž málem zavřeli, protože ječel na policajty, aby sebou hodili a toho zloděje koukali chytit, nebo že jim ukáže. Ale tahle scéna se odehrála až mnohem později, s Němci jsem už dávno uzavřel příměří a dokonce jezdil v mercedesu. Claire měla taky tuhle značku, fešácký kabriolet. Najednou se ozval křik, nějaká ženská – Němci by tomu řekli *Geschrei*. A vzápětí jsem uviděl dva chlápky, jak si to metou pryč, směrem k nám. Když běželi kolem, bez přemýšlení jsem po jednom chňapl, otočil ho, nadzdvihl a praštil s ním břichem na kapotu zaparkovaného auta. Teprve když už na ní ležel, všiml jsem si, že je mladý, urostlý a silný. Zřejmě Portorikánec.

„Jestli se hneš, zlomím ti vaz,“ zasyčel jsem mu do ucha. Nehnul se.

Když jsem potom viděl, jak opatrně ho policajti prošacovávají, vrtěl jsem sám nad sebou hlavou s pocitem, který by se dal nejspíš popsat jako dodatečný strach. Prohrabovali mu vlasy, jestli v nich nemá schovanou žiletku nebo nějakou jehlicí, promáčkávali mu límec a kapsy a všechny sámký na košili a na kalhotách, prohmatávali ho odshora až dolů, jestli u sebe neschovává revolver nebo nůž či něco menšího, ale stejně ostrého. Došlo mi, že mě taky mohl klidně sejmout. Oddechli si, teprve když mu úplně nakonec rozšněrovali adidasky a nic nenašli.

„Měl jste velké štěstí, pane,“ řekl mi mladý policajt, který tomu velel a byl ze všech nejstarší.

Okolostojící se na mě usmívali a já jsem se na oplátku usmíval na ně. Připadal jsem si jako hrdina.

„Takže Lew – tvoje extempore už skončilo,“ upozornila mě suše Claire. Přesně něco takového jsem čekal. „Pojďme tedy dovnitř na opravdové představení.“

„Ještě chvíličku, Claire,“ odpověděl jsem jí hezky nahlas a pyšně se nadmul. „Tamhle stojí jedna docela pohledná blondýnka, a jak tak koukám, ráda by se se mnou seznámila trochu blíž.“

„Lew, prosím tě,“ okřikla mě Claire, „byl bys tak laskav a šel konečně dovnitř? Nebo mám jít sama?“

Se smíchem jsme vstoupili do foyer. Čtrnáct dní nato se mi vrátily moje zdravotní potíže, a tak mě znovu poslali do špitálu na chemoterapii.

5 JOHN

Venku mimo nemocnici všechno pokračovalo. Lidé vyváděli šílené kousky a dostávali za to medaile. Z bytových architektů se stávali kulturní celebrity a módní návrháři stáli na společenském žebříčku výš než jejich klientela.

„A proč by taky ne?“ zeptala se před časem Frances Beachová, když Yossarian tohle konstatoval. Její artikulace byla tak blízka dokonalosti, že lidé často kroutili hlavou, jak je možné vyslovovat angličtinu tak bezvadně bez nepříjemného nazálního přízvuku. „To už jsi zapomněl, jak směšně vypadáme nazí?“

„Kdyby tohle řekl muž,“ řekl na to Patrick Beach, její manžel, jako obvykle pln obdivu nad jejím důvtipem, „stáhli by ho zaživa z kůže.“

„Ale muži to přece říkají, miláčku,“ opáčila Frances Beachová, „když představují svoje jarní a podzimní kolekce a vydělávají miliony na tom, jak nás oblékají.“

Na světě ovšem bylo stále ještě mnoho chudých lidí.

Když Yossarian vyšel z nemocnice, podezíravým pohledem přejel lidskou postavu zabalenou v hadrech, povalující se na chodníku. Zamířil k dlouhé limuzíně s tmavými okny, která ho měla odvézt k činžovnímu věžáku, ve kterém teď bydlel. Objednal si sedan, ale zase mu poslali limuzínu – za stejnou cenu, samozřejmě. Ten věžák, ve kterém si nedávno našel nový domov, nesl označení luxusní – protože náklady na bydlení v něm byly vskutku vysoké. Místnosti byly ovšem malé, stropy nízké, v jeho dvou koupelnách nebyla okna a do kuchyně se mu nevešel ani malý stůl a židle.

Stova deset bloků od jeho domu bylo newyorské Ústřední autobu-

sové nádraží, rozlehlá budova s rampami na sedmi úrovních. V přízemí byla policejní stanice se třemi hlavními celami pro zadržené, které byly neustále v permanenci a několikrát za den se plnily novými vězni. Rok předtím se tam ocitl Michael Yossarian, kterého sebrali u východu ze stanice podzemky, když nesl nějaké výkresy do kanceláře projekční firmy ve středu města, pro kterou pracoval, uvědomil si, že vystoupil příliš brzy, a chtěl se vrátit na nástupiště.

„To bylo toho dne,“ stále ještě vzpomínal, „kdys mi zachránil život a zničil všechno sebevědomí.“

„To bys tam byl radši zůstal, se všemi těmi pobudy?“

„To bych asi umřel, kdyby k tomu došlo. Ale nebylo to snadné, sledovat tě, jak si taháš triko a děláš z těch policajtů blbce. A uvědomovat si, že já bych se na něco takového v životě nezmohl.“

„Člověk se chová tak, jak musí, Michaeli. Asi jsem tehdy neměl na vybranou.“

„Já jsem z toho měl depresi.“

„Nezapomeň, žes měl staršího bratra, který tě tyranizoval. V tom je možná tvůj problém.“

„Proč jste mu to nezarazili?“

„Nevěděli jsme, jak na to. Nechtěli jsme ho tyranizovat.“

Michael na to reagoval uznalým úšklebkem. „Na vás musela být skvělá podívaná,“ obvinil rodiče závistivě. „Obecenstvo vám určitě tleskalo.“

Potom z toho byli oba celí zplihlí.

Na tom autobusovém nádraží se teď bydlelo. Žilo tam stále obyvatelstvo, muži i ženy, zatoulaní chlapi a děvčata, která utekla z domova. Většinou trávili noc v temnějších hlubinách komplexu a z nich se pak pravidelně na větší část dne vynořovali, aby se mohli věnovat svým běžným každodenním záležitostem – ať už to představovalo cokoli.

Na toaletách v jednotlivých podlažích byla k dispozici horká a studená voda, kdo měl zájem, mohl si podle svého gusta vybrat z bohaté nabídky kurev a homosexuálů; nezbytné základní denní potřeby, jako jsou žvýkačky, cigarety, noviny a smažené věnečky s džemem, bylo možné dostat v četných místních obchodech. Toaletní papír byl zdarma. Pravidelně se tu objevovaly plodné matky s malými dětmi, které se rozhodly opustit zidealizovaná rodná městečka a našly útočiště

právě tady. Ústřední autobusové nádraží bylo vhodnou základnou pro pouliční prostitutky, žebráky a mladé uprchlíky z výchovných ústavů. Tisíce lidí, kteří nádražím procházeli každé ráno cestou do zaměstnání a při návratu domů na konci pracovního dne, a stovky turistů se snažily moc si jich nevyšimat. Nikdo z těch pasantů nebyl bohatý, protože nikdo bohatý by do práce necestoval autobusem.

Z vysoko položených panoramatických oken věžáku, ve kterém bydlel, se Yossarianovi naskýtal ničím necloněný pohled na jiný obytný věžák, který dokonce jeho dům ještě převyšoval. Obě budovy od sebe dole oddělovala široká ulice, která se den ze dne nepříjemněji hemžila mumlajícími klany dotěrných a silně odporných žebráků, prostitutek, feťáků, prodavačů drog, pasáků, lupičů, prodavačů pornografie, zvrhlíků a vykolejených psychopatů. A ti všichni nabízeli svoje kriminální speciality venku na ulici mezi stále čtenějšími zástupy zbídačených a zašpiněných lidí, kteří teď na té ulici doslovně *bydleli*. Mezi bezdomovci se nyní vyskytovala i spousta bělochů, a i ti močili na zdi domů a velkou potřebu konali v uličkách, ve kterých pak jiní jedinci z jejich okruhu hledali místo k spočinutí, kde by přčkali noc.

Věděl, že i nedaleko odtud na Park Avenue, v prostředí mnohem důstojnějším, bylo občas možné spatřit ženu, jak sedí na bobku v pěstěném záhonku, oddělujícím obě protisměrné vozovky, a bez zábran si ulevuje.

Člověk se musel přemáhat, aby ty lidi nezačal nenávidět.

A to byl New York, to proslulé Veliké jablko, imperiální velkoměsto v imperiální říši, finanční srdce, mozek a šlachy země, město, kterému snad jen Londýn mohl konkurovat jako hlavní sídelní středisko světové kultury.

Yossarian si často uvědomoval, že za celý svůj život, ani ve válečném Římě nebo na Pianose, ani v rozbité Neapoli nebo na Sicílii, neviděl tolik otřesné špíny, jaká se teď kolem něj rozlézala jako obrovská říše rozkladu. Dokonce ani – jak se několikrát cynicky svěřil Frances Beachové, kdysi své intimní přítelkyni – na těch bezpohlavních dobročinných obědech a slavnostních smokingových večírcích, na kterých se vyskytoval častěji, než by o to stál, jako jediný přijatelný reprezentant firmy M & M a spol., společensky únosný muž a osoba, která byla schopna rozprávět aspoň trochu souvisle s jinými dobře informovanými hosty (kteří si nalhávali, že výrazně ovlivní běh událostí

ve světě, když o nich budou neustále žvanit) také o něčem jiném než o výlučně obchodních záležitostech.

Nikdo za to nemohl, samozřejmě.

„Panebože – co to je?“ vykřikla Frances Beachová, když se ti dva spolu vraceli v pronajaté limuzíně se šoférem z dalšího večírku, kde se pil vlažný čaj a stejně vlažné víno a jenž byl pořádán pro ty členy představenstva Newyorské veřejné knihovny a jejich přátele, kteří byli ještě ve městě a po dlouhém vnitřním boji se rozhodli, že na ten večírek půjdou.

„Ústřední autobusové nádraží,“ poučil ji Yossarian.

„Hrozná místa, vid? Čemu to slouží, proboha?“

„Autobusové přepravě. Čemu jinému asi, proboha? Poslyš, Frances,“ škádlil ji Yossarian laskavě, „co kdybys tam uspořádala svou příští módní přehlídku? Nebo jeden z těch tvých dobročinných plesů? Znáš se s McBridem.“

„O čem to mluvíš? Kdo je McBride?“

„Bývalý policajt, který tam teď pracuje. Nebo co třeba svatba,“ pokračoval, „taková opravdu velikánská? O tom by se psalo v novinách na první stránce. Už jsi ji měla –“

„Já ne.“

„– i v muzeu a v opeře. To nádraží je pitoresknější.“

„Svatební obřad nejvyšší společenské úrovně na autobusovém nádraží?“ ušklíbla se. „Ty ses asi pomát. Já vím, že si děláš legraci, tak mě nech přemýšlet. Olivia a Christopher Maxonovi možná budou brzy potřebovat nějaký nový prostor. Vidíš ty lidi tamhle?“ Prudce se napřímila. „Jsou to muži, nebo ženy? A co tihle – proč musejí dělat takové věci na ulici? To nemůžou počkat, až se dostanou domů?“

„Řada z nich žádný domov nemá, má drahá,“ vysvětlil jí Yossarian s dobrotivým úsměvem. „A na tom nádraží bývají na toaletu dlouhé fronty. Na nejfrekventovanější hodiny musíš mít rezervaci, jinak se neuplatníš. A v restauracích a hotelích jsou nápisy, že tamější toalety jsou vyhrazeny pouze pro hosty. Všimla sis, že pánům, kteří močí na ulici, to obvykle trvá velmi dlouho?“

Ne, toho si nevěšmela, ujistila ho mrazivě. „Ty jsi poslední dobou hrozně zahořklý. Dřív s tebou byla větší zábava.“

Před mnoha lety, než se Yossarian oženil a ona vdala, spolu měli něco, čemu by se teď říkalo milostný poměr, i když ani jednoho

z nich by tehdy nenapadlo označit to, co spolu tak zaníceně a vytrvale prováděli, aniž se navzájem nějak zavazovali či uvažovali o případné společné budoucnosti, takovým dekorativním termínem. Netrvalo pak dlouho a on opustil slibnou kariéru začátečníka v oblasti arbitráže a bankovních investic, ještě jednou zkusil učit, pak se vrátil k práci v reklamní agentuře a potom v tiskové kanceláři, později se živil jako spisovatel na volné noze, a když se to všechno sečte, měl úspěch ve všem, na co sáhl, až na to, že se mu nepodařilo vytvořit nic, co by bylo vidět, co by bylo možné vzít do ruky, využít, zkonsumovat, produkt, který by vykryl nějaký prostor, jenž by byl k něčemu dobrý. Kdežto ona, zvědavá, energická, od přírody talentovaná ženská, si začala hledat cestičky, jak by se stala zajímavou pro divadelní producenty a ostatní pány, o nichž předpokládala, že by jí mohli být užiteční při snaze proniknout k divadlu, k filmu a do televize.

„Tys taky bývala mnohem příjemnější. Na svou minulost jsi docela zapomněla.“

„To ty taky.“

„A radikálnější.“

„Myslíš, že ty ne? A teď se z tebe stal takový nemožný negativista,“ poznamenala bez velkého zápalu. „A ten tvůj věčný sarkasmus. Není divu, že se lidé v tvé společnosti necítí dobře. Všechno zlehčuješ a oni nikdy nevědí, jestli souhlasíš s tím, co říkají, nebo ne. A ustavičně s někým flirtuješ.“

„To není pravda!“

„Ale je,“ trvala na svém Frances Beachová. Ani se po něm neohlédla, aby tím podtrhla svoje tvrzení. „Prakticky s každou ženskou kromě mne. Člověk vycítí, kdo rád flirtuje a kdo ne. Patricka a Christophera to ani nenapadne. Kdežto ty si to nemůžeš odpustit. Vždycky jsi byl takový.“

„To je jenom můj zvláštní způsob žertování.“

„Některé z těch ženských si pak představují, že máš určitě milenku.“

„Milenku?“ Yossarian to slovo obrátil v ústech s pohrdavým úsměškem. „To bych musel nejdříve přijít o rozum.“

Frances Beachová se taky uchichtla a popuzenost, která se z ní klubala na světlo, zase zalezla. Oběma bylo přes pětadesát. Znal ji, když se jmenovala Franny. Ona si ho pamatovala, když se mu říkalo Yo-Yo. Od té doby pak spolu už nikdy neprovozovali žádné milostné

hrátky, ani v údobí, kdy byli oba rozvedení, protože žádného z nich neposedla potřeba ověřit si, jak život s tím druhým zamával.

„Těchhle lidí jako by teď všude bylo čím dál víc,“ zamumlala tlu-
meně. Pokud se v jejím hlase ozval náznak zoufalství, bylo jasné, že
by ho hravě zvládla. „A troufají si provádět na ulici neuvěřitelné věci.
Patricka onehdy přepadli přímo před naším domem. A na rozích naší
ulice dnem i nocí postávají kurvy – ke všemu ještě vůbec ne hezké
a nevkusně oblečené. Jako tamhlety před tím věžákem.“

„Před tím věžákem mě vesaď,“ požádal ji Yossarian. „Tady já teď
bydlím.“

„Tady?“ Když přikývl, navrhla: „Přestěhuj se.“

„To jsem právě udělal. Co je tady tak špatného? V posledním
patře mého kouzelného vrchu je několik fitklubů, jeden z nich se
prezentuje jako chrám lásky. V přízemí je devět kin, z toho ve dvou
dávají tvrdé porno a jedno je vyhrazeno homosexuálům. A v domě
máme burzovní makléře, právní kanceláře, reklamní agentury, všechny
možné doktory, banku s bankomatem, a samozřejmě i velikánskou
samoobsluhu. Podal jsem návrh, aby tu zřídili i domov pro péči
o přestárlé občany. Jakmile tu budeme mít něco takového, můžu tu
klidně žít až do smrti a vůbec nevytáhnout paty.“

„Prokristapána, Johne, mluv taky někdy vážně. Přestěhuj se do
nějakých slušnějších končin.“

„Kde něco takového najdu? V Montaně?“ Znovu se zasmál. „Fran-
ces, tohle přece je slušnější končina. Myslíš, že bych vkročil do nějaké
špatné?“

Frances najednou vypadala unaveně a sklesle. „Johne, ty jsi přece
vždycky všechno věděl,“ řekla, tentokrát už bez té afektované kulti-
vované artikulace. „Co se proti tomu dá dělat?“

„Nic,“ odpověděl jí ochotně.

Protože všechno bylo vlastně v pořádku, vysvětloval jí; měřeno
oficiálními normami, málokdy se zdejšími lidem vedlo tak dobře.

Tentokrát jsou pouze chudí doopravdy chudí, a potřeba nových
věznic je naléhavější než svízelná situace s bezdomovci. Problémy, které
máme, jsou neřešitelné: na světě je příliš mnoho lidí, kteří nemají
co jíst, a zároveň se vyrábí příliš mnoho potravin, aby bylo možné ty
hladové nasytit a neprodělat na tom. Chybí nám větší nedostatek,
dodal jen s náznakem úsměvu. Neřekl ovšem, že on sám je jedním

z mnoha příslušníků solidně zajištěných středních vrstev, kteří vůbec netouží po tom, aby se jim zvýšily daně, z jejichž výnosu by bylo možné zlepšit situaci ubožáků, kteří žádné neplatili. Dával přednost výstavbě nových věznic.

Yossarianovi bylo osmašedesát a byl tak trochu pyšný, že vypadá mladší než mnozí sedmašedesátníci a určitě na tom je líp než všechny ženy přibližně jeho generace. Se svou druhou paní byl stále ještě v rozvodovém řízení. Nevěřil, že by u něj přicházela v úvahu ještě nějaká třetí.

Všechny děti měl s první manželkou.

Dcera Gillian, soudkyně, se právě taky rozváděla, protože její manžel vydělával sice mnohem víc než ona, ale zaostával za ní, pokud šlo o společenské postavení, a nikdy by z něj zřejmě nebylo nic víc než spolehlivý manžel, otec a pečovatel o rodinu.

Syn Julian, nejstarší z jeho potomků, vyložený náfuka a chvastoun, byl menší velké zvíře na Wall Streetu, ovšem jeho příjmy stále ještě nestačily na to, aby se nastěhoval do nějakého královského bytu na Manhattanu. Se ženou nyní obývali oddělené části stárnoucího předměstského sídla a jejich advokáti pracovali už delší dobu na žalobách o rozvod a pokoušeli se o nemožné – sjednotit se na rozdělení majetku a dětí tak, aby to zcela uspokojilo obě strany. Julianova paní byla pohledná a nesympatická ženská se silně vyvinutým smyslem pro módní věci; pocházela z rodiny, která si mohla dovolit bez zábran utrácet, a byla stejně hlučná jako Julian a obdobně despoticky sebejistá. Jejich děti, chlapec a děvče, rovněž rády tyranizovaly svoje okolí a byly odporně nepřizpůsobivé.

Yossarian tušil, že i s manželstvím jeho dalšího syna Adriana, chemika bez dokončeného vysokoškolského vzdělání, který pracoval pro jednu továrnu na kosmetiku v New Jersey a valnou část svého pracovního života trávil hledáním přípravku na barvení vlasů našedo, to není tak docela v pořádku: Adrianova žena se totiž neustále zapisovala do různých vzdělávacích kurzů pro dospělé.

Nejvíce starostí mu ovšem působil Michael, který se podle všeho nedokázal přinutit k zájmu o něco specifického a byl slepý vůči nebezpečí, kterému ho vystavoval nedostatek životního cíle. Jednou Yossarianovi žertem řekl, že si začne šetřit na rozvod dřív, než začne škudlit na sňatek, a Yossarian ho okřikl, že to není dobrý vtíp, protože

to vůbec není vtip. Michael ani náznakem neزالitoval, že se nikdy doopravdy nesnažil prosadit jako umělec. Tahle role prý mu nic neříká.

Ženy, obzvlášť ženy, které už byly předtím vdané, měly Michaela rády a žily s ním, protože byl tolerantní, měl pochopení pro jejich slabosti a moc toho po nich nechtěl, a brzy je život s ním začal unavovat, protože byl tak tolerantní, měl pochopení pro jejich slabosti a moc toho po nich nechtěl. Rezolutně odmítal jakékoli hádky, a když se přesto dostal do nějakého konfliktu, zmlkl a zesmutněl. Yossarian Michaela s jistou dávkou respektu podezíral, že třeba dobře ví, co dělá – jak co se týká ženských, tak pokud jde o přístup k práci. Horší to bylo s penězi.

Peníze si Michael opatroval tak, že jako umělec na volné noze pracoval na jednotlivé smlouvy pro různé agentury a časopisy nebo umělecká studia, a když se dostal do úzkých, bez jakýchkoli skrupulí přijal, co potřeboval, od Yossariana, aniž se byl jen na okamžik zatěžoval představou, že jednou přece musí přijít den, kdy žádnou příležitostnou zakázku nesežene, a že Yossarian by nemusel být věčně ochoten zachraňovat ho před případnou finanční tragédií.

Yossarian došel k závěru, že má typicky moderní, rozkolísanou novodobou rodinu, ve které pouze matka má skutečně ráda všechny ostatní členy, protože jí připadá, že má k tomu přece jen nějaké důvody. A měl pocit, že každý její příslušník, stejně jako on, je z toho občas alespoň potají velmi smutný a nešťastný.

Má dokonalý rodinný život, stýskal si s oblibou. Jako Gustav Aschenbach ze *Smrti v Benátkách* Thomase Manna totiž žádný nemá.

Nadále byl systematicky sledován. Nedokázal ovšem odhadnout, kolik špiclů má vlastně v patách. Koncem týdne dokonce na druhé straně ulice před jeho domem přecházel sem a tam jakýsi ortodoxní žid a na telefonním záznamníku našel vzkaz od sestry Melissy MacIntoshové, na kterou mezitím už téměř zapomněl. Dávala mu na vědomí, že kdyby ji náhodou chtěl vzít na onu slibovanou večeři – nebo třeba taky do té Paříže a Florencie, nakoupit pěkné spodní prádélko, připomněla mu s uštěpačným úsměškem ve hlase – moc by se to nehodilo, protože teď bude mít delší dobu noční služby; a taky mu tam sdělovala neuvěřitelnou novinku, totiž že ten belgický pacient je stále ještě naživu, i když má velké bolesti, a že mu teplota klesla už téměř na normál.

A Yossarian by se byl klidně vsadil, že ten Belgičan už je po smrti. Z těch lidí co ho sledovali, mu bylo jasných jen pár – nějaké detektivy jistě najal právník jeho odloučené ženy a další pracovali pro rovněž odloučeného, impulzivního manžela dámy, matky několika dospívajících dětí, se kterou se Yossarian v mírné podroušenosti před nedávnem jednou vyspal a se kterou by se možná rád pomiloval znovu, kdyby ovšem ještě vůbec někdy dostal na ženskou chuť; ten člověk dával sledovat každého muže, se kterým se jeho žena znala, protože byl přímo posedlý touhou získat důkazy o jejím cizoložství, aby jimi mohl vyvážit důkazy o svém cizoložství, které si předtím ona opatřila o něm.

Myšlenka na ostatní detektivy, kteří ho sledovali, však v Yossarianovi hlodala dál, a tak se po několika návalech stále narůstajícího rozhořčení rozhodl uchopit býka za rohy a zatelefonoval do podniku.

„Je něco nového?“ zeptal se Milova syna.

„Pokud vím, zřejmě ne.“

„A říkáš mi pravdu?“

„Jak jen jsem schopen.“

„Nic mi nezatajuješ?“

„Pokud mohu mluvit, nikoli.“

„A řekl bys mi to, kdybys mohl?“

„Kdybych mohl, řekl.“

„Až bude dneska volat tvůj táta, Em-dvojko,“ žádal Yossarian Mila Minderbindera Druhého, „řekni mu, že bych potřeboval tip na nějakého dobrého soukromého detektiva. Jde o čistě osobní věc.“

„Už telefonoval,“ informoval ho Milo junior. „Doporučuje ti chlápka jménem Jerry Gaffney, z Gaffneyho agentury. Ale za žádných okolností mu nemáš prozradit, že tě na něj odkázal táta.“

„Tohle že ti řekl?“ ptal se Yossarian okouzleně. „Jak mohl vědět, že to po tobě budu chtít?“

„To ti nedokážu říct.“

„A jak se cítíš, Em-dvojko?“

„Těžko říct.“

„Já myslím obecně. Už jsi byl znovu na tom autobusovém nádraží, podívat se na ty televizní monitory?“

„Chci tam jít. Budu si je muset ještě jednou pořádně proměřit.“

„To ti můžu zařídit.“

„Půjde tam Michael se mnou?“

„Když mu ten den proplatíš... Je všechno v pořádku?“

„Kdyby nebylo, jistě bych měl snahu ti to říct.“

„Ale řekl bys mi to doopravdy?“

„Přijde na to.“

„Na co?“

„Jestli bych ti moh říct pravdu.“

„A řekl bys mi ji?“

„Vím já, co je pravda?“

„A dokázal bys mi lhát?“

„Jedině kdybych znal pravdu.“

„Jsi ke mně upřímný.“

„Táta si to přeje.“

„Pan Minderbinder mi říkal, že asi budete volat,“ řekl mu v telefonu vervní, tlumený hlas, náležející muži jménem Jerry Gaffney.

„To je zvláštní,“ podivil se Yossarian. „Který pan Minderbinder?“

„Pan Minderbinder senior.“

„Tak to je opravdu zvláštní,“ pokračoval Yossarian už trochu popuzeně. „Protože pan Minderbinder senior mě důtklivě žádal, abych se vám o něm v žádném případě nezmiňoval.“

„To byla jenom zkouška, jestli dovedete udržet věci v tajnosti.“

„Ani jste mi nedal šanci ji podstoupit.“

„Já svým zákazníkům důvěřuju a chci, aby i oni věděli, že Jerryemu Gaffneyemu můžou vždycky důvěřovat. Kdyby nebylo vzájemné důvěry, kam bychom přišli? Já jdu se vším pěkně na světlo. Což vám hned dokážu. Měl byste vědět, že tahle telefonní linka je odposlouchávaná.“

V Yossarianovi se zatajil dech. „Jak jste na to proboha přišel?“

„Je to moje telefonní linka a já *chci*, aby byla napíchnutá,“ vysvětloval pan Gaffney rozvážně. „Tak vidíte. Na Jerryho Gaffneyho se můžete spolehnout. Nahrávám si to jenom já sám.“

„A co moje linka. Je taky napíchnutá?“ Proč bych se nezeptal, říkal si v duchu Yossarian. „Mám spoustu obchodních hovorů.“

„Počkejte, hned to zjistím. Ano, monitoruje si to vaše firma. A v bytě taky máte namontovaný odposlech.“

„Pane Gaffney, jak tohle všechno víte?“

„Říkejte mi Jerry, pane Yossariane.“

„Jak tohle všechno víte, pane Gaffney?“

„Však já taky nic neříkám.“

„Naučte se odčítat ze rtů.“

„Pane Gaffney –“

„Říkejte mi Jerry.“

„Pane Gaffney, vy jste mi napíchnul telefon a nasadil mi do kvartýru štěnice?“

„Možná – co já vím. Dám to prověřit některému ze svých lidí. Já nic neskrývám. Pane Yossariane, vy tam máte domácí telefon, spojení s vrátnicí v přízemí. Jste si jist, že teď není v provozu? Nemáte tam nějaké videokamery, které by vás sledovaly?“

„Kdo by na něčem takovém měl zájem?“

„Například já – kdyby mi za to platili. Takže když teď už víte, že mluvím vždycky pravdu, můžou se z nás dvou stát blízcí přátelé. Bez toho se nedá úspěšně pracovat. Já myslel, že to víte – že máte napíchnutý telefon a ve vašem bytě že je možná odposlouchávací zařízení a že vám systematicky kontrolují poštu, sledují vás na cestách a kontrolují vám kreditní karty a bankovní konto.“

„Prokristapána, já z toho mám tak zamotanou hlavu, že nevím vůbec nic.“ Yossarian do sebe ty nepříjemné informace vstřebával s protáhlým úpěním.

„Dívejte se na to z té světlejší stránky, pane Yossariane. To dělejte vždycky. Pokud vím, budete brzy stát před jistým aktem, týkajícím se vašeho manželství. Můžete si být jist, že to pro vás dopadne dobře, pokud šéfové budou mít finanční prostředky, aby nás zaplatili.“

„Tohle vy děláte taky?“

„Takových věcí dělám spoustu. Ale tohle se týká jenom vašeho podniku. Proč byste si dělal starosti s tím, jestli firma M & M a spol. slyší, co říkáte, když stejně nikdy neřeknete nic, co byste nechtěl, aby slyšela? To je vám snad jasné, ne?“

„Ne.“

„Že ne? Uvědomte si, pane Yossariane, že si tohle všechno nahrávám, i když mi pak bude potěšením smazat, cokoli si budete přát. Jaké kritické výhrady byste mohl proti firmě M & M a spol. mít, když se tak významně podílíte na jejím rozvoji? Cožpak se na něm v podniku nepodílejí všichni?“

„To jsem nikdy netvrdil, pane Gaffney, a nebudu to tvrdit ani teď. Kdy se můžeme sejít, abychom to rozjeli?“

„Já už jsem to rozjel, pane Yossariane. Señoru Gaffneymu tráva pod nohama nevyroste. Na základě zákona o svobodě informací jsem už federální orgány požádal o vaši osobní dokumentaci a mám objednanou i rešerši o vás u jedné z nejlepších kanceláří, která provádí prověrky spotřebitelských úvěrů. Už mám taky k dispozici vaše evidenční číslo sociálního zabezpečení. Co tomu říkáte?“

„Přece si vás nenajímám, abyste vyšetřoval mě!“

„Chci zjistit, co o vás ti lidé, kteří vás sledují, vědí, než začnu pátrat po tom, co jsou zač. Kolik jste říkal, že jich podle vás je?“

„Nic takového jsem neříkal. Ale počítám, že nejmíň šest. Jenomže dva nebo i čtyři možná pracují ve dvojicích. Všiml jsem si, že jezdí v laciných autech.“

„V nenápadných autech,“ opravil ho Gaffney puntičkářsky. „Aby si jich nikdo nevšiml. Právě díky tomu jste si jich pravděpodobně všiml.“ Yossarianovi připadlo, že se ten chlap snaží být neobyčejně přesný. „Říkáte šest? Šest je dobré číslo.“

„Proč to?“

„Čistě z profesionálního hlediska, samozřejmě. Na čísla je spolehnoutí, pane Yossariane. Například kdyby se vás někdo z nich pokusil zavraždit, nebo i kdyby to třeba zprubli ve dvojici, vždycky při tom budou svědkové. Jistě – šest je dobrý počet,“ pokračoval Gaffney spokojeně. „Ještě lepší by bylo, kdybychom to vytáhli na osm nebo deset. Zatím nemá smysl, abychom se my dva scházeli. Nechtěl bych, aby se někdo z nich domákl, že pracuju pro vás, pokud se ovšem neukáže, že oni pracují pro mě. Já mám rád připravené řešení, ještě než zjistím, o jaký jde problém. Prosim vás, tu vodu můžete zavřít, pokud tam ovšem zrovna nesouložíte. Už málem chraptím z toho, jak na vás musím křičet, a vás skoro neslyším. Když mluvíte se mnou, tak pouštět tu vodu není třeba. Vaši přátelé vám říkají Yo-Yo, jo? A pro některé jste John, že?“

„Jenom pro ty nejbližší, pane Gaffney.“

„Mojí přátelé mi říkají Jerry.“

„Musím vám říct, pane Gaffney, že rozmluva s vámi mě dost irituje.“

„To se změní, doufám. Že jsem tak smělý – vzkaz té vaší sestry se mi moc líbil.“

„Jaké sestry?“ vyštěkl Yossarian. „Žádnou sestru nemám.“

„Slečny Melissy MacIntoshové, pane Yossariane,“ ohradil se Gaffney s káravým odkašláním.

„Vy jste si poslechl i můj záznamník?“

„Vaše firma si ho poslechla. Já jsem jen prostředník. Kdyby mi za to neplatili, nedělal bych to. Ten pacient to přežije. Zatím u něj ne zjistili žádné příznaky infekce.“

„Já to pokládám za fenomenální.“

„Jsme rádi, že vás to těší.“

A po kaplanovi pořád ani vidu, ani slechu. Napřed Yossariana s přispěním zákona o svobodě informací vyčenicchal v nemocnici, potom se s tím problémem, se kterým se neuměl vypořádat, vrátil zpátky do svého života, a teď ho nepochybně někde na neznámém místě vyšetřují a vyslychají.

Yossarian ležel na zádech na nemocničním lůžku, když ho tam kaplan tehdy našel. Na bázlivé zaklepání, které se k němu od dveří doneslo, nereagoval a s pobouřeným nepřátelstvím v očích pak sledoval, jak se pootevřely, objevila se v nich nevýrazná koňská tvář s vypouklým čelem, korunovaná řídnoucími prameny slámově zbarvených, stříbrem prokvetlých vlasů, a ostýchavě si ho prohlížela. Jakmile oči toho člověka, chráněné zarůžovělými víčky, spočinuly na Yossarianovi, potěšeně se rozzářily.

„Já jsem to věděl!“ zajásal nositel té tváře radostně. „Chtěl jsem se s tebou stejně zase někdy setkat. Já věděl, že tě najdu! Nepochyboval jsem, že tě hned poznám! Vypadáš báječně! Víš, jak jsem rád, že jsme oba ještě naživu? Nejradši bych volal hosana!“

„Kdo proboha jste, člověče?“ zeptal se Yossarian stroze.

Odpověď přišla okamžitě. „Kaplan. Tappman. Kaplan Tappman. Albert Tappman, kaplan!“ švitořil žvanivě kaplan Albert Tappman. „Pianosa, vzpomínáš? Služba u letectva? Za druhé světové války?“ Konečně k Yossarianovi pronikl paprsek poznání. „No to mě teda podrž!“

Když mu došlo, že se po těch dlouhých pětáctyřiceti letech znovu setkává s vojenským kaplanem Albertem T. Tappmanem, vstoupila do jeho hlasu vřelost. „Pojď dál. Ty vypadáš taky dobře,“ zalichotil velkoryse člověku, který vypadal vyzáble, podvyživeně, ustaraně a staře. „A posad se přece, prokristapána!“

Kaplan se poslušně posadil. „Ale Yossariane – je mi líto, že se s tebou shledávám v nemocnici. Jseš moc marod?“

„Vůbec nejsem marod.“

„To je dobře.“

„No jo. Je to dobrý. A co ty, jak se vede tobě?“

Kaplan rázem vypadal velmi utrápeně. „Moc dobře ne, obávám se. Vážně. Mám starosti.“

„To tě tedy lituju,“ řekl Yossarian, rád, že tak brzy nastal čas přejít rovnou k věci. „Tak mi pověz, kaplane – co tě sem přivádí? Jestli chceš zorganizovat nějaké setkání kamarádů z války, jseš na špatný adrese.“

„O nic takového nejde.“ Kaplan vypadal velmi ztrápeně.

„A oč tedy?“

„Mám jistý problém,“ odpověděl kaplan prostě. „A to možná dost vážný. Nechápu to.“

Byl samozřejmě předtím u psychiatra, který mu řekl, že v pozdním věku se u něj pravděpodobně dostaví hluboké deprese a že už je natolik starý, že s výrazným zlepšením svého stavu těžko může počítat.

„To řekli mně taky.“

Bylo ovšem možné, dal se ten doktor slyšet, že veškeré kaplanovy potíže existují jen v jeho představách. Kaplan si ovšem nedovedl představit, že by si ten svůj problém jenom představoval.

Jisté ovšem bylo jedno.

Do Kenoshy za ním přijížděl nepřetržitý proud oficiálních představitelů (z valné většiny z nich šel na něj strach), kteří ho v souvislosti s jeho problémem vyšetřovali, ale nikdo z nich se mu ani nepokusil vysvětlit, o jaký problém vlastně jde. A tak si vzpomněl na Yossariana a napadlo ho, že by mohl využít zákona o svobodě informací.

Vysvětloval Yossarianovi, že zákon o svobodě informací je federální předpis, který zavazuje všechny vládní agentury, aby každému, kdo o to požádá, daly k dispozici veškeré informace, které o něm mají, kromě takových informací, které mu z různých důvodů poskytnout nehodlají.

A v souvislosti s příslušnou hlavou zákona o svobodě informací, jak Yossarian posléze zjistil, nebyly ony vládní agentury z technického hlediska povinny poskytnout žadatelům jakékoli informace. Těm pak každý týden pravidelně rozesílaly statisíce stran, kde bylo začerněno všechno kromě interpunkčních znamének, předložek a spojek.

Ustanovení té hlavy byla přímo geniální, usoudil Yossarian zkušeně, protože vláda tak nebyla vázána poskytnout jakékoli informace o informacích, které se rozhodla neuvolnit, takže rovněž nebylo možné zjistit, jestli někdo onen neobyčejně liberální federální zákon, známý jako zákon o svobodě informací, závažným způsobem neporušuje.

Kaplan byl zpátky doma ve Wisconsinu pouhých několik málo dní, když se u něj bez jakéhokoli varování vyrojila skupina tajných agentů a odvezla ho neznámo kam. Oznamovali mu, že za ním přišli v záležitosti celostátního významu, která je natolik citlivá, že mu ani nemohou sdělit, kdo jsou, protože by tím závažnou měrou ohrozili utajenost agentury, pro kterou pracují. Nepřinesli si žádný zatykač. Podle zákona prý žádný nepotřebují. Podle jakého zákona? Podle téhož zákona, který jim umožňoval, aby ho nemuseli citovat.

„To je dost divný, co říkáte?“ zadumal se Yossarian.

„Myslíte?“ podivila se kaplanova žena, kterou měl právě na drátě.
„Proč?“

„Povídejte dál.“

Přečetli mu, jaká jsou jeho práva, a prohlásili, že žádná nemá. Chce snad dělat potíže? Ne, žádné potíže dělat nechce. Tak ať laskavě drží hubu a jde s nimi. Neměli povolení k domovní prohlídce, ale stejně dům pečlivě prohlédali. Od té doby se objevili ještě několikrát, kromě nich ještě mnozí další jim podobní, se skupinami techniků v laboratorních pláštích s našitými odznaky, s gumovými rukavicemi na ruku, s Geigerovými počítači, s chirurgickými rouškami na obličejích, odebírali tam vzorky půdy, laku, dřeva, vody a kdoví čeho ještě a ukládali je do kádinek a zkumavek a všelijakých kontejnerů. Překopali jim celou zahradu. Sousedům lezly oči z důlků.

Kaplanův problém byla těžká voda.

Kaplan totiž čural těžkou vodu.

„Je mi líto, ale je to tak,“ svěřil Leon Shumacher Yossarianovi, když mu přišly veškeré výsledky rozboru kaplanovy moče. „Od koho máš ten vzorek?“

„Od toho mého přítele, který tu byl minulý týden – zrovna tady seděl, když ses tu stavoval. Můj starej kaplan z války.“

„A kde to sebral?“

„Zřejmě to načural. Proč?“

„Víš to určitě?“

„Jak to můžu vědět určitě?“ odsekl Yossarian. „Já se na něj při tom nedíval. Kde jinde by to moh sebrat?“

„V Grenoblu ve Francii. Nebo v Georgii, v Tennessee, taky v Jižní Karolíně, pokud vím. Tam se toho produkuje největší množství.“

„Největší množství čeho?“

„Těžké vody.“

„Co má tohle všechno proboha znamenat, Leone?“ dorážel Yossarian. „Vědí to určitě? Není to nějakéj omyl?“

„Podle toho, co tady čtu, těžko. Že to je těžká voda, zjistili téměř okamžitě. Kapátko s tím svinstvem málem neuzvedli ani dva lidi. Samozřejmě to vědí určitě. V každé molekule vodíku v té vodě je jeden neutron navíc. Víš, kolik molekul je v pouhých několika gramech? Ten tvůj kamarád musí vážit nejmíň o dvacet kilo víc, než nač vypadá.“

„Poslyš, Leone,“ řekl Yossarian unaveně ztichlým hlasem. „Že si tohle všechno necháš pro sebe? Slib mi to.“

„Samozřejmě si to nechám pro sebe. Tohle je špitál. Ohlásíme to pouze federální vládě.“

„Vládě? Vždyť to byli právě lidi vyslaní vládou, kteří ho otravovali! Těch se on bojí nejvíc!“

„Oni jenom konají svou povinnost, Johne.“ Hlas Leona Shumachera měl v sobě profesionálně chlácholivou lékařskou intonaci. „Laborka to poslala na radiologii, aby zkontrolovali, jestli to není nebezpečné, a radiologie musela vyrozumět Kontrolní jadernou komisi a ministerstvo energetiky. Johne, žádná země na světě nedovoluje nekontrolovanou výrobu těžké vody, a ten chlap jí každý den vyprodukuje celé litry. Tenhle těžkej vodík, to je pěkný svinstvo, Johne.“

„Je to nebezpečný?“

„Z lékařského hlediska? Kdoví. Můžu ti říct, že jsem se ještě s ničím takovým nesetkal. Ale ten tvůj kámoš by si to měl určitě ověřit. Mohlo by se stát, že by se najednou proměnil v atomovou elektrárnu nebo atomovou bombu. Měl bys ho ihned varovat.“

Ale když Yossarian skutečně Albertu T. Tappmanovi, penzionovanému kaplanovi vojenského letectva Spojených států, zatelefonoval, aby ho na ten průšvih upozornil, zastihl pouze hystericky uplakanou paní Tappmanovou. Kaplan před několika málo hodinami zmizel.

Od té doby se jí neozval, i když ji každý týden pravidelně navštěvovali vládní agenti a ujišťovali ji, že její manžel je naprosto v pořádku.

Zároveň ji předávali peněžní obnos, jenž bohatě odpovídal částce, kterou by byl nosil domů, kdyby byl na svobodě. Agenti zářili potěšením, když jim v slzách sdělovala, že jí o sobě ještě nepodal žádnou zprávu. Právě to chtěli slyšet, protože přesně o tohle jim šlo: aby s nikým venku nenavázal žádný kontakt.

„Budete se vám ho snažit najít, paní Tappmanová,“ sliboval jí Yossarian pokaždé, když spolu hovořili. „I když opravdu nevím, na koho bych se měl ještě obrátit.“

Právníci, jejichž pomoc vyhledala, jí nevěřili. I kenoshská policie byla velmi skeptická. Ani její vlastní děti příliš nevěřily tomu, co jim popisovala, i když na druhé straně v žádném případě nemohly přijmout policejní teorii, že kaplan utekl s nějakou jinou ženskou – jako mnoho mužů, kteří figurovali na seznamu pohřešovaných osob. Jediné, co se Yossarianovi od té doby podařilo zjistit, bylo to, že kaplan mohl mít pro své oficiální vězňatele význam výlučně z hlediska finančního, vojenského, vědeckého, průmyslového, diplomatického a mezinárodního.

Poučil ho o tom Milo.

Nejdříve se Yossarian vypravil za svými vlivnými přáteli do Washingtonu – právníkem, organizátorem dobročinných akcí, známým sloupkařem, esem v oblasti veřejných informací – a ti všichni mu dali zcela jasně na srozuměnou, že s touhle záležitostí nechťejí mít nic společného, a od té chvíle nereagovali na jeho telefonáty a prakticky se ho jako přítele zřekli. Jeden lobbista a jeden poradce z oblasti veřejných záležitostí na něm žádali velký honorář a zároveň se mu dušovali, že mu nemůžou zaručit, že se jim podaří zjistit něco, zač by jim ty peníze mohly právem náležet. Jeho senátor nebyl k ničemu, jeho guvernér byl bezmocný. Od případu zmizelého kaplana se distancovala i Americká unie pro občanské svobody; vyslovili touž domněnku jako kenoshská policie – totiž že kaplan pravděpodobně utekl s nějakou ženskou. Nakonec se Yossarian po všech těch nezdařech obrátil na Mila Minderbindera, který se napřed začal kousat do horního a potom do spodního rtu a pak se zeptal:

„Těžká voda? Zač se taková těžká voda prodává?“

„Její cena kolísá, Milo. A to značně. Zjišťoval jsem si to. A uniká z ní jakýsi plyn, který je ještě dražší. V současné době se za gram toho plynu platí asi třicet tisíc dolarů. Ale o to tady nejde.“

„Kolik to je – ten gram?“

„Asi jedna třicetina unce. Ale o to nejde.“

„Třicet tisíc dolarů za jednu třicetinu unce? To je málem stejně dobrý jako drogy.“ Milo upíral svoje vzájemně znesvářené oči zamyšleně do dálky, hnědé duhovky zaměřené každou jinam, jako by kdesi na vzdáleném horizontu chtěly ve vzájemné souhře pojmout do svého zorného pole všechno, co je lidstvu viditelné. Obě poloviny jeho kníru se chvěly v proměnlivých kadencích a jednotlivé rezavě šedé chloupky v nich dovádělivě oscilovaly jako senzory, zaznamenávající elektronické impulzy. „Jaká je teď po těžké vodě poptávka?“ zeptal se nakonec.

„Prahnu po ní všechny země. Ale o to teď nejde.“

„K čemu se používá?“

„Hlavně k výrobě jaderné energie. A jaderných hlavic.“

„To zní líp než drogy,“ vydechl Milo zcela fascinován. „Co říkáš, nebyla by těžká voda perspektivnější průmyslové odvětví než ilegální drogy?“

„Těžkou vodu bych za perspektivní průmyslové odvětví nepovažoval,“ řekl Yossarian suše. „Ale na tom teď nezáleží. Milo, já potřebuju zjistit, kde je.“

„Kdo kde je?“

„Tappman. Ten člověk, o kterém s tebou mluvím. Byl s námi ve válce, jako náš kaplan.“

„Já jsem byl ve válce se spoustou lidí.“

„Když ses tehdy dostal do průseru, protože jsi bombardoval naši vlastní základnu, napsal ti kladnou morální charakteristiku.“

„Uvědomuješ si, kolik lidí už mi napsalo kladnou morální charakteristiku? Říkáš těžká voda. Je to tak? Takhle se to jmenuje? A co to vlastně je, ta těžká voda?“

„Prostě těžká voda.“

„Aha. A co ten plyn. Jak ten se jmenuje?“

„Tritium. Ale o to teď nejde.“

„A kdo vyrábí tu těžkou vodu?“

„Především právě kaplan Tappman. Milo, já ho chci najít a dostat ho z toho, než se mu něco stane.“

„A já ti v tom chci pomoci,“ sliboval Milo, „než se v té věci začne angažovat Harold Strangelove z General Electric nebo nějaký můj jiný konkurent. Nevím, jak ti poděkovat – za to, že jsi s tím za mnou

přišel, Yossariane. Chtělo by to vyvážit tě zlatem. Pověz, co je cennější – zlato, nebo tritium?“

„Tritium.“

„Tak by to chtělo vyvážit tě tritiem. Dneska mám moc práce, ale toho kaplana musím co nejdříve najít, vpašovat mezi vědce, kteří ho vyšetřují, svého člověka a zajistit si na tu těžkou vodu vlastnická práva.“

„Jak bys to chtěl zařídit?“

„Jednoduše prohlásím, že je to ve státním zájmu.“

„A jak to prokážeš?“

„Tím, že to řeknu dvakrát,“ odpověděl Milo a odletěl do Washingtonu k druhému jednání o novém tajném bombardovacím letadle, které mělo být nehlučné a neviditelné a na jehož výrobu hodlal získat vládní kontrakt.

6 MILO

„Není slyšet a není vidět. Bude rychlejší než zvuk a pomalejší než zvuk.“

„Proto uvádíte, že vaše letadlo je podnadzvukové?“

„Ano, pane majore Bowesi.“

„Kdy byste si představovali, že by létalo pomaleji než zvuk?“

„Při přistávání a možná i při startu.“

„Určitě, pane Wintergreene?“

„Zcela určitě, pane kapitáne Hooku.“

„Děkuji, pane Minderbindere.“

Schůzka se konala ve druhém podzemním podlaží budovy DÚPPT-SVP, Dozorčího úřadu pro přísně tajné speciální vojenské projekty, v kruhové místnosti se stěnami vymalovanými mořskou modří, protkanou elegantně zprohýbanou sítí poledníkových čar, ovíjejících se kolem bizarně pokřivených obrysů jednotlivých kontinentů. Plochu stěn členily nadto panely s avantgardními skulpturami, zobrazujícími rozvášněné ryby v obranném boji proti nalétávajícím dravcům. Ze zdi nad vojensky sestřiženými hlavami členů komise shlížel do místnosti kondor s roztaženými kolosálními křídly a lačnými zlatými drápy. Všichni přítomní byli muži. Zápis jednání nebyl povolen. Účastníci schůzky byly osoby s pronikavými intelektuálními schopnostmi a jejich kolektivní paměť zaručovala dostatečnou autenticitu. Dva z nich už začínali potlačovat zívání. Stejně bylo všem jasné, že v místnosti je instalován odposlech. Jednání takového povahy bylo natolik utajené, že si nemohlo zachovat čistě důvěrný ráz.

„Bude se pohybovat rychleji než světlo?“ zeptal se plukovník, jeden z vojenských činitelů rozesazených v půlkruhu po obou stranách předsedajícího, uvelebeného na vyvýšeném křesle přesně uprostřed.

„Téměř stejně rychle.“

„Můžeme ovšem zařídít, aby se skutečně pohybovalo rychleji než světlo.“

„To by ovšem znamenalo větší spotřebu paliva.“

„Počkejte moment, pane Minderbindere, jenom minutku. Rád bych se na něco zeptal,“ vmísil se do debaty poněkud roztržitý civilista, který vypadal jako vysokoškolský profesor. „Proč bude to vaše bombardovací letadlo nehlučné? V současné době máme k dispozici nadzvuková letadla, která třeskem při překračování zvukové bariéry dělají pořádný randál.“

„Bude nehlučné z hlediska posádky.“

„Jaký by to však mělo význam vzhledem k nepříteli?“

„Mělo by to velký význam pro posádku,“ prohlásil důrazně Milo, „protože nikomu nezáleží na našich chlapcích víc než nám. Někteří by mohli zůstat ve vzduchu třeba i několik měsíců.“

„Možná i několik let, budou-li zavedena letadla pro doplňování paliva přímo ve vzduchu, která doporučujeme.“

„Ta budou taky neviditelná?“

„Když si budete přát...“

„A nehlučná?“

„Posádky je neuslyší.“

„Pokud ovšem nezpomalí a neklesnou zpátky do zvukového pásma.“

„Rozumím, pane Wintergreene. Zní to velice chytře.“

„Děkuji, pane plukovníku Pickeringu.“

„Jak početné budou vaše posádky?“

„Pouze dvoučlenné. Vyškolit dva lidi je podstatně lacinější než vyškolit čtyři.“

„Je to tak, pane Minderbindere?“

„Naprosto, pane plukovníku Northi.“

Hodnostář, který jednání předsedal, měl hodnost generála. Teď si odkašlal, jako by se chystal říci něco velmi důležitého. V místnosti zavládlo naprosté ticho. Generál si na tom napětí vyloženě pochutnával.

„Světlo se pohybuje?“ zeptal se nakonec.

Ticho teď bylo těžké jako olovo.

„Jistě, světlo se pohybuje, pane generále Bingame,“ ozval se posléze Milo Minderbinder. Byl rád, že mohl podat tuto informaci.

„Rychleji než cokoli jiného,“ dodal snaživě bývalý svobodník Wintergreen. „Světlo je pravděpodobně nejrychlejší věc, která existuje.“

„A taky asi nejjasnější.“

Bingam se nedůvěřivě otočil na muže, kteří mu seděli po levici. Několik jich souhlasně přikývlo. Zamračil se.

„Je tomu skutečně tak?“ zeptal se a obrátil svou pozornost na specialisty, kteří mu seděli po pravici.

Někteří rovněž nesměle přikývli. Jiní se podívali stranou.

„To je zvláštní,“ řekl Bingam pomalu. „Koukám tamhle na to světlo na stolečku v rohu, a to se nepohybuje vůbec.“

„To je proto,“ vysvětloval Milo, „že se ve skutečnosti pohybuje tak rychle.“

„Pohybuje se rychleji než světlo,“ doplnil ho Wintergreen.

„Může se světlo pohybovat rychleji než světlo?“

„Jistě.“

„Světlo není vidět, když se pohybuje, pane generále.“

„Určitě, pane plukovníku Pickeringu?“

„Naprosto určitě, pane generále Bingame.“

„Světlo je vidět, jenom když nesvíí,“ dodal Milo.

„Předvedu vám to,“ řekl Wintergreen a křepce vyskočil na nohy. Zhasl tu lampičku. „Vidíte?“ Znovu ji rozsvítil. „Sledujete ten rozdíl?“

„Už chápu, co máte na mysli, Gene,“ řekl na to Bingam. „Už to světlo začínám vidět.“ Generál Bingam se usmál a pohodlně se opřel o opěradlo křesla. „Kdybyste to měl popsat co nejjednodušeji, Milo – jak to vaše letadlo vypadá?“

„Na radaru? Nepřítel ho nemůže vidět. I kdyby měl k dispozici všechny svoje jaderné zbraně.“

„Jak vypadá pro nás. Na fotografiích. Na nákresech.“

„To je tajemství, pane generále – do té doby, než od vás získáme potřebné fondy.“

„Je neviditelné, nezapomínejte,“ dodal se šibalským mrknutím Wintergreen.

„Rozumím, Eugene. Neviditelné? Začíná mi to připomínat Stealth, toho našeho starého tichošlápka.“

„No, to naše letadlo skutečně tak trošku připomíná Stealth.“

„Stealth bé dvě?“ vyděsil se Bingam.

„Jenom trošku!“

„Ale je mnohem lepší než Stealth,“ ujišťoval ho Milo spěšně.

„A mnohem hezčí.“

„Kdepak, to naše letadlo je úplně jiné než Stealth.“

„Nepodobá se mu ani v nejmenším.“

„To rád slyším.“ Bingam se znovu rozvalil v křesle. „Milo, můžu vám zcela důvěrně sdělit, že nás to, co jsme od vás tady dneska slyšeli, všechny naplňuje hlubokým uspokojením. Jak tomu svému zázračnému novému letadlu říkáte? Aspoň to bychom potřebovali vědět.“

„Našemu zázračnému novému letadlu říkáme podnadzvukový neviditelný a neslyšitelný obranný útočný bombardér druhého úderu.“

„To je pro obranný útočný bombardér druhého úderu opravdu docela dobré jméno.“

„Nabízí se více méně samo sebou, pane generále.“

„Ještě okamžik, pane Minderbindere,“ ozval se vyzábělý civilista z Národní bezpečnostní rady. „Mluvíte tady o nepříteli, jako by nějaký existoval. Ale my přece už žádného nemáme.“

„Nepřátele budeme mít vždycky,“ ohradil se proti tomu hádavý geopolitik, který měl také na nose brýle nez obrouček a pokládal se za stejně chytrého jako zástupce NBR. „Nepřátele prostě mít musíme. Kdybychom neměli žádné nepřátele, museli bychom si nějaké udělat.“

„Ovšem tentokrát proti nám nestojí žádná supervelmoc,“ odporoval obtloustlý pán z ministerstva zahraničí. „Rusko se zhroutilo.“

„Tak je tedy znovu na řadě Německo,“ prohlásil Wintergreen.

„To je pravda. Německo se hodí vždycky. Máme na něj peníze?“

„Můžeme si půjčit,“ poznamenal Milo. „Němci nám rádi půjčí,“ řekl Wintergreen. „A Japonci taky. A jakmile budeme mít jejich peníze,“ pokračoval vítězoslavně, „budou nám muset umožnit, abychom každou válku s nimi vyhráli. To je další cenný utajeně obranný rys našeho zázračného útočně obranného bombardéru.“

„Jsem rád, že jste nám to připomněl, Gene,“ řekl generál Bingam. „Milo, jsem připraven začít pro tenhle projekt shánět investice a doporučit ho.“

„Nafoukanýmu hňupovi?“

„To ne,“ zareagoval Bingam pobaveně. „Na nafoukanýho hňupa je ještě příliš brzy. Budeme to muset ještě nejméně jednou projednat

s ostatními službami. A kolem prezidenta se pořád motají všichni ti jeho nemožní civilisti, jako třeba Noodles Cook. Budeme potřebovat, aby něco prosáklo do novin. Musíme začít organizovat podporu veřejnosti. Uvědomte si, že o tenhle kontrakt neusilujete jenom vy.“

„Kdo ještě?“

„Například Strangelove.“

„Strangelove?“ podivil se Milo. „To je darebák.“

„Lže, jako když tiskne,“ zaútočil Wintergreen.

„Podporoval Stealth.“

„S čím přišel teď?“

„S projektem, kterému říká Strangelovův univerzální stavebnicový obranný ofenzivní útočný moderní nezničitelný fantastický bombardér prvního, druhého nebo třetího úderu typu bé.“

„Nebude mu to fungovat,“ řekl Wintergreen. „Naše letadlo je mnohem lepší.“

„Ale to jeho má lepší jméno.“

„My budeme na našem jménu ještě pracovat.“

„Jeho Strangelovův univerzální stavebnicový obranný ofenzivní útočný moderní nezničitelný fantastický bombardér prvního, druhého nebo třetího úderu typu bé se nemůže podnadzvukovému neviditelnému a neslyšitelnému obrannému útočnému bombardéru firmy M & M a spol. vůbec rovnat,“ prohlásil našťavaně Milo.

„Nic z toho, co vymyslel, přece nikdy nefungovalo.“

„To rád slyším,“ řekl generál Bingam, „protože já se postavím za vás, mládenci. Tohle je jeho nová firemní vizitka. Jeden náš bezpečnostní agent ji šlohnul jednomu bezpečnostnímu agentovi z jiné informační služby, které zřejmě v nejbližší době vypovíme otevřenou válku. Váš bombardér nám pomůže.“

Vizitka, kterou Milovi podal, byla vyzdobena dvojitou rakousko-uherskou orlicí a ozdobným zlatohnědým písmem na ni bylo vytištěno:

Harold Strangelove a spol.

Zprostředkovatelské a poradní služby

Nákup a prodej nepřímých vlivů

Na zvláštní přání bombastická reklama

Upozornění:

Další důležité informace nelze na této vizitce zveřejnit

Milo v té chvíli ztratil všechn glanc. Ta vizitka byla lepší než jeho. „Milo, my všichni se účastníme závodu století, komu se podaří vyrobit konečnou zbraň, jež by mohla přivodit konec světa a vítězi, který ji použije první, přinést nehynoucí slávu. Člověk, který se stane sponzorem takového bobcečka, bude jistě povýšen do Sboru náčelníků štábu, a já, Bernard Bingam, bych vřele uvítal, kdybych to byl já.“

„Výborně, výborně,“ provolávali důstojníci po obou stranách generála Bingama, který se celý rozzářil stydlivým překvapením. Kdežto civilisté, ten tlustý i ten hubený, mlčeli a tvářili se ponuře.

„To byste sebou tedy měl hodit, pane generále,“ varoval ho Wintergreen neotesaně. „Neradi bychom seděli dlouho na zadku s rukama v klíně, když máme k dispozici takovýhle vynikající projekt. Pánové, jestli o něj nestojíte –“

„Ale jistě, Eugene, jistě. Jenom mi laskavě poskytněte nějaký dobrý informační materiál, abychom věděli, o čem mluvíme, až o tom, o čem jste vy mluvili dneska s námi, budeme mluvit my s příslušnými odpovědnými činiteli. Nemusí to jít do velkých detailů, to bychom se mohli dostat do nesnází. Stačí několik úderných odstavců se skutečně přesvědčivou informativní argumentací, možná ještě pár barevných obrázků, abychom získali představu, jak ta věc bude vypadat. Nemusí to být moc přesné, spíš by to mělo být působivé. A zdržovat to nebudem, nebojte se – budeme postupovat tak rychle, jak jen to půjde. Rychlostí světla, jo? Ale Milo, musím vám položit jednu nepříjemnou otázku.“

„Já taky,“ připojil se tlustoch.

„I já se chci na něco zeptat,“ nezůstal pozadu hubeňour.

„Je to otázka na tělo, takže se předem omlouvám. Budou ta vaše letadla fungovat? Zastanou všechny ty funkce, které pro ně plánujete? Může na tom záviset budoucnost světa.“

„Myslíte, že bych se vám opovážil lhát?“ odušil Milo Minderbinder.

„Když na tom možná závisí budoucnost světa?“ řekl bývalý svobodník Wintergreen. „To bych spíš lhal své bývalé ženě.“

„Dobrá, poskytlí jste mi ujištění, které jsem potřeboval.“

„Pane generále Bingame,“ prohlásil Wintergreen s dotčenou důstojností člověka, kterého nespravedlivě obvinili, „já vím až příliš dobře, co to je válka. Ve druhé světové jsem kopal příkopy v Coloradu. Sloužil jsem za mořem jako svobodník. Během invaze v Normandii jsem ve

Středozezemí třídil poštu. Byl jsem tam i v den Dé, v té své poštovní kanceláři, nebyla o nic větší než tahle místnost, ve které teď sedíme, a moh jsem se ztrhat, jen abych mezi našimi chlapci v Itálii zajistil co nejvýhodnější rozprodej kradených zapalovačů značky Zippo.“

„A já podnikal něco podobného s vajíčky,“ doplnil Milo.

„Nám nikdo nemusí připomínat, co všechno je v sázce. Nikdo v téhle místnosti si neuvědomuje s větší naléhavostí, jaká je moje zodpovědnost a jak hluboký je můj závazek této zodpovědnosti dostát, než já sám.“

„Omlouvám se, pane,“ řekl generál Bingam pokorně.

„Pokud si to ovšem náhodou neuvědomujete vy, pane generále, nebo tady pan Minderbinder. Nebo snad vaši kolegové, kteří s vámi sedí u stolu, pane generále.“

„Ježíšikriste, já jsem věděl, že ti hajzlové na nás s něčím přijdou,“ posteskl si naštvaně Wintergreen, když s Milem Minderbinderem vyšli z konferenčního sálu.

Společně procházeli křivolakým komplexem suterénních chodeb, oživených uspěchanými muži i ženami v uniformách i v civilu, z nichž přímo sálala činorodá energie. A všichni tihle šaškové, mumlal si Wintergreen chraplavým šeptem sám k sobě, vypadají tak blahobytně a vymydleně, přímo asepticky, a ta jejich sebejistota je přímo trestuhodná. Ženy se v uniformách vyjímaly vesměs křehece a elegantně, ovšem kromě důstojnic, které naopak vyvolávaly dojem nadživotní velikosti. A jak se zdá, brumlal si Wintergreen s očima provinile sklopenýma, na každou z nich by si člověk musel dávat majzla, a to pořádného.

Pokračovali směrem k výtahům a cestou minuli tabulku se šipkou, ukazující k ministerstvu spravedlnosti. V další chodbě narazili na jinou směrovku, tentokrát černou, vedoucí ke zkratce na nový národní vojenský hřbitov. Veřejná část nového komplexu DÚPPTSVP, s blyštivým obchodním střediskem ve vysokém atriu, se stala druhou nejoblíbenější turistickou atrakcí hlavního města; vůbec nejoblíbenější byl nejnovější válečný památník. Pokud se ovšem někdo chtěl dostat nad nebo pod úroveň spleti proménád a otevřených mezaninů s množstvím pseudosecesních prodejen tiskovin, bufetů, občůdků se suvenýry a proslavených zábavních atrakcí, různých efektních dioramat či střelnic využívajících vymožeností virtuální reality (řada

z těchto zařízení došla ocenění v mezinárodních architektonických soutěžích), potřeboval k tomu zvláštní tajné povolení DÚPPTSVP.

Napravo od nich tlumeně svítící červená šipka, která tvarem připomínala řízenou střelu, odvedla jejich pohled k další směrovce, která oznamovala:

Podsuterény A–Z

Šipka se pak náhle zlomila směrem dolů, k uzavřeným kovovým dveřím s nápisem:

NOUZOVÝ VCHOD Nevstupujte *Narušitelé budou zastřeleni*

Dveře střežili dva muži v uniformě, kteří zřejmě měli případným narušitelům ve vstupu do nouzového vstupu zabránit. Velké žluté písmeno *K* na lesklém černém pozadí uklidňujícím způsobem připomínalo, že pro pohodlí a ochranu návštěvníků a personálu tu byl zbudován nový staromódní letecký kryt.

U výtahů stály další stráže, které se s nikým nebavily, dokonce ani mezi sebou. Uvnitř ve výtahu blikala televizní obrazovka. Milo a Wintergreen spolu ve výtahu nemluvili, ani se nehnuli, a vytrvale mlčeli ještě i nahoře ve vstupní hale, už ve skutečném světě, kam průvodci z plochy před hlavních vchodem, vyhrazené pro parkování autobusů, přiváděli hromadné výpravy turistů. Mluvit začali až venku, v lehkém jarním deštíku, v bezpečné vzdálenosti od majestátní budovy přísně tajných vojenských projektů, kde právě absolvovali ono důležité jednání.

„Wintergreene,“ zašeptal po té dlouhé době Milo. „Budou ty naše letadla opravdu fungovat?“

„Jak to proboha můžu vědět?“

„Jak budou vypadat?“

„To budem asi taky muset teprve zjistit.“

„Jestli by na tom měla záviset budoucnost světa,“ uvažoval Milo nahlas, „měli bychom tenhle kšeft dotáhnout, dokud tady nějaký svět vůbec ještě je. Jinak nám to nikdo nikdy nezaplatí.“

„Budeme potřebovat pár nákrešů. Ten zatracenej hajzl Strangelove.“

„A texty pro propagační materiály. Komu to zadáme?“

„Yossarianovi?“

„Třeba to nebude chtít vzít.“

„Tak ho pošlem do prdele,“ rozčílil se Wintergreen. „Ať to zkusi odmítnout. Normálně se na něj vysereme. Srala jeden! Můžem se na něj klidně vyprdnout, když nás bude chtít posrat. Nebude to přece poprvý, co se na něj z vejšky vysereme, kurva.“

„Byl bych docela rád,“ poznamenal Milo, „kdybys v našem hlavním městě nemluvil tak sprostě.“

„Vždyť mě slyšíš jenom ty.“

Milo se tvářil rozpačitě. Prosluněné mžení mu kolem hlavy vytvářelo svatozář, která mu obkružovala čelo jako věnec. „Yossarian poslední dobou vůbec nějak moc střečkuje. Nejradši bych toho svýho kluka zabil, že mu o tom bombardáku vůbec říkal.“

„Svýho kluka nezabíjej.“

„Radši bych na to vzal nějakýho druhořadýho pisálka, kterej má nějakou výnosnou práci ve státní správě, takže by neměl žádný skrupule, kdyby dostal příležitost vydělat si nějaký prachy navíc.“

„Noodles Cook?“

„Právě toho jsem měl na mysli.“

„Na něco takovýho je Noodles Cook už moc velký zvíře. A Yossariana budem potřebovat, aby navázal kontakt.“

„Yossarian mi dělá starosti.“ Milo vypadal zamyšleně. „Nevím, jestli mu můžu důvěřovat. Mám strach, že je to pořád ještě čestnej chlap.“

7 VOPRKAMMU

Yossarian jel taxíkem přes celé město do Metropolitního muzea umění, na pravidelné měsíční zasedání VOPRKAMMU. Dorazil právě ve chvíli, kdy se projednával anonymní návrh na vytvoření dekonstrukčního fondu, jehož účelem by bylo fraškovité rozměry, do kterých se muzeum stačilo přímo absurdně rozrůst, podstatně zredukovat. Stal se tedy už svědkem toho, jak byl tento návrh stažen z pořadu. Stačil zaregistrovat, jak na něj Olivia Maxonová upřela přísný pohled svých lesklých černých očí, právě když se s tutlaným úsměvem otáčel po Frances Beachové, která v té chvíli tázavě zvedala obočí plné obdivu k Patricku Beachovi; ten si soustředěně prohlížel nehty na rukou a vůbec si nevšímal Christophera Maxona, který se vedle něj pochechtával, až se mu třásly laloky pod bradou, převaloval mezi prsty imaginární doutník, potom naslinil jeho imaginární špičku, pokochal se imaginární vůní, kterou z něj do sebe nasál, a pak ten imaginární doutník vložil do úst – ta byla skutečná – a udumlával se jím do klimbavého deliria.

Ze sedmdesáti- či osmdesátihlavého VOPRKAMMU, elitního Výboru občanů pro rozvoj kulturních aktivit Metropolitního muzea umění, bylo toho dne na jednání přítomno pouze třicet, možná čtyřicet členů. Na jeho programu byl trnitý problém, který musel tento exkluzivní sbor řešit znovu a znovu: jakými cestami by se daly zvýšit výnosy z pronajímání prostor muzea pro pořádání společenských událostí, jako jsou svatby, slavnostní zásnuby, kurzy bridže, módní přehlídky a oslavy narozenin, nebo naopak nebylo-li by vhodnější pořádání takových pošetilých podniků zcela zastavit jako ostudnou nepatřičnost.

Jako vždy a všude, nedostávalo se peněz.

Byly předloženy nejrůznější náměty, které se pak odsunuly na pořad příštích schůzí, aby je bylo možné prodiskutovat co nejdůkladněji: umění získávat sponzory, umění jednat s obchodními partnery, umění inteligentní propagace, umění, jak získávat stále vyšší společenskou prestiž, umění módního návrhářství, umění správného oblékání, umění hostitelské a v neposlední řadě umění vést schůzi tak, aby na ní nedocházelo k názorovým střetům, aby probíhala v příjemné atmosféře, poklidně, bez překvapivých zvrátů, jinými slovy aby byla naprosto zbytečná, ale především aby netrvala déle než plánované dvě hodiny.

Pokud se ozvaly nějaké disonance, ihned byly utlumeny.

Poslední anonymní návrh, aby veškeré další anonymní návrhy nebyly zásadně vůbec brány v úvahu, byl postoupen k rozhodnutí výkonnému výboru.

Po schůzi se Yossarian s Patrickem a Frances Beachovými uchýlil do baru jednoho blízkého hotelu. Frances tam začala usrkávat gin s tonikem a Patrick vypadal otráveně.

„Samozřejmě jsem otrávenej,“ ujistil svou ženu s povýšeneckou rozmrzelostí. „Dřív jsem nenáviděl, když se pořád jenom žvanilo o obrazech. Teď už nenávidím i ty obrazy. Prosím tě, Frances,“ jeho povzdech zněl jako prosebný povzdech mučedníka, „proč nás musíš pořád montovat do takovýchhle nemožných situací?“

„Máme snad na práci něco lepšího?“ odpověděla Frances Beachová sladce manželovi. „Díky tomu jsme pak přece zváni na jiné společenské akce, které jsou ještě mnohem horší, ne? A naše jméno se tak stále objevuje v novinách, takže lidé vědí, co jsme zač.“

„Takže my *sami* víme, co jsme zač.“

„Podle mě je to boží.“

„Přísahal jsem, že jestli ještě jednou řekne tohle slovo, zabiju ji.“

„Přejdeme k věci,“ vyzvala je Frances vážným tónem.

„On to jistě myslel jenom jako vtip.“

„Ale nemyslel. Žes to myslel vážně, když jsi tehdy navrhoval, abychom zorganizovali nějakou svatbu na tom autobusovém nádraží, Johne?“

„Samozřejmě,“ lhal Yossarian.

„Myslíš, že by to opravdu šlo? Velkou svatbu?“

„Nepochybně,“ lhal znovu.

„Olivia Maxon.“ Frances se ušklíbala. „Organizuje svatbu pro nějakou nevlastní neteř či pro koho a představuje si, že by to mělo být něco opravdu originálního. To jsou její vlastní slova. Muzeum jí není dost dobré, protože tam onehdy pořádali recepce ti dva židi a dva další židy tam jmenovali kurátory. To jsou taky její vlastní slova. Chudák Olivia – takhle se se mnou baví, a přitom ji vůbec nenapadne, že jsem třeba taky židovka.“

„Proč ji na to neupozorníš?“ zeptal se Yossarian.

„Nechci, aby to věděla.“

Všichni tři se zasmáli.

„Abych to ale věděl já, to jsi ovšem chtěla,“ peskoval ji Patrick něžně. „A celá moje rodina.“

„To jsem ještě byla chudá,“ zdůvodňovala to Frances, „mladá rozhněvaná herečka, která měla ráda dramatické scény. Teď je všechno jinak. Jako manželka bohatého muže jsem loajální vůči jeho třídě.“

„Ovšem velice ráda po ní ostře sekneš drápkem, když se naskytne příležitost,“ doplnil ji Patrick. „Frances a já jsme spolu nejšťastnější, když jsem s plachetnicí na moři co nejdál od domova.“

„Na společenské komedii nejvyšší úrovně mě vždycky mátl,“ poznamenal Yossarian zamyšleně, „že lidi říkají hrozně vtipné věci, ale nikdo se tomu nesměje. Ani jim vlastně nedochází, že hrajou komedii.“

„Jako třeba nám, vid,“ řekl Patrick.

„Vraťme se k tomu, o čem jsme mluvili,“ navrhla Frances. „Tu svatbu na autobusovém nádraží bych docela ráda viděla. Ať má Olivia nějakou radost. Pokud jde o mě, já bych měla opravdu velkou radost, kdyby se z toho stala katastrofa století.“

„Pomocť to zorganizovat můžu,“ řekl na to Yossarian. „Katastrofu ovšem nezaručuju.“

„Olivia to spolkně i s navijákem. Určitě bude přesvědčená, že tam naláká i našeho nového pana prezidenta. Christopher je vždycky připravený pustit chlup, od té doby, co dostal jenom podmínku a vyhnul se povinnosti obecně prospěšných prací.“

„To je dobrý začátek.“

„A určitě přijde i starosta.“

„I to pomůže.“

„A kardinál si to taky nenechá ujít.“

„Máme tedy v ruce všechny karty,“ prohlásil Yossarian. „Jestli opravdu chcete, půjdu to tam obhlédnout.“

„Koho tam vlastně znáš?“ ptala se Frances zvědavě.

„McMahona, policejního kapitána, a McBridea, zástupce ředitele. McBride kdysi na tamější policejní stanici pracoval jako detektiv a –“

„Ona tam je policejní stanice?“ podivil se Patrick.

„To by mohlo být výborné,“ potěšila se Frances. „Měli bychom k dispozici policejní ochranu.“

„A mělo by to i jiné výhody,“ dodal Yossarian. „Například by mohli hostům při příchodu snímat otisky prstů. McBride bude vědět, jestli by to šlo zařídit. Dost jsme se skamarádili, od té doby, kdy tam zatkl mého syna Michaela.“

„Kvůli čemu?“ ptal se Patrick.

„Protože tam omylem vystoupil z podzemky, a když si uvědomil, že se splet, chtěl se vrátit na nástupiště. Nasadili mu náramky a připnuli ho ke zdi.“

„Kristepane!“ Patricka to velmi pobouřilo. „To musel být šílený zážitek.“

„Málem jsme z toho oba měli smrt,“ řekl Yossarian sklíčeně a nervózně se zasmál. „Pojď tam se mnou, Patricku. Bude to pro tebe úplně nová zkušenost. Budeš mít příležitost poznat, jak doopravdy vypadá moderní život. S muzeem to nemá vůbec nic společného.“

„To si radši vyjedu s plachetnicí.“

Patrick Beach byl o čtyři roky starší než Yossarian a Frances. Narodil se bohatý a inteligentní a od raného věku na něj doléhal pocit, že je svou podstatou zcela neužitečný, což z něj učinilo člověka naprosto netečného a lenivého. V takové Británii, svěřil se jednou Yossarianovi, nebo třeba v Itálii či v nějakém jiném republikánském společenství se skutečně aristokratickou tradicí (takových už ovšem zbývalo jen velmi málo), by se možná snažil vyniknout v nějakém odvětví akademiky, jako vědec. Ale v téhle zemi, kde se uplatňování intelektuálních schopností pokládá všeobecně za cosi podřadného a nežádoucího, byl od narození odsouzen k tomu, aby se stal naprostým diletantem nebo kariéřním diplomatem, což v jeho očích prakticky splývalo. Po třech rychlých povrchních manželstvích se třemi povrchními ženami definitivně zakotvil u Frances Rosenbaumové, jejíž divadelní pseudonym

byl Frances Rolphová. Ta totiž snadno dokázala pochopit a tolerovat jeho pravidelně se opakující úniky do samoty a ke studiu. „Já jsem svoje peníze zdědil,“ svěřoval se rád s přehnanou žoviálností každému novému známému, ke kterému se cítil povinován slušným chováním. „Vůbec jsem nemusel tvrdě pracovat, abych tu teď s vámi mohl sedět.“

Nevadilo mu, že ho mnoho lidí nemá rádo. Avšak jeho patricijská tvář dovedla zkamenět a jemné rty se mu roztráslы bezmocným zklamáním, když narazil na člověka, který byl natolik tupý, že nepostřehl urážlivé pohrdání, jež se skrývalo za jeho blahosklonností, nebo natolik otrlý, že mu to bylo jedno.

„Olivia Maxonová,“ konstatovala Frances, „udělá všechno, co po ní budu chtít, jen když ji nechám věřit, že veškerá iniciativa vyšla od ní.“

„A s Christopherem Maxonem se dá vždycky mluvit,“ dušoval se Patrick, „když se mu umožní, aby nemusel nic říkat. Často s ním chodím na oběd, když se chci najíst v klidu a o samotě.“

Když měl naopak chuť pojít v něčí společnosti, pravidelně si vzpomněl na Yossariana, který s ním byl ochoten těkavě rozprávět téměř o všem, co se právě ve světě dělo, a vzpomínat na zážitky z druhé světové války, kterou Yossarian strávil jako vyznamenaný bombometník na ostrově nedaleko italského pobřeží a Patrick jako pracovník Úřadu pro válečné informace ve Washingtonu. Patrick se nemohl nabažít rozmluv s člověkem, kterého mohl s potěšením respektovat, protože uměl číst noviny stejně skepticky jako on a byl v akci jednou raněn a jednou bodnut do boku domorodou prostitutkou a do té míry dokázal vzdorovat svým bezprostředním nadřízeným, že je nakonec udolal a donutil, aby ho poslali domů.

Frances pokračovala v dobrém rozpoložení. „Olivia bude mít radost, až se dozví, že při tom asistuješ. Vrtáš jí hlavou, Johne,“ dodala šibalsky. „S manželkou nežiješ už celý rok a pořád ještě nemáš žádnou jinou ženskou. Mně to taky není jasné. Pořád tvrdíš, že se bojíš žít sám.“

„Ale ještě víc se bojím žít s někým. Víím naprosto jistě, že i ta další bude ráda chodit do kina a dívat se na televizní zprávy. A nemyslím si, že bych se ještě někdy mohl zamilovat,“ posteskl si. „Obávám se, že na takový zázrak už nemám nárok.“

„A co myslíš – jak je asi ženě v mém věku?“

„Stejně – jak bys asi reagovala na to, kdybys se ti svěřil, že teď miluju jednu zdravotní sestru, která se jmenuje Melissa MacIntoshová?“

Frances tu hru přijala s potěšením. „Připomněla bych ti, že v našem věku láska jen velmi zřídka přežije druhý víkend.“

„A taky mě to táhne k jedné ztepilé australské blondýnce, která s tou sestřičkou bydlí, jmenuje se Angela a je to nevidaná prsatice.“

„Do té bych se možná zamiloval i já,“ odvážil se podotknout Patrick. „Říkáš prsatice?“

„Kozy jako vozy.“

„Kecáš.“

„Nekecám, fakt.“

„Pánové, uklidněte se,“ okřikla je Frances káravě. „A taky bych ti vyčetla, že k ukájení svých zvrhlých sexuálních choutek bezohledně využíváš nevinná mladá pracující děvčata.“

„Ona zase není tak nevinná, a není taky už nejmladší.“

„V tom případě by ses mohl spokojit s některou z našich vdov nebo rozvedených paniček. S těmi bys mohl manipulovat dle libosti, ale zneužít by je nešlo. Ty mají kolem sebe spoustu právníků a finančních poradců, kteří nedovolí, aby je vysával ještě někdo jiný než oni sami.“

Patrick se ušklíbl. „John, jak tahle ženská mluvila, než se dostala k divadlu?“

„Mluvila jsem stejně jako teď. Abys věděl, Patricku – spousta lidí by ti řekla, že bys moh olíznout všech deset, když máš za ženu někoho, kdo mluví v epigramech.“

„A nutí nás, abychom v nich mluvili taky.“

„Pro mě to je boží.“

„Hovno, miláčku,“ řekl Patrick.

„Tohle obscénní slovo by John před námi dvěma nikdy nevyslovil.“

„Se mnou ale někdy mluví dost sprostě.“

„To se mnou taky. Ale nikdy ne, když jsme při tom oba.“

Patrick překvapeně pohlédl na Yossariana. „Je to pravda?“

„Jako že si sedíš na prdeli,“ ujistil ho Yossarian a rozesmál se.

„Takže zjistíš všechno, co se dá? O té naší svatbě na ústředním autobusovém nádraží?“

„Všeho nechám, hned tam spěchám.“

Před hotelem nestál ani jeden taxík. O blok níž byl pohřební ústav Franka Campbella, proslulé zařízení, které se už postaralo o nemálo významných zesnulých osobností, jež proslavily toto město. Stáli před ním dva muži, jeden ve střízlivém obleku zaměstnance ústavu,

druhý na první pohled plebejec, s batůžkem na zádech a s turistickou holí v ruce, a tlumeně chraplavými hlasy se o něco přeli, ale když se tam Yossarianovi konečně podařilo zamávat na taxík, ani se po něm nepodívali.

KNIHA TŘETÍ

8 VYDAVATELSTVÍ TIME

Budova, ve které měla kanceláře firma M & M, kterou Yossarian hodlal navštívit později téhož dne, byla stavba druhotné velikosti v japonském komplexu realit, známém nyní jako Rockefellerovo centrum. Předtím to byla stará budova časopisů *Life* a *Time* a hlavní stan vydavatelství *Time Incorporated*, společnosti, pro kterou kdysi v téže budově pracoval jako propagační textař Sammy Singer. Bylo to krátce poté, co opustil učitelské místo v Pensylvánii, protože odmítl podepsat přísahu státní loajality; tento akt byl totiž podmínkou, která mu zaručovala další působení v zaměstnání, v němž jeho celoroční příjem obnášel pouhých tři tisíce dvě stě dolarů. V tomto nakladatelství se Sammy také seznámil se ženou, která se o pět let později stala jeho manželkou. Glenda byla o rok starší než Sammy, což by ji bylo silně diskvalifikovalo v očích Sammyho matky, kdyby byla ještě naživu, a nebyla židovka, což by paní Singerové vadilo asi ještě víc.

A byla rozvedená. Glenda měla tři malé děti. Jedno z nich bohužel díky rozmaru zlého osudu vyrostlo v jedince téměř schizofrenního, s velmi slabou vůlí, sklonem k požívání drog a silným sebevražedným nutkáním, a u ostatních dvou, jak se posléze ukázalo, se projeví určité dispozice, které z nich činily rizikové kandidáty zhoubných nádorových onemocnění. Svému dlouhému manželství vyčítal Sammy pouze jediné: jeho tragický a neočekávaný konec. Neměl valné mínění o slavnostních závazcích loajality, zato srdečně nenáviděl lidi, kteří je vyžadovali. Tak nějak to bylo i v případě korejské a potom vietnamské války: v obou případech neměl žádný hluboce angažovaný názor, ale vůči demagogům z obou politických stran, kteří po něm

výhrůžným tónem požadovali, aby smýšlel jako oni, se u něj vyvinul silně nepřátelský odpor. Vítěznou prezidentskou kampaň Harryho Trumana v roce 1948 si sice rád vychutnal, ale zanedlouho mu začal být protivný, a Eisenhower nebo Nixon ho pak už vůbec nezajímali. Ani Kennedy neupoutal jeho pozornost a k prezidentským volbám tehdy poprvé vůbec nešel. Brzy nato přestal volit vůbec a v den voleb měl vždycky dobrý pocit, že mu všichni ti šašci můžou být ukradení. Glenda přestala volit už několik let předtím, než se seznámili, a všichni kandidáti usilující o získání oficiálních veřejných funkcí jí připadali vulgární, nudní a odporní.

U časopisu *Time* začínal Sammy s platem devět tisíc dolarů ročně, což bylo přibližně třikrát tolik, než by si vydělal jako učitel na nějakém vyšším vzdělávacím zařízení, a poskytovali mu tam čtyřtýdenní placenou dovolenou. Když na konci třetího roku zjistil, že se účastní velkomyslného penzijního systému společnosti a přímo se podílí na jejích ziscích, připadal si jako vyvolenec nebes. Bylo mu teprve pětadvacet, ale všichni jeho přátelé z dětství na Coney Islandu ho pokládali za přímo pohádkově úspěšného: měl univerzitní vzdělání (zaplatila mu ho federální vláda na základě zákona o právech válečných vysloužilců) a skvělé místo u význačné, celostátně proslulé firmy. Když se pak přestěhoval na Manhattan do vlastního malého bytu, přineslo mu to charismatický vzestup na imperiální úroveň společenské elity, a dokonce i Lew Rabinowitz k němu vzhlížel s britkou závistí. Sammy měl rád své pracovní prostředí a byl naprosto spokojený se životem. Když se oženil, miloval svou ženu a miloval svoje nevlastní děti, a ačkoli tomu Lew odmítal věřit, pokud byli s Glendou spolu, nevlezl do postele se žádnou jinou ženskou.

Práce v New Yorku měla ještě jeden zvláštní rys – poprvé v životě se Sammy ocitl mezi republikány. V jeho rodinném zázemí ani vyšším vzdělání nebylo nic, co by mu mohlo vyvrátit zakořeněnou představu, podle které se k republikánům mohl hlásit snad jen vyložený gangster, patologicky protispolečenský jedinec nebo absolutní idiot. Ale tihle jeho kolegové nebyli ani idioti, ani gangsteři, ani patologicky protispolečenská jedinci. S ostatními muži a ženami, zaměstnanými u společnosti, popíjel při dlouhých obědech pokojně martini a se starými i novými přáteli kouřil několik let po večerech dost často marijánu a při tom si jim často stěžoval na svoje dávné známé z Brooklynu,

že propadli heroinu. Pro gójské muže a ženy, s nimiž usrkával whisky a kouřil trávu, byla představa, že by se mezi židovskou mládeží v Brooklynu našli otroci drogy, něco naprosto neuvěřitelného. Sammy tam tedy svoje přátele z Manhattanu vozil; na Coney Islandu je krmil speciálními škeblíčkami a místními hotdogy, bral je na padákovou věž a Zázračné kolo a společně sledovali odvážlivce, kteří se vyžívali na děsivých horských dráhách.

Ukazoval jim také Steeplechase George C. Tilyoua. Za denního světla i po setmění se miloval s mladými ženami, které používaly pesar a antikoncepční vaginální pěnu, a pořád si na to nemohl zvyknout. Na rozdíl od přátel, s nimiž vyrůstal, se neoženil ihned po návratu z války, ale téměř až ve třiceti letech. Mezitím se ve svém staromládeneckém životě často cítil osamělý, ale téměř nikdy nešťastný.

Jeho šéf byl elegantní pán vybraného chování, který pohrdal pány redaktory, především proto, že sám nebyl jedním z nich, a protože byl mnohem sečtější než oni, a na poradách dával velmi rafinovanými formulacemi najevo, že obchodní a reklamní referenti z jeho oddělení umějí psát lépe a jsou mnohem vzdělanější než pracovníci vlastní redakce časopisu. V té době se každý reklamní textař, Sammyho nevyjímaje, pokoušel psát nebo o psaní mluvil – knihy, články, povídky, scénáře. Zaměstnanci grafického oddělení zase o víkendech malovali nebo sochali a snili o vlastní výstavě. Šéfa-štourala, na kterého byli všichni v oddělení pyšní, nakonec vedení podniku odsunulo do předčasného důchodu. Zanedlouho zemřel na rakovinu. Těsně poté, co tento pán od společnosti odešel, jmenovala ta protestantská firma, ovládaná lidmi z okolních mohovitých příměstí, Sammyho, žida z Coney Islandu, vedoucím jednoho menšího oddělení. A v té době se také stal nevlastním otcem tří dětí protestantské ženy ze Středozápadu, vyznačující se obdivuhodnou duševní rovnováhou. Ta jí také umožnila odebrat se jednoho dne do nemocnice, kde si dala podvázat vejcovody, protože chtěla vyloučit další možné otěhotnění s chorobně záletným manželem; bylo jí totiž jasné, že ten svazek stejně dlouho nepřetrvá. S těmi zálety by se možná vyrovnala, svěřila se Sammymu (ten jí to ovšem nevěřil), nedokázala se však smířit s manželovým absolutním nedostatkem taktu. Brzy po rozvodu u něj zjistili melanom. Byl ještě naživu, když se Sammy ke Glendě nastěhoval, a dožil se i jejich svatby.

Sammy pracoval ve vydavatelství *Time* spokojeně i nadále a psal propagační texty, které pomáhaly zvýšit příjmy z inzertní činnosti časopisu. Chápal ho jako konzumní produkt vynikající kvality – nic víc, nic míň. Svou práci měl rád, měl rád lidi, s nimiž pracoval, byl spokojen se svým stále pravidelně rostoucím dobrým platem a těšilo ho uklidňující vědomí, že z hlediska ekonomického je i se svou rodinou bezpečně zajištěn. Pracovní vazby na mezinárodní verze časopisů *Time* a *Life* mu poskytly příležitost k častému cestování a umožnily mu navázat trvalá přátelství s řadou zajímavých lidí na celém světě. Jako většina lidí své generace byl vychován v duchu velmi praktického ideálu, podle něhož nejlepší práce, kterou člověk může dělat, je ta, kterou se mu podaří najít.

Zůstal u firmy až do doby, kdy i jeho přesvědčili, že by už měl jít do penze – to mu bylo teprve třiašedesát. Společnost se v té době rozhodla zajistit si další úspěšný rozkvět tím, že sníží stavy svých zaměstnanců a rozloučí se s neperspektivními, stárnoucími pracovníky jeho typu. Odešel naprosto spokojeně, protože měl do konce života zajištěný pravidelný solidní příjem – podnik mu bude vyplácet vlastní štědrrou penzi, Sammy bude nadále skromně participovat na jeho ziscích a navíc bude majitelem tří tisíc kusů akcií v individuální hodnotě přes sto dolarů. Kromě toho měl dostatečně vysoké zdravotní pojištění, které krylo i případnou dlouhodobou hospitalizaci. Z něj potom mohl uhradit prakticky všechny účty za Glendin nemocniční pobyt v údobí její smrtelné choroby; a postačí jistě i na všechno, co bude až do konce svého života potřebovat on. A kdyby jeho dvě dosud žijící nevlastní děti stále ještě splňovaly příslušné podmínky (nebylo by jim ještě devatenáct nebo by studovaly), byly by zaopatřeny i ony.

9 ÚAN

Nosiči postávající na kraji chodníku si ho ledově měřili, když vystoupil bez zavazadel. Uvnitř nádražního komplexu vypadalo všechno jako jindy. Cestující spěchali za svým cílem, ti, co odjížděli, sestupovali do nižších úrovní k autobusům, které je pak rozvážely nejrůznějšími směry, nebo vystupovali nahoru do druhého, třetího či čtvrtého podlaží, kde na ně čekaly další autobusy, které je pak rozvážely ještě mnoha dalšími nejrůznějšími směry.

„Udělám vám to za niklák, pane,“ přitočil se k němu ostýchavě asi čtrnáctiletý vyhublý chlapec.

Niklák, to teď bylo pět dolarů, a Yossarian neměl to srdce tomu mládenci říct, že by to asi za ty peníze nestálo.

„Udělám vám to za niklák, pane,“ oslovila ho vzápětí dívka s plochým hrudníčkem, o pár let starší, ale bez jakýchkoli příznaků rodící se ženskosti. A kousek vpředu se něčemu pochechtávala jakási zavalitá ženská s nalíčenými víčky, načervenenými tvářemi a obručemi tuku kolem uzlovatých kolen, vystavených pod krátkou úzkou sukní.

„Volížu vám koule,“ navrhla mu, když ji míjel, a koketně po něm zakroutila očima. „Stačí zajít tady kousek dál na nouzový schodiště.“

Teď už v duchu začínal zuřit. Je mi přece už osmašedesát, říkal si. Jakým právem si o něm tihle lidé myslí, že přišel na autobuové nádraží, aby si tam našel někoho, od koho by si to nechal udělat nebo kdo by mu olízal varlata? Kde je McMahon, prokristapána?

Kapitán Thomas McMahon z policejního oddílu Ústředního autobusového nádraží byl právě na stanici se zástupcem ředitele Lawren-

cem McBridem a společně sledovali Michaela Yossariana, jak na zadní stranu velkého archu papíru tužkou něco kreslí. Jejich tváře obrážely onen zvláštní výraz posvátné úcty, která se zmocňuje naprostých výtvarných neumětelů, když vidí někoho, kdo si s tužkou ví aspoň trošku rady. Yossarian by jim nejspíš řekl, ať nepočítají s tím, že Michael ten náčrtek dokončí. Na to se zmohl jen málokdy, a tak raději moc kreseb ani nezačínal.

Tentokrát vytvářel hrůzostrašný obrázek, který zachycoval jeho samého u stěny, ke které byl toho dne, kdy ho na nádraží zadrželi, stále ještě rukama připoután, když se na stanici vrátil rozlícený Yossarian. Krouživými tahy tužky proměnil Michael pravouhlé tvary vězeňské cely v pokřivený zející jícen jámy plné špinavého kalu, užuž se chystající pohltit jeho vlastní ustrnulou, bezmocnou postavu, kterou Michael právě dohotovil.

„Necháte ho tam, kde je!“ zahřměl Yossarian půl hodiny předtím v telefonu do ucha policistovi, který mu volal kvůli Michaelově totožnosti, protože úřednice v té projekční kanceláři, kam volal nejdřív, nevěděla, že by pro ně někdo takový externě připravoval náskry. „Chraň vás pámbu strčit ho do nějaký cely!“

„Počkejte, pane, prosím vás!“ ohradil se uraženě ten policajt. „Já vám volám jenom kvůli ověření totožnosti. My tu máme svoje předpisy, víte?“ vysvětloval Yossarianovi ječivě zvýšeným hlasem.

„Svoje předpisy si strčte víte kam!“ hulákal Yossarian. „Je vám to jasné?“ Byl tak rozčilený a vyděšený a bezmocný, že by byl v té chvíli schopen zabít. „Uděláte, co vám říkám, nebo vám natrhnu prdel!“ řičel vztekle a sám věřil, že to myslí smrtelně vážně.

„Tak moment, vážený pane, moment, moment! Takhle se mnou mluvit nebudete!“ Mladý policajt se teď rozkatil už málem hystericky. „Kdo si myslíte, že jste?“

„Jsem major John Yossarian z leteckého projektu firmy Emaem pro Pentagon,“ odpověděl mu Yossarian mrazivě oficiálním tónem. „Hajzle drzej. Dejte mi svého nadřízeného, ano?“

„U telefonu kapitán McMahan,“ ozval se za okamžik starší hlas. Trochu překvapeně, ale nevzrušeně. „Co se děje, pane?“

„Tady je major John Yossarian z leteckého projektu firmy Emaem pro Pentagon, pane kapitáne. Máte tam mého syna. Zakazují vám, abyste na něj sáhli, zakazují vám, abyste ho někam přemístili, nesmí

se dostat do blízkosti kohokoli, kdo by mu mohl nějak ublížit. Což se týká i vašich ostrých hochů. Rozumíme si?“

„Já vám rozumím,“ odpověděl McMahon chladně. „Ale vy asi nerozumíte mně. Kdo jste říkal, že jste?“

„John Yossarian. Major John Yossarian. A jestli mě budete ještě chvíli zdržovat, natrhnou prdel i vám. Jsem u vás za šest minut.“

Taxikáři dal stodolarovou bankovku a se srdcem až v krku ho uctivě žádal: „Prosím vás, jedte jako ďábel, červená nečervená, jen když se nevybouráte. Jestli vás zastaví policajti, dostanete další stovku, a já to pak doběhnu po svých. Moje dítě je v nebezpečí.“

Že jeho dítěti je už přes sedmatřicet, to nebylo podstatné. Podstatné bylo, že je to tvor zcela bezbranný.

Ale Michael byl dosud jakžtakž v pořádku, připnutý za želízka na řetězu ke zdi, ovšem kdyby ho ten řetěz nedržel, možná by se byl už dávno zhroutil. Byl bílý jako duch.

Nádraží bylo vzhůru nohama. Všude pobíhala a pokřikovala spousta lidí. Záchytné cely se hemžily rozmávanými pažemi a upocenými tvářemi a planoucíma očima a vlhkými hubami, chodby taky, vzduch byl prosycen směsicí nejrůznějších pachů, a policisté a vězeňští dozorcí, rovněž upocení a rozhemžení, energicky vybírali, postrkovali, poštuchovali a nadzdvíhávali zatčené a potom je přemísťovali do policejních antonů, které je rozvážely na jiná příslušná místa. Ze všech přítomných se pouze u Michaela a Yossariana projevovaly známky toho, že se děje něco neobvyklého. I zatčení sami jako by už dávno tomuhle bouřlivému prostředí a neurvalému zacházení přivykli. Mnoho se jich očividně nudilo, jiní se dobře bavili, další měli na rtech pohrdavý úsměv, někteří něco bláznivého hulákali. Několik mladých žen se mohlo potrhát smíchy, jak s naprosto nekrocenou drzostí pokřikovalo na policisty a dozorce vyzývavě pokoušivé sprostoty, a ti ubožáci museli všechny ty provokace snášet a snažit se na ně vůbec nereagovat.

McMahon a policista u registru očekávali Yossariana s kamennými tvářemi.

„Pane kapitáne – jste to vy?“ začal Yossarian a zabodl svůj upřeně tvrdý pohled přímo do McMahonových světle modrých, ocelových očí. „Tak račte laskavě poslouchat. Ne abyste ho chtěli strčit do některé té cely tamhle. A nepřeju si taky, aby se octl pohromadě s těmi grázly

v nějakém tom vašem antonu. Normální policejní vůz, to prosím. Ale já jedu s sebou. Jestli chcete, najmu sám auto a můžete s námi poslat svoje lidi.“

McMahon ho poslouchal s rukama zkříženýma na prsou. „Takhle si to představujete?“ zeptal se poklidně. Byl stíhlý, rovný jako svíce a měřil hodně přes sto osmdesát. Měl hranatou tvář s hladkými rysy a na lícních kostech zarůžovělé skvrny, které jako by signalizovaly, že se schyluje k otevřenému střetu. „Můžete mi ještě jednou zopakovat, pane, kdo říkáte, že jste?“

„Major John Yossarian. Pracuji na leteckém projektu firmy Emaem, který si objednal Pentagon.“

„A proto si myslíte, že váš syn je něco extra, jo?“

„Ale on *je* něco extra!“

„Vážně?“

„Copak jste slepej?“ vybuchl Yossarian. „Jen se tady trochu rozhlídněte, proboha. Vždyť je tu jedinej, kdo nemá na kalhotech močovej koláč a nudli u nosu. A je tady jedinej běloch.“

„Není, pane kapitáne,“ opravil Yossariana nevybojně seržant. „Zadrželi jsme další dva muže bílé pleti, protože omylem ztloukli policistu v civilu. Chtěli po něm peníze.“

Všichni kolem se teď na Yossariana dívali jako na něco velmi bizarního. Když mu konečně došlo proč, totiž že tam před nimi stojí jako cvok s pažemi v boxerském střehu, jako by se chtěl v příští chvíli začít prát, málem zakvílel v ironickém zoufalství. Zapomněl na svůj věk. I Michael na něj hleděl s úžasem.

A právě v tomto okamžiku Yossarianova zneklidňujícího sebenařčení se odněkud vynořil McBride a smířlivě mírným, byť energicky pevným tónem se optal: „Tak copak se to tu děje, pánové?“

Yossarian před sebou viděl muže zavalitější střední postavy s brunátnou tváří, v obleku z mdle šedého polyesteru, s širokým hrudníkem, který se mu vpředu úctyhodně klenul, takže od krku do pasu připomínal obranný val nějaké pevnosti.

„A kdo jste proboha vy?“ vydechl zoufale Yossarian.

McBride mu odpověděl tichým, sebejistým tónem člověka, který by dokázal zvládnout i pouliční bouře. „Dobrý den. Já jsem Lawrence McBride, zástupce ředitele Ústředního autobusového nádraží. Ahoj, Tommy. Někjaké problémy?“

„Tady ten pán si myslí, že je velký zvíře,“ vysvětloval mu McMahon. „Tvrdí, že je major. A domnívá se, že nám může přikazovat, co máme dělat.“

„Major Yossarian,“ představil se Yossarian. „Mají tady mého syna, pane McBride, připoutaného tamhle řetězem ke zdi.“

„Byl zatčen,“ řekl na to pokojně McBride. „Co jiného by s ním asi měli udělat?“

„Chci, aby ho tady nechali a nic s ním nepodnikali, dokud se nedohodneme, co s ním uděláme. To je všechno. Trestní rejstřík má naprosto čistý.“ Pak se obrátil na dozorce, který stál nejbliž u Michaela, a vyštěkl na něj. „Odemkněte mu ta želízka. A to ihned, prosím.“

McMahon chvíli přemýšlel a pak tomu muži souhlasně pokynul.

Yossarian se znovu ujal slova, teď už zcela přátelsky. „Povězte, kam ho chcete odvézt? My vám neutečeme. Já nechci dělat potíže. Že bych šel najmout to auto? Asi moc mluvím, že?“

Michael se tvářil dotčeně. „Ani mě neupozornili, že mám právo mlčet.“

„Asi se vás taky na nic zatím neptali,“ vysvětlil mu McBride. „Nebo ano?“

„A ty náramky tlačily jako čert. Ještě jsem to nikdy neměl na ruku. Brutální zacházení!“

„Tommy, z čeho je obviněnej?“ zeptal se McBride.

McMahon svěsil hlavu. „Že chtěl jet metrem načerno.“

„Prosím tě, Tommy!“ apeloval na něj McBride snažně.

„Kde je Gonzales?“ zeptal se McMahon seržanta.

„To je ten chlap, co mě chytil!“ vykřikl Michael.

Seržant se začervenal. „Už zase zpátky u východu z metra, pane kapitáne. Plní si normu.“

„Já věděl, že na to tady budou mít normy!“ zvolal Michael.

„Pane majore, mohl byste panu synovi říct, aby byl laskavě zticha, než to vyřídíme?“ požádal McMahon Yossariana.

„Tommy,“ řekl McBride, „co kdybys mu dal jenom předvolání a pustil ho? Ručím za to, že se k projednání věci dostaví.“

„A co sis myslel, že chci udělat, Larry?“ odpověděl McMahon. Obrátil se na Yossariana, jako by byli spojenci. „Slyšel jste ho, pane majore? Já jsem kapitán, on byl jenom seržant, a teď mi bude radit, jak si mám počínat. Vy jste skutečně major, pane?“

„Na penzi,“ připustil Yossarian. Z několika různých vizitek, které u sebe nosil, vybral tu správnou. „Tady je moje vizitka, pane kapitáne. A pro vás taky jedna, pane McBride – McBride jste říkal, že? Kdybych se vám někdy mohl revanšovat. Soslalo mi vás samo nebe.“

„A tohle je moje vizitka, pane majore,“ řekl McBride a další kartičku podal Michaelovi se slovy: „A jedna i pro vás, kdybyste se tady ještě někdy dostal do nesnázi.“

Když s McBridem vycházeli z policejní stanice, byl Michael celý sklíčený. „Kdybych tě neměl, táto, nevím, co by se mnou bylo,“ zamumlal našťavaně. Yossarian jenom pokrčil rameny. „Připadám si jako naprostej poseroutka.“

McBride mu přispěl na pomoc. „Nic si nevyčítejte, chlapče, choval jste se úplně normálně.“ Zachechtal se, napřed trošičku, pak ještě jednou víc. „Vy byste nás totiž asi sotva přesvědčil, že nás přerazíte vejpůl, když jste měl na ruku ty náramky!“

„A to já jsem dokázal?“ zeptal se vyděšeně Yossarian.

McBride se znovu zasmál. „Nechce se vám tomu věřit, co? Že mám pravdu, majore Yossariane?“

„Říkejte mi Yo-Yo, proboha,“ vybídl ho Yossarian žoviálně. „Musel jsem zapomenout, kolik už mi je let.“

„To teda jo,“ potvrdil Michael. „Já byl vyplašenej jak zajíc. A vy se tomu teď smějete, pánové. Byl jsi skvělej, táto,“ pokračoval sardonicky. „Já bych na něco podobného ani neměl hlas. A když mě naposledy stopnul dopravní policista, třásl se mi ruce tak, že dostal strach, abych nedostal srdeční záchvat, a nechal mě jet dál.“

„Michaeli, takové věci se nám stávají, když nás něco rozhněvá nebo vyděsí. Já se zase přestanu kontrolovat a začnu kecat nesmysly.“

„Ani jsem jim nedokázal říct svoje jméno, aby mně uvěřili. A vůbec, ty jsi vážně někdy měl hodnost majora?“

„Chceš taky vizitku?“ ušklíbl se Yossarian vychytrale a obrátil se k McBrideovi. „Asi půl druhé minuty,“ vysvětloval. „Na konci války mě dočasně povýšili, protože nevěděli, co jinak se mnou. Pak mě poslali lodí domů, vrátili mi původní hodnost a propustili mě z armády se všemi poctami. Dali mi nějaký medaile, měl jsem zásluhy, dokonce jsem dostal i Rudý srdíčko.“

„Vy jste byl raněn v boji?“ zvolal McBride.

„No jo, a taky se zbláznil,“ referoval Michael pyšně. „A jindy zase chodil po táboře nahej.“

„Vy jste chodil po táboře nahej?“ divil se McBride.

„A oni mu dali medaili,“ chvástal se Michael, který už byl zase zcela ve své kůži. „Za statečnost.“

„Vy jste dostal medaili za statečnost?“ halekal obdivně McBride.

„A neměli mu ji kam připíchnout.“

„Protože byl nahej?“

„Jako palec.“

„To vám to nebylo trapný? Jak to vyřešili?“

„On byl tehdy cvok.“

„A za co jste dostal tu medaili, pane majore? Za co jste dostal to Rudý srdíčko? Proč jste chodil po táboře nahej?“

„Neříkejte mi pane majore, pane McBride,“ vyprošoval si Yossarian, kterému se vůbec nechtělo mluvit o středním střelci odněkud z Jihu, který to koupil nad Avignonem, ani o malém zadním střelci Samovi Singerovi z Coney Islandu, který se za letu přišel na umírajícího podívat a potom znovu a znovu omdlával, protože i Yossarian se celý pozvracel, když se raněného snažil ovázat a zachovat při životě. Tyhle temně anekdotické aspekty celé záležitosti mu teď s odstupem času občas připadaly zrůdně směšné. Smrtelně zraněný střelec měl velké bolesti a byla mu zima, a Yossarian si nevěděl rady, jak ho zahřát. Pokaždé, když se Sammy probral, padly mu oči na to, co Yossarian právě dělal, a omdlel znovu: Yossarian vždycky chvíli zvracel, i když už neměl co, a pak se s nůžkami v ruce snažil to mrtvé maso nějak zabalit, zakrýt.

Umírající střelec přimrzal v pruhu středozemního slunečního světla k podlaze, Sam Singer znovu a znovu omdlával a Yossarian ze sebe všechno strhal, protože když viděl na své letecké uniformě samé zvratky a krev, chtělo se mu zvracet znovu a rozhoupaný žaludek se mu svíral jistotou, že už na sebe nikdy, ale opravdu už nikdy nebude chtít navléct žádnou uniformu, a když pak přistáli, lapiduchové nevěděli, kterého z těch tří odvézt nejdřív. „Mluvme radši o vás.“

Teď už Yossarian věděl, že od McBridea odešla žena – prakticky přes noc se z ní stala naprostá furie, ze které tryskala nahromaděná vnitřní zloba, o jejíž existenci neměl předtím sebemenší tušení – a že už dlouho žije sám, protože jeho dcera se se svým přítelem odstě-

hovala do Kalifornie a pracovala tam jako fyzioterapeutka. Zcela neočekávaný rozpad svého manželství pokládal McBride za další nepochopitelnou srdcervoucí surovost současného světa, zaplavovaného přímo barbarsky nesčetným množstvím dalších krutostí. Bývalému detektivu seržantovi Larrymu McBrideovi z policejní stanice Ústředního autobusového nádraží bylo padesát a jeho chlapecká, buclatá tvář připomínala zamyšleného serafína zkrušeného nepřízní doby. Jako policajt nikdy nedokázal zvládat návaly sympatií, které vždycky pocítil k obětem kriminálních činů, s nimiž se setkával – například ještě teď se mučivě šířal osudem té jednonohé ženy, která žila na nádraží; a vždycky když emočně zpusťošten uzavřel nějaký případ, zaplavila ho vlna soucitu s pachatelem, byť to bylo individuum sebevíc otrlé, zvířecky primitivní, vzdorovitě tvrdohlavé, ať byl jeho zločin sebesurovější. Na všechny se díval s lítostí, jako by to byly bezmocné děti. Když se naskytlá příležitost odejít s nárokem na plnou penzi od policie a získat na téměř Ústředním autobusovém nádraží dobře placenou vyšší administrativní funkci, s úlevou jí využil, a tak se stalo, že v tomto objektu v různých dozorčích postech strávil vlastně veškerý svůj pracovní život. Konec manželství, které pokládal za docela uspokojivé, se pro něj stalo ranou, ze které se jen velmi těžce vzpamatovával.

Michael se chystal, že počká, až se McBride s Yossarianem vrátí, a Yossarian byl zvědav, co nového mu chce McBride ukázat.

„To mi pak povíte sám,“ odpověděl McBride záhadně. Naposledy se Yossarianovi svěřil se svým plánem na zřízení buňky pro matky s dětmi. Chtěl k tomu využít jedné ze dvou pomocných vězeňských cel v zadní části nádraží, jež nikdy nebyly využívány. Měla to být místnost pro matky nechtěných dětí, které svoje novorozence odkládaly v zastrčených uličkách či chodbách nebo je odhazovaly do odpadkových košů, popelnic či kontejnerů. Už tam na své náklady odstěhoval pár kusů nábytku ze svého bytu, pro které už neměl využití. Yossarian ho poslouchal a přikyvoval, vtáhl si skepticky tváře do úst a znovu přikývl. Byl by mu na to nejradyji řekl, že o ty děti nikdo nestojí, stejně jako nestojí o ty nezdárné matky, které tím, že se těch dětí zbavují, vlastně zjednodušují městu život.

Pokud šlo o tu druhou celu, měl McBride v úmyslu přeměnit ji v jakousi pediatrickou služebnu, jejímž úkolem by bylo pečovat o malé

děti, které se v určitém počtu na nádraží neustále vyskytovaly. Do takového zařízení by mohly své potomky hygienicky a bezpečně odložit i matky, které přijely na nádraží žebrat nebo sehnat si drogy, chlast a něco k jídlu, a sloužilo by i dětem, které utekly z domova a uchýlily se do tohoto srdce města, než naváží spolehlivý kontakt s nějakým dostatečně schopným obchodníkem s drogami nebo pasákem.

Yossarian ho soucitným tónem přerušil.

„Heleďte, McBride...“

„Myslíte si, že jsem cvok, že jo?“ zaujímal McBride předem obranný postoj. „Tommy si to myslí určitě. Ale mohli bychom jim tam nechat mobily a pro nejmenší tam dát pár plyšových zvířátek a třeba omalovánky. A pro větší děti televizory a nějaké videohry, možná i počítače, vybavené třeba i textovými editory, aspoň by se tam mohly něco užitečného naučit.“

„Heleďte, McBride,“ začal Yossarian znovu.

„Vám by se to nezdálo – že ne, Yossariane,“ domýšlel se zklamaně McBride.

„Mobily a textové editory pro parchanty, kteří mají zájem jenom o drogy a o sex?“

„Jenom se tu poflakují a navazují pochybný kontakty. Měli by tady mít lepší možnosti než kdekoli jinde, ne? Co je na tom špatného, Yossariane? Co je na tom proboha tak špatného?“

Yossarian si unaveně povzdychl. Připadal si jako zbitý. „Vy si troufáte mluvit o tom, že by se na policejní stanici mělo budovat nějaký zařízení pro kandidáty dětské prostitute? Larry, veřejnost by vás roztrhala na cucky. Se mnou taky nepočítejte.“

„Tak tedy vymyslete něco lepšího. Budou se sem přece stahovat tak jak tak.“

Protože McBride už od té doby o těchto bohubilých humanitárních plánech nemluvil, předpokládal Yossarian, že to mezitím někdo zatloukl nebo zakázal.

Dneska měl McBride v rukávě nějaké jiné překvapení a Yossarian s ním teď procházel nekonečnými prostorami autobusového terminálu, kde to vřelo takovým ruchem, jako by se všichni lidé zbláznili. Pohybovali se nějak rychleji a jako by mezi nimi bylo stále víc jedinců, kteří halami proploovali jako duchové a působili dojmem, že kdyby se mohli rozhodnout podle své vlastní vůle, určitě by měli namířeno

někam jinam. Řada z nich za pochodu něco pojídala a trousila kolem sebe drošky a cáry obalů – čokoládové tyčinky, ohryzaná jablka, hot-dogy, řezy pizzy, sendviče, smažené brambůrky. Obvyklí povaleči a zlodějčkové a pasáci byli na svých pracovních stanovištích, nejlepší z nich v plné pohotovosti, s očima prohnané pátrajícím po nějaké vhodné šanci, jiní jen tak bloumali a byli by brali všechno, co by se naskytlo, a vyskytovali se tam samozřejmě i tací, muži i ženy, běloši i černoši, kteří se mátožili s prázdným pohledem v očích a v melancholickém ustrnutí a připomínali spíš zmračenou kořist než kořistící dravec.

„Kapsáři,“ upozornil Yossariana McBride a bradou ukázal ke skupině tří mužů a dvou děvčat latinoamerického vzezření, působících docela solidním dojmem. „Jsou líp vyškolení než my. Dokonce i v zákonných předpisech. Podívejte.“

Na eskalátoru do vyššího podlaží vyjízděla právě skotačivá skupinka transvestitů v pestrém oblečení, marnivé androgynické tváře blyskáající se pleťovými krémy, roz dovádění a rozflirtování jako pubertální skautky v souboji s přebytkem hormonů.

McBride ho vedl prázdným prostorem mezi sloupy, podpírajícími mezaninové podlaží skleněné bubliny dozorcího centra nádražního dispečinku, kde štáb pracovníků sledoval několik desítek kontrolních obrazovek a při této zodpovědné práci se posiloval konzumací různých drog. Do každého sebeskrytějšího zákoutí na všech úrovních kolotajícího sedmipodlažního komplexu, zabírajícího dva městské bloky, nahlížely němé azurové oči videokamer a jejich zvědavé tupé čenichy bez uzardění nakukovaly i na pánské toalety a proslulá nouzová schodiště, na která v nočních hodinách zalézala většina obyvatel autobusového terminálu, aby tam našla pár hodin spánku, navázala přechodná přátelství či prožila nějaké apatické sexuální dobrodružství. Míla a Wintergreena už dávno napadlo, že by se středisko nádražního dispečinku snadno dalo přebudovat na velmi lukrativní podnik – stačilo by tam pouze zvýšit počet obrazovek a pronajímat je na časově omezenou dobu divákům a hráčům, kteří by u nich nahradili zaměstnance Ústředního autobusového nádraží, čímž by se podstatně ušetřilo, protože by odpadly jejich platy a nemusela by se pro ně zajišťovat náročná lékařská péče a placená dovolená a důchodové zabezpečení. O sledování kontrolních obrazovek by jistě byl velký zájem, protože lidé by si tam mohli hrát na policajty a pohodlně

ukájet voyeurské sklony. Mohlo by se to jmenovat třeba „Skutečnost nejskutečnější“. Kdyby frekvence kriminální činnosti poklesla, nebyl by problém nějakou nakamuflovat a touto cestou zajistit takové dávky sexu a násilí, jaké by uspokojily i nejrvežínivější návštěvníky – pokud by si za to ovšem řádně zaplatili.

Mohlo by se dokonce počítat s předem naplánovanými návštěvami japonských turistických skupin a dříve nebo později by se potom celé to zařízení jistě dalo střelit nějaké japonské filmové společnosti.

McBride prošel kolem stánku s tiskem (obhospodařovali ho nějací Indové), s novinami a periodiky, hlásajícími z pestrobarevných obálek pád ruského socialismu, velkolepost amerického kapitalismu, informace o nejnovějších bankrotech, statistikách nezaměstnanosti a prodeji další významné obchodní budovy celonárodního významu cizincům, a zastavil se u vstupu na jedno z nouzových schodišť. Yossarian neměl sebemenší zájem si tuhle prohlídku zopakovat.

„Jenom jedno patro,“ sliboval McBride.

„Zase nějaká příšernost?“

„To bych si vás tam netrouf brát.“

Shora se melodicky snášela nakynutá změť hlasů. Schodiště bylo prakticky prázdné, na zemi bylo téměř čisto. Ale vůně této civilizace byla nepominutelná – vzduch čpěl kouřem a nemytými těly a jejich výměšky, a pach hniloby a rozkladu, který se tak vytvářel, vnímali všichni lidé zvenčí s prudkým, téměř nesnesitelným odporem; pouze dav, který ho tady kolektivně plodil, mu byl uvyklý a dokázal ho snášet. Kolem půlnoci by se tam už sotva našlo nějaké aspoň trochu přitažlivé tělo, kterému by ještě zbýval kousek životního prostoru a na něž by se netisklo jiné lidské tělo, zanedbanější a smradlavější. Lidé se mezi sebou dostávali do sporu. Ozývaly se vzteklé výkřiky, hádky, docházelo na bodné rány, občas někde vyšlehly plameny, souložilo se tam, konzumovaly se drogy, chlastalo se, tříštilo se sklo. Ráno se zjistilo, že v noci došlo ke zraněním, a kromě běžných průmyslových odpadků byla všude kolem spousta nejrůznější špíny. Nebyla tam voda, nebyly tam záchody. Odpadky se uklízely až ráno, ale to už se zdejší osazenstvo dávno zvedlo a přesunulo na nádražní toalety, aby si tam na záchodech a u umyvadel odbylo nezbytnou hygienickou přípravu na nadcházející pracovní den a přes vyvěšené zákazy se třeba i zběžně vykoupalo a vypralo si, co bylo třeba.

Toto je pouze náhled elektronické knihy. Zakoupení její plné verze je možné v elektronickém obchodě společnosti eReading.